

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(İTALYAN DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

OSMANLI-VENEDİK TİCARİ VE DİPLOMATİK İLİŞKİLERİ
(1453-1571)

Yüksek Lisans Tezi

BÜLENT AYYILDIZ

ANKARA-2012

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(İTALYAN DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

OSMANLI-VENEDİK TİCARİ VE DİPLOMATİK İLİŞKİLERİ
(1453-1571)

Yüksek Lisans Tezi

BÜLENT AYYILDIZ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. NEVİN ÖZKAN

ANKARA-2012

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(İTALYAN DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

OSMANLI-VENEDİK TİCARİ VE DİPLOMATİK İLİŞKİLERİ
(1453-1571)

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı:

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

Tez Sınavı Tarihi

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (...../...../200...)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

.....

İmzası

.....

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
GİRİŞ.....	ii
I) Fatih Sultan Mehmed Dönemi	
Osmanlı-Venedik İlişkileri (1453-1481).....	s.1
a) Akdeniz Ticaretinde Osmanlı-Venedik Etkisi	s.1
b) 1463 - 1479 Osmanlı-Venedik Savaşı	s.10
c) 1479 tarihli Osmanlı-Venedik Ahitnamesi	s.25
d) 1480 Güney İtalya'nın Fethi ve Venedik Cumhuriyeti	s.31
II) II. Bayezid Dönemi	
Osmanlı-Venedik İlişkileri (1481-1512).....	s.35
a) “1482” Ahitnamenin Yenilenmesi ve 1499’a Kadar İlişkiler.....	s.35
b) 1499-1502 Osmanlı-Venedik Savaşı.....	s.43
c) 1503 tarihli Osmanlı-Venedik Ahitnamesi	s.49
III) Yavuz Sultan Selim Dönemi	
Osmanlı-Venedik İlişkileri (1512-1520)	s.56
a) XVI. yüzyılın başında Osmanlı-Venedik Ticareti.....	s.56
b) 1513 yılında Venedik ile Ahitnamenin Yenilenmesi.....	s.61
c) 1517 yılında Venedik ile Ahitnamenin Yenilenmesi	
ve I. Selim’in Fetihlerinin İlişkilere Etkisi.....	s.65
IV) Kanuni Sultan Süleyman	
Dönemi Osmanlı-Venedik İlişkileri (1521-1566)	s.70
a) 1521 Yılında Ahitnamenin Yenilenmesi	s.70
b) Rodos’un Fethi’nin Osmanlı-Venedik İlişkilerine Etkisi ve	
1522-1537 Arası İlişkilerin Seyri.....	s.75
c) Korfu Kuşatması ve Preveze Zaferi Bağlamında 1537-1540 Arası	
Osmanlı-Venedik İlişkileri.....	s.81
d) 1540 Osmanlı-Venedik Ahitnamesi ve Barış Görüşmeleri.....	s.88
V) 1566-1571 Arası Osmanlı-Venedik İlişkileri.....	s.95
VI) Belgelerin İtalyan Dili Açısından İncelenmesi	s.101
VII) XV. ve XVI. Yüzyıl Osmanlı-Venedik İlişkilerinin	
Edebiyata Yansımaları	s.117
VIII) Ekler (Belgeler).....	s.127
SONUÇ.....	s.130
ÖZET.....	s.134
ABSTRACT.....	s.136
KAYNAKÇA.....	s.138

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının gerçekleşmesinde emeği geçen ve benden desteklerini esirgemeyen Tez İzleme Komitemin değerli üyeleri Prof. Dr. Kıymet Giray ve Prof. Dr. Ertuğrul Önalp hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, Venedik Devlet Arşivi'nde araştırmama yapmama yardımcı olan, özel bir izinle Türklerle ilgili belgelere ulaşmamı sağlayan ve tezim hakkında fikirlerinden sıklıkla faydalandığım Prof. Dr. Maria Pia Pedani'ye de sonsuz teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Venedik Devlet Arşivi'ndeki araştırmam sırasında bana yardımcı olan ve yol gösteren Serap Mumcu'ya da içten bir teşekkürü borç bilirim. Aynı zamanda bana gerekli araştırmaları yapmak için zaman tanıyan Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İtalyan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalındaki hocalarıma da yardımları ve bilgi aktarımları için teşekkür etmek istiyorum.

Ayrıca, Türkiye-İtalya ilişkileri konusunda yapmış olduğu çalışmalarla bana ilham kaynağı olan, tez çalışmamın her aşamasında bana yol gösteren, yaptığı eleştiriler ile beni yönlendiren, sonsuz bilgi birikiminden yararlandığım Prof. Dr. Şerafettin Turan hocama büyük bir teşekkürü borç bilirim.

Özel bir teşekkürüm ise Tez Danışmanım, değerli hocam Prof. Dr. Nevin Özkan'adır. Değerli hocamın desteği, yardımı, yönlendirmesi ve emeği olmadan bu çalışma gerçekleşemezdi. Tüm çalışmalarım sırasında bana sürekli destek olarak, araştırmalarımı sonlandırmama yardımcı olan değerli hocamın sonsuz bilgileri ve yardımları olmaksızın söz konusu tez çalışmasını bitirmem asla mümkün olamazdı.

GİRİŞ

“Osmanlı-Venedik Ticari ve Diplomatik İlişkileri (1453-1571)” adlı bu tez çalışması, XV. ve XVI. yüzyıllarda Osmanlı Devleti ve Venedik Cumhuriyeti arasında yaşanan ilişkilere ilişkin aydınlatıcı bilgiler vermeyi amaçlamaktadır. 1453 ve 1571 yılları arasında Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasında meydana gelen ticari gelişmeler, savaş ilanları, imzalanan anlaşmalar, Venedik Cumhuriyeti’ne gönderilen elçiler ve bu elçilerin faaliyetleri, bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında Osmanlı Devleti ve Venedik Cumhuriyeti arasındaki ilişkilerin incelenmesi konusunda Venedik kaynakları ve dönemin Venedik kroniklerinden yararlanan çalışma sayısının çok az olması ve ilişkilerin diğer yanının (Venedik bakış açısı) eksik kalması etkisi olmuştur. Bu inceleme ile var olan bu eksikliğin bir nebze dahi olsa giderilmesi amaçlanmaktadır.

Çalışmanın amaçlarından biri Osmanlı-Venedik ilişkilerinin, Venedik Cumhuriyeti açısından nasıl görüldüğünü anlamak, Venedik, Avrupa ve dönemin diğer yabancı kaynaklarından yararlanılarak bu ilişkiler için yeni bir çerçeve çizmek ve döneme yeni bir bakış açısı getirmektir.

Kullanılan kaynaklar ve incelenen dönem bakımından, diğer çalışmalara da kaynak oluşturabilecek bir çalışma amaçlanmaktadır. Öncelikle, hiç incelenmemiş dönem kaynakları ki bunlar sadece arşiv belgeleri değil, aynı zamanda söz konusu dönemde, diğer bir deyişle XV. ve XVI. yüzyıllarda Venedik’te yaşamış ve olaylara tanık olmuş tarihçilerin yapıtları da incelenmiştir. Ayrıca, dönemin önemli şahsiyetlerinin yazmış olduğu anılar, Venedik Cumhuriyeti’nin kayıt defterleri olan “Annali Veneti” de incelenerek tezin oluşumu için doğru ve geniş bir bakış açısı yakalanmaya çalışılmıştır. Farklı kaynaklar incelenerek tarihi olguların tek bakış açısından değil, farklı açılardan da ele alınması çalışmanın niteliğinde belirleyici olmuştur.

Tez çalışmasında ilişkilerin sadece ticari ve diplomatik yönleri değil, sanatsal, edebi ve sosyal diğer bir deyişle insani yönleri de incelenmiş ve söz konusu insani yönlerin ilişkilere olan etkisi anlatılmıştır. Söz konusu incelemeler yapılırken, Osmanlı Devleti ve Venedik Cumhuriyeti arasındaki ilişkileri şekillendiren savaşların ve ticari anlaşma niteliğinde olan ahitnamelerin üzerinde durularak insani oluşturan tüm öğelerin anlatılması hedeflenmiştir.

Ayrıca, tez çalışmasında iki ulus arasındaki -Türkler ve Venedikliler¹- savaşlarda ve barış anlaşmalarında diplomatik ilişki kuran kişilerin aldığı görevler, toplumsal farklılıkların bu görevlere yansımaları da incelenmiştir.

Çalışmamda, söz konusu dönemde, Osmanlı Devleti ve Venedik Cumhuriyeti arasındaki ilişkilerin toplumların yapısına, dillerine ve edebiyatlarına nasıl etki ettiği, Venedik Devlet Arşivi *Miscellanea Documenti Turchi* ve dönem yazarlarından verilen örneklerle açıklanmıştır. Özellikle iki toplum arasında dil alanındaki etkileşim ve gerçekleşen bu etkileşimin sadece o döneme değil, ayrıca günümüze yansımaları da incelenmiştir.

Özellikle Türkiye Cumhuriyeti Türk Tarih Kurumu, Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve Venedik Devlet Arşivi'nden alınan belgeler ve önceki tarihlerde bu konu üzerine yapılmış çalışmalar incelenerek, tez yazım aşamasında kullanılacak gerekli veriler toplanmıştır. İlgili verilerin elde edilmesinde özellikle yabancı dilde ilgili döneme ait (1453-1571) kaynak kitaplar büyük önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra, bir diğer önemli veri kaynağı ise daha önce de değinildiği gibi Venedik Devleti'nin resmi kayıt defterleri olan "Annali Veneti"dir. Toplanan veriler ve kaynaklar önem sıralarına göre ve Türkçe/ Osmanlıca kaynaklarla karşılaştırmalı olarak ele alınacak ve kullanılmıştır. Ancak, bazı belgelerde zamanla oluşan aşınma nedeniyle okunamayan bölümler olmuştur, bu bölümler çalışmada [?] ile gösterilmiştir.

¹Venedikliler'i ulus olarak ele almak daha doğru bir tutum olacaktır. Zira İtalyan Ulusu denilen olgunun tam bir anlam kazanması ve İtalyanların, şehir devleti ve bölge temelli nitelendirmeden kurtulmaları ve kendilerini bir ulus olarak tanımlamaları ancak XIX. Yüzyılda mümkün olmuştur.

Tez çalışmamın üzerinde yoğunlaştığı diğer önemli bir nokta ise Osmanlı Devleti ve Venedik Cumhuriyeti arasında 1453 ve 1571 yılları arasında imzalanan ahitnamelerin incelenmesi olacaktır. Diğer yapılan çalışmalardan farklı olarak, ilk defa, Venedik Devlet Arşivi *Miscellanea Documenti Turchi*'de bulunan İtalyanca ahitname örnekleri incelenecektir. Bu İtalyanca belgelerin incelenmesi, hem tarihin Venedikliler tarafından nasıl algılandığı ve kaydedildiğini hem de İtalyanca belgelerdeki Türkçe etkisinin görülebilmesi açısından önemlidir. Doğu ile Batı arasındaki anlayış farkı, doğal olarak, ilişkilere de yansımaktadır. Bu yansıma özellikle yer adlarında ve taraflar arasında yapılan anlaşmalarda kullanılan sözcüklerin seçiminde kendisi açıkça göstermektedir. Ayrıca, iki devlet arasında yer alan ticari ve diplomatik ilişkilerde kullanılan diller ve bu dillerde iletişimin gerçekleşmesini sağlayan tercümanlar da önemli yer tutmaktadır.

Tarihi dönemlerin bıçak gibi keskin bir çizgiyle birbirinden ayrılmasının uygun olmayacağının farkında olunmakla birlikte, araştırmayı kolaylaştırmak için, hem Venedik Cumhuriyeti hem de Osmanlı Devleti için önemli iki tarih olan *İstanbul'un Fethi (1453)* ve *İnebahtı Savaşı (1571)* ayırım noktaları olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, çalışmada konu bütünlüğü sağlamak üzere 1453 İstanbul'un Fethi ve 1571 İnebahtı Savaşı sınır noktaları olarak ele alınmış ve araştırma konularının dışında bırakılmıştır.

Tarihi belgelerden yola çıkılarak belirlenmiş olan bu tez konusunda, 1453-1571 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu ile Venedik Cumhuriyeti arasında gelişen ilişkilerin diplomatik ve ticari yönleri ağırlıklı olarak, iki devlet arasındaki ilişkilerin değişken ve çok yönlü yapısı incelenmiştir.

1299-1451 Arası Osmanlı- Venedik İlişkilerine Genel Bir Bakış Ve Ahitname Kavramı

Venedik Cumhuriyeti ile Osmanlı Devleti arasında ilişki kurma eğilimi ilk kez İtalyan tarafının girişimiyle gerçekleşmiştir. Bu durum, Venedik Cumhuriyeti'nin Levant ² bölgesinde ekonomik çıkarlarını korumak istemesi ve yeni kurulan Osmanlı Devleti'nin, diğer bir deyişle Türklerin yabancı devletlerle ilişki kurmadaki çekingenlikleriyle açıklanabilir. Venediklilerin Osmanlılar ile kurdukları ilişkilerde esas amaçları, Anadolu topraklarında ve Levant bölgesinde Bizans'tan başlayarak, Selçuklular ve Türk Beylikleri döneminde de sürdürmeyi başardıkları yönetsel, ekonomik ve yargısal hak ve ayrıcalıklarını kurmaktır.³

Çıkarlarının korunması konusunda Venedik Cumhuriyeti her zaman barışçıl yolları tercih etmemiştir. Bu çıkarlar tehlikeye girdiğinde -tıpkı Osmanlı Devleti'nin genişleme ve güçlenme dönemi olan XV. ve XVI. yüzyıllarda olduğu gibi- savaşa girmekten kaçınmamıştır. Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemlerinde, Venedik Cumhuriyeti ile olan ilişkileri etkileyen en önemli faktör Bizans Devleti idi. Ancak Venedikliler, kendilerine İstanbul sınırları içinde bir ticaret merkezi verildiği ve ekonomik ayrıcalıkları devam ettiği sürece şehrin Türkler tarafından alınmasına ya da kuşatılmasına karşı değillerdi. Ancak Osmanlı Devleti'nin Rumeli'nde ve Balkanlar'da genişlemesi Venedikliler ile olan ilişkiyi daha da karmaşık hale getirmekteydi zira Karadeniz'e -XIV. ve XV. yüzyıllarda Karadeniz'deki Venedik kolonilerinin yoğunluğu sebebiyle- Venedik gemilerinin ulaşabilmesi için Çanakkale Boğazı'nın açık kalması gerekliydi. Bu nedenle Venedik Cumhuriyeti ile Osmanlı Devleti arasında dostane ilişkiler olması önemliydi.

Diğer önemli bir nokta ise Venedik Cumhuriyeti'nin tahıl ihtiyacıydı. Venedikliler, bu ihtiyaçlarını Anadolu'dan diğer bir deyişle Türklerden karşılamaktaydılar.

² Doğu Akdeniz Bölgesi.

³Turan, Şerafettin, *Türkiye-İtalya İlişkileri I- Selçuklulardan Bizans'ın Sona Erişine*, Metis Yayınları, İstanbul, 1990.

1382 yılında Osmanlı Devleti'ne gelen ilk resmi Venedik Cumhuriyeti elçisi Leonardo Dellaporta'nın I. Murad'ı ziyaret etmekteki amacı, bir barış ve dostluk anlaşması imzalamaktı.⁴ Ancak, iki devlet arasındaki iyi ilişkilere rağmen bu anlaşma imzalanamadı.

Her ne kadar bir anlaşma imza edilmemiş olsa dahi, Osmanlılar ve Venedikliler arasındaki dostane ilişkiler devam etmiştir zira Cenevizliler ile savaşta olan Venedik Cumhuriyeti'nin Bozcaada'yı savunan komutanı Mudazzo için Venedik Senatosu Osmanlı Devleti'nden yardım talebinde bulunmuştu. 1382 yılında gerçekleşen bu ziyarete karşılık olarak 1384 yılında bir Osmanlı elçisi Venedik'e gitmişti. Bu elçi sözlü isteklerinin yanı sıra Doç Antonio Venier'e bir de mektup götürmüştü. Osmanlı elçisinin talepleri iki temel noktada toplanmaktaydı: Birincisi Pera'daki Cenevizlilere karşı ortak bir mücadeleye girişmekti. İkincisi ise Sultan'ın kişisel bir isteğini yansıtmaktaydı: Sultan kendisi için av köpekleri istemekteydi.⁵ Fakat Venedikliler, İstanbul toprakları içinde Cenova Cumhuriyeti ile açık bir savaştan kaçınmışla beraber Sultan'ın istediği av köpeklerini Osmanlı'ya göndermişlerdir.

I. Murad'ın ölümünden sonra yerine geçen Yıldırım Bayezid ile iki devlet arasındaki ilişkiler yeni bir aşamaya geçiyordu. Yıldırım Bayezid'in Anadolu'daki beylikleri tek tek Osmanlı Devleti'ne katmasıyla birlikte, Venedik Cumhuriyeti'nin temel hububat ambarı tehlikeye giriyordu. Zira Bayezid beylikleri ele geçirdikten sonra Anadolu'dan yapılan buğday ihracatını yasaklamıştı.⁶ Bayezid ayrıca Ege Denizi'ndeki pek çok adaya da seferler düzenleyerek Venedik kolonilerini tehlikeye sokmaktadır. Osmanlıların beylikleri kendi egemenlikleri altına almaları Venediklileri oldukça düşündürmüştür. Bu nedenle Anadolu'daki ticari ayrıcalıkları tehlikeye giren Venedikliler, Osmanlılar ile anlaşmanın yolunu arıyorlardı.

⁴A.g.e., s. 207. “...un unione di pace e amizia”

⁵A.g.e., s. 207.

⁶Özkan, Nevin, *Modena Devlet Arşivi'ndeki Osmanlı Devleti'ne İlişkin Belgeler*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2004, s. 13-16.

Daha önceki denemelerinde başarısız olan Venedik Cumhuriyeti, bu sefer işi daha sıkı tutma niyetindeydi. Bu niyetle, 6 Mart 1390 tarihinde Francesco Querini'yi Osmanlılar ile bir anlaşma yapması için gönderdiler. Elçinin görevi, hem Bayezid'e baş sağlığı dilemek hem de tahta çıkmasından ötürü Sultan'ı kutlamaktı. Ancak asıl niyet geniş ayrıcalıklarla bir anlaşma elde etmektir. Uzun görüşmeler sonucunda, 21 Mayıs 1390 tarihinde Venedikliler ile bir anlaşma imzalanmaktaydı.

Ancak, bu anlaşma Venedik Cumhuriyeti'nin umduğu gibi bir anlaşma değildi: ne herhangi vergi muafiyeti, ne özel bir ticaret merkezinin kurulması ne de özel yargı hakkı gibi maddeler vardı, sadece tek taraflı bir hükümdü. Bu hüküm Venedik Doc'una yazılan üç mektuptan oluşmaktaydı ve Osmanlıların egemenliği altında olan yerlerde – buna yeni ele geçirilmiş olan Aydın ve Menteşe illeri de dâhildi- serbestçe ticaret yapma hakkını veriyordu.⁷

Bu anlaşma sayesinde, XIV. yüzyılın sonlarından itibaren Venedikliler ihtiyaçları olan tüm hububatı Osmanlılardan sağlamaktaydılar, Osmanlılar ise Venediklilerden elde ettikleri vergileri devlet hazinesini güçlendirmek için bir kaynak olarak görüyorlardı. Osmanlılar ile Venedikliler arasında ilk yazılı ticaret anlaşması olan bu mektuplar sayesinde Venedikli olan ve Venedik Cumhuriyeti'nin koruması altında bulunan herkese Osmanlılara ait bütün yerlerde ticaret hakkı tanınıyordu.⁸ Ancak, Türklerin ilerlemeleri hem İstanbul'daki hem de Ege ve Levant bölgesindeki Venedik kolonilerini tehdit etmeye başlamıştı.

Bu ilerlemeler XIV. yüzyılın sonuna gelinde iki devlet arasındaki ilişkilerin bozulmasına sebebiyet vermiştir. Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasında ilişkiler bu minvalde ilerlerken, doğuda baş gösteren beklenmedik bir tehlike -Timur ve 1402 Ankara Savaşı- ilişkilerin seyrini değiştirdi.

⁷Turan, Şerafettin, *Türkiye-İtalya İlişkileri I- Selçuklulardan Bizans'ın Sona Erişine*, Metis Yayınları, İstanbul, 1990, s. 211; Pedani, Maria Pia, *Breve Storia Dell'Impero Ottomano*, Aracne, Roma, 2006, s. 26-39.

⁸A.g.e., s. 212.

1402 yılında Ankara Savaşı'nın kazanılmasından sonra Osmanlıların birleştirmiş olduğu beylikler dağıldılar. Merkezî bütünlüğü korumaya çalışan Osmanlılar ise bu dönemde dışarıdan da gelebilecek tehlikelere karşı önlem almak zorundaydılar.

Anadolu ve Ege ile yakından ilgilenmekte olan Venedik Cumhuriyeti tehlike arz etmekteydi. Zor şartlar altında devleti ayakta tutmaya çabalayan Süleyman Çelebi 1403 yılında Venedik Cumhuriyeti'nin de içinde bulunduğu Bizans ve Cenova Cumhuriyeti ile anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşma ile birlikte Venedik kolonilerini ve ekonomik çıkarlarını tehdit etmekte olan Türk tehlikesi geçici bir süre bertaraf edilmiştir. Ancak, anlaşma Türkler için daha olumlu olmuş ve devletin toparlanma sürecini hızlandırmıştır.

Süleyman Çelebi'den sonra tahta çıkan Musa Çelebi 1411 yılında Venedik Cumhuriyeti ile var olan bu anlaşmayı yeniledi. Fakat Osmanlı Devleti'nde taht kavgaları sürmekteydi ve Musa Çelebi'nin yerine tahta çıkan I. Mehmed diğer bir deyişle Çelebi Mehmed, Osmanlılar ve Venedikliler arasındaki ilişkilerin seyrini değiştirdi. Zira Venedik Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nin zor durumundan faydalanarak 1403 anlaşması ile elde ettiği ayrıcalıklı korumak istiyordu.

Ayrıca, Balkanlar, Ege ve Gelibolu'da güçsüz bir Osmanlı, Cumhuriyetin lehineydi. Ancak, devleti yeniden yapılandırma amacıyla olan Çelebi Mehmed'in niyeti farklıydı: Venedik Cumhuriyeti'nin ayrıcalıklarını kısıarak, Osmanlıların tekrardan hâkim konuma geçmesini amaçlamaktaydı. İki devlet arasındaki husumet Gelibolu Deniz Savaşı ile sonuçlandı ve Osmanlı Devleti tarihinin bu ilk büyük deniz savaşından yenilgi ile ayrıldı.

Savaştan sonra Venedik Cumhuriyeti'nin istekleri doğrultusunda 6 Kasım 1419'da iki devlet arasında bir anlaşma imzalandı.⁹ Çelebi Mehmed'in kabul ettiği bu anlaşma 1403 tarihli anlaşmayla benzerlikler göstermekle birlikte Venedik Cumhuriyeti için çok daha avantajlıydı.

⁹A.g.e., s. 281; İnalçık, Halil, Kapitülasyonlar ve Ticaret, *DoğuBatı: Makaleler I*, Ankara, DoğuBatı Yayınları, 2010, s. 272 ve 273; Pedani, Maria Pia, *Breve Storia Dell'Impero Ottomano*, Aracne, Roma, 2006, s. 26-39.

Bu anlaşmanın en önemli özelliği karşılıklılık ilkesine dayanmasıydı. Verilen bu ahitnamede ticaret serbestliği karşılıklı olarak yenileniyordu.¹⁰ İki devlet arasındaki bu barış havası, Selanik bunalımına kadar devam etti. Venedik Cumhuriyeti Türklere karşı politikasını, elde ettiği ayrıcalıkları büyük bir dikkatle korumak üzerine kurmuştu.

Ancak, Çelebi Mehmed öldükten sonra yerine geçen II. Murad'ın yönetimi altındaki Türkler ile Venedikliler arasındaki ilişkiler bozulmak üzereydi. II. Murad'ın Selanik şehrini kuşatması ve Levant'taki çıkarları gereği buna karşı çıkan Venedik Cumhuriyeti arasında 1423-1430 yılları arasında 7 yıl süren uzun bir savaş çıkmıştır. Bu süre zarfında Osmanlı Devleti, Selanik'i kuşatma altında tutmuş ve hem şehir hem de Venedikliler daha fazla dayanamayarak şehri II. Murad'a teslim etmişlerdir. Bunun sonucunda iki devlet arasında 4 Eylül 1430'da bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşma 1419 yılında imzalanan anlaşmanın bir benzeriydi. Osmanlılar için çok önemli maddeler içermektedir. Örneğin, tıpkı 1419 ahitnamesinde olduğu gibi, bu ahitnamede de Türk gemilerinin silahlı olarak Çanakkale Boğazı'nın dışına çıkmaması karara bağlanmıştı. Bu da Venedik Cumhuriyeti'nin Ege ve Levant'taki ticaret kolonilerini güvenlik altına almasını sağlıyordu. Ayrıca, ticaret serbestliği maddesi de aynen korunmaktadır. Bu maddeye göre, Venedik tebaasından olanlar tıpkı Çelebi Mehmed döneminde olduğu gibi, Türk topraklarında serbest ticaret yapma hakkına sahip oluyorlardı.¹¹

Osmanlı Devleti için ise hazineye nakit para girişi sağlayacak olan Venediklilerin ödeyeceği harçlar karara bağlanıyordu. Örneğin, İnebahtı¹² için 100, Arnavutluk için ise 136 duka ödenmesi öngörülmektedir.¹³ Bu anlaşma ile birlikte Osmanlı-Venedik ilişkileri yeni bir döneme girmiştir.

¹⁰A.g.e., s. 281.

¹¹A.g.e., s. 281.

¹²İtalyanca *Lepanto*.

¹³Turan, Şerafettin, *Türkiye-İtalya İlişkileri I- Selçuklulardan Bizans'ın Sona Erişine*, Metis Yayınları, İstanbul, 1990, s. 281-283.

Venedik Cumhuriyeti, Karadeniz, Ege ve Levant'taki kolonilerinin ve ticari çıkarlarının güvenliğini garanti altına almaktayken, Osmanlı Devleti, kendisini denizden tehdit edebilecek ve ilerlemesini engelleyecek en önemli gücü yanına çekmekle birlikte, hazinesine ödenen haraçlar sayesinde nakit girişi sağlamaktaydı.

Sultan II. Murad, Varna'da 1445 yılında haçlılara karşı kazandığı zaferden sonra tahtı oğlu II. Mehmed'e bırakarak Manisa'ya çekildi. Böylelikle Osmanlı Devleti'nin yeni sultanı II. Mehmed oldu. 1430 yılında imzalanan ahitname ile elde ettikleri hakları devam ettirebilmek için Venedik Cumhuriyeti, II. Murad'ın yerine tahta çıkan II. Mehmed ile 1446 yılında ahitnameyi yeniledi.¹⁴

1451 yılında ise babasının ölümünden sonra her yönden gelen saldırılara ve tehlikelere karşı II. Mehmed ılımlı bir politika takip ederek, düşündüklerini uygulamak için gerekli koşulları oluşturmaya çalışmaktaydı. Bu sebeple, İstanbul balyosuna Sultan'ın Venedik Cumhuriyeti ile barışı yenilemeye hazır olduğu söylenmekteydi. Bu habere istinaden Venedik Senatosu barış görüşmelerinde bulunması için elçileri 22 Haziran 1451'de Edirne'ye gönderdi.¹⁵

1430 ve 1446 yıllarında imzalanan ahitnameleri temel alan bir anlaşma imzalandı. 1451 yılında yenilenen bu ahitname ile Venedik Cumhuriyeti, daha önceden elde etmiş olduğu tüm ayrıcalıklarını koruyordu. Böylelikle genç Sultan II. Mehmed, en önemli gayesi olan İstanbul'un fethi için gerekli koşullar için ilk adımı atmış bulunuyordu. Osmanlı Devleti'ni denizden yapacağı müdahaleler ile engelleyebilecek güçte ve konumda olan Venedik Cumhuriyeti'ni kendi safına çekmiş oluyordu. 1453 yılında İstanbul'un fethi ile de Osmanlı Devleti ve Venedik Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler bambaşka bir yöne kaymaktaydı.

¹⁴A.g.e., s. 318; Pedani, Maria Pia, *Breve Storia Dell'Impero Ottomano*, Aracne, Roma, 2006, s. 26-39; İnalçık, Halil, *Kapitülasyonlar ve Ticaret, DoğuBatı: Makaleler I*, Ankara, DoğuBatı Yayınları, 2010, s. 272 ve 273.

¹⁵Turan, Şerafettin, *Türkiye-İtalya İlişkileri I- Selçuklulardan Bizans'ın Sona Erişine*, Metis Yayınları, İstanbul, 1990, s. 318.

‘*Ahdname*’ ya da ‘*ahitname*’ kelimesi, ‘*ahd*¹⁶’ kökünden gelmekte olup, bu kök Türkçede yemin anlamına gelmektedir.¹⁷ ‘*Name*’ ise Osmanlı diplomatik dilinde kullanılan pek çok yazılı belgeye verilen isimdir.¹⁸ Ahitnameler, padişahların, İslam hukuku çerçevesinde, tek taraflı olarak verdiği güvenceleri içeren bir çeşit berat ve ya nişandır.¹⁹

Ahitname kavramı İtalyancada *capitulazione* sözcüğü ile karşılır. *kral ya da kilise emirnamelerinin* bölümleri anlamına gelen Latince kökenli sözcük *capitulum*dan türeyen İtalyanca *capitolazione*²⁰, terim olarak, savaş esnasında bir ordunun ya da bir kalenin veya bir şehrin teslim edilmesi amacıyla yapılan anlaşmalar için kullanılmıştır.²¹

Osmanlı Devleti’nin Venedik Cumhuriyeti ile imzaladığı ahitnameler İslam hukukuna dayanmaktadır: Darü’l-harb’den, diğer bir deyişle, İslam’ın egemen olmadığı bölgelerden gelen yabancılar esir alınır ya da öldürülürlerdi. Ancak, İslam hukukuna göre, devletin yöneticisi, Darü’l-harb’den gelen kişilerin ikameti, malları ve ticareti için aman yani barış verebilirdi.²² Bağışlanan bu imtiyazdan, karşı taraf barışa aykırı hareket etmediği sürece yararlanabilirdi.²³

Ahitnameler, padişahların hükümranlılığı süresince geçerliydi.²⁴ Bu sebeple padişah her değiştiğinde devletlerarasındaki anlaşma yenilenmek zorundaydı. Bu yenilemeye “*mukarrer tutma*” denmekteydi.²⁵

¹⁶Maria Pia Pedani bu kelimenin İtalyanca karşılığı olarak ‘*obbligazione*’yi (Türkçesi *zorunluluk*) verir. Pedani, Maria Pia, *La dimora della pace*, Quaderni di Studi Arabi, Cafoscarina, Venezia, 1996, s. 29.

¹⁷İnalcık, Halil, Kapitülasyonlar ve Ticaret, *DoğuBatı: Makaleler I*, Ankara, DoğuBatı Yayınları, 2010, s. 265.

¹⁸Pedani, Maria Pia, *La dimora della pace*, Quaderni di Studi Arabi, Cafoscarina, Venezia, 1996, s. 29.

¹⁹İnalcık, Halil, Kapitülasyonlar ve Ticaret, *DoğuBatı: Makaleler I*, Ankara, DoğuBatı Yayınları, 2010, s. 265.

²⁰Fransızca *Capitulation*.

²¹Turan, Şerafettin, *Türkiye-İtalya İlişkileri I- Selçuklulardan Bizans’ın Sona Erişine*, Metis Yayınları, İstanbul, 1990, s. 13.

²²İnalcık, Halil, Kapitülasyonlar ve Ticaret, *DoğuBatı: Makaleler I*, Ankara, DoğuBatı Yayınları, 2010, s. 265; İnalcık, Halil, İmtiyazat, *The Encyclopaedia of Islam*, Brill, Leiden, 1986, s. 1179- 1195.

²³A.g.e., s. 265; İnalcık, Halil, İmtiyazat, *The Encyclopaedia of Islam*, Brill, Leiden, 1986, s. 1179- 1195.

²⁴İnalcık, Halil, İmtiyazat, *The Encyclopaedia of Islam*, Brill, Leiden, 1986, s. 1179- 1195; Pedani, Maria Pia, *La dimora della pace*, Quaderni di Studi Arabi, Cafoscarina, Venezia, 1996, s. 35.

²⁵İnalcık, Halil, Kapitülasyonlar ve Ticaret, *DoğuBatı: Makaleler I*, Ankara, DoğuBatı Yayınları, 2010, s. 266.

Ancak, ahitnamelere ve arada var olan iyi ilişkilere rağmen, barış asla tam olarak sağlanamıyordu. Zira devletlerarasında sınır bölgelerinde yıldırma amaçlı akınların ardı arkası kesilmiyordu. Bu yöntem hem halkı canlı tutuyor, hem de kendini koruması için halkın yöneticilere ödedikleri vergilerin daha kolay bir şekilde toplanmasına yardımcı olmaktaydı. Örneğin, Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasında imzalanan ahitnamelere rağmen – bu ahitnamelerin pek çoğunda sınır bölgeleri ile ilgili özel maddeler bulunmasına karşın- Dalmaçya ve Arnavutluk bölgesindeki sınır çatışmaları asla eksik olmuyordu.

XIV. ve XVI yüzyıllar arasında Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasında imzalanan ahitnameler, Osmanlıların diğer devletlerle -örneğin Hollanda ve Macaristan- farklılık göstermektedir.

Zira, Venedik Cumhuriyeti ile imza edilen bu anlaşmalar, sadece ticari olarak verilen ayrıcalıkların bulunduğu bir diplomatik belge değil, aynı zamanda iki devlet arasında var olan iyi ilişkilerin ve barışın bir göstergesiydi.²⁶

Osmanlı Devleti'nin XV. ve XVI. yüzyılda vermiş olduğu ticari ayrıcalık ve güvencelerin diğer bir deyişle ahitnamelerin asıl amacı, gümrüklerden devlete nakit para akışını sağlamak ve devletin hazinesini doldurmaktır. Bununla birlikte, bu anlaşmalar sadece ticari ve ekonomik ilişkileri geliştirmekle kalmadı, özelde Venedik Cumhuriyeti ve Osmanlı Devleti arasında, genelde ise Osmanlılar ile diğer devletlerarasında sosyal, kültürel ve dilsel etkileşimin artmasına da önemli katkılarda bulunmuşlardır.

²⁶Pedani, Maria Pia, *La dimora della pace*, Quaderni di Studi Arabi, Cafoscarina, Venezia, 1996, s. 31.

I) Fatih Sultan Mehmed Dönemi Osmanlı-Venedik İlişkileri (1453-1481)

a) Akdeniz Ticaretinde Osmanlı-Venedik Etkisi

Venedik Cumhuriyeti'nin Levant'da yer edinmesi üç temel bölümde açıklanabilir: Bunlardan ilki IV. Haçlı Seferi (1204) ile Costantinopoli'de ortaya çıkan Venedik nüfuzu, ikincisi ise Akdeniz egemenliği için iki yüzyıldan daha uzun süren Ceneviz-Venedik mücadelesi ve son olarak Türklerin Yunan adalarını, Balkanlarla birlikte Adriyatik'i ve Costantinopoli'yi fetih etmeleri ile başlayan ve 1669 yılına kadar süren uzun ilişki dönemi.¹ Osmanlılar ise Adriyatik ve Akdeniz'de seyahat etmeye XV. yüzyılda Arnavutluk, Sırbistan, Bosna ve Hersek'i fetih ettiklerinde başladılar ve daha sonra özellikle XV. yüzyılın ikinci yarısında sultanlar Levant ticaretinin önemini kavradılar.²

Bu önemli fetihler batıdan doğuya doğru nispeten güvenli bir kara yolunun oluşmasını sağladılar. Ayrıca ürünün veya malın öncelikle pazarlara, daha sonrasında ise Levant limanlarındaki tüccarlara ulaştırılmasını kolaylaştırdılar. Sonuç olarak bu fetihlerle bir nevi *pax ottomanica*³ ortaya çıkmış ve ticaret iyiden iyiye canlanmıştır.⁴

Hiç bir Avrupa devleti ne miktar, ne de çeşit olarak İtalya kadar doğu malı ithal etmekteydi.⁵ XV. yüzyılda bu ticaret Venediklilerin hâkimiyeti altındaydı.

¹Schoneveld-Viallon, Marie, "Guerra e paci veneto-turche dal 1453 al 1573", in Luisa Secchi Tarugi, *Guerra e pace nel pensiero del Rinascimento*, Firenze, Franco Cesati, 2005, s. 47- 59.

²Pedani, Maria Pia, "Ottoman Merchants in the Adriatic. Trade and smuggling", *Acta Historiae*, 16/1-2 (2008), s.155-172.

³*pax ottomanica* (lat.) : Osmanlı barışı.

⁴Kafadar, Cemal, *Kim Varmış Biz Burada Yoğ İken*, İstanbul, Metis, 2010, s. 80.

⁵Heyd, W., *Yakın-doğu Ticaret Tarihi*, çev. Ord.Prof.Dr.Enver Ziya Karal, Ankara, TTK yayınları, 2000, s.103.

Venediklileri Levant ticaretine ve doğu ile ilişki kurmaya iten pek çok neden vardı: her şeyden önce Venedik bir *stato da mar*, yani bir deniz devletiydi.⁶

İkinci olarak ise Bizans imparatorluğu ile yakın ilişki içindeydi ve Avrupa sanayi yeterince gelişmiş değildi, tarım alanları ise verimsizdiler; bu sebeplerden ötürü st sınıfın gereksinim ve tüketim mallarını sağlayan Venedik ticareti kaçınılmaz bir ihtiyaçtı.⁷

nemli liman ve sanayi şehirlerini barındıran ve  kıtayı birbirine bağlayan Akdeniz ve Levant, XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı ve Venedikli tüccarlar arasında bir ortak pazar, bir rekabet alanı haline gelmiştir.

Devletin ekonomisi için ticaretin önemini iyi kavramış olan Fatih Sultan Mehmet, ticaretin İstanbul’un fethinden önceki gibi devamını sağlamak üzere Venedikli tüccarlarla birlikte Ceneviz ve Floransalı tüccarları da teşvik etti. Osmanlı Devleti’nin önce Ceneviz, ardından Venedik ve Floransa’ya verdiği ticari ayrıcalıklar, bu Cumhuriyetlerin Levant ticaretlerini sürdürmelerini garanti altına almış ve bu sayede Rönesans İtalyasının ortaya çıkmasında etki bir rol oynamıştır.⁸ Fakat Levant ticaretindeki aslan payı *kanatlı aslan*⁹ındı.

⁶Dursteler R., Eric, *Venetians in Costantinople, Nation, Identity and Coexistence in The Early Modern Mediterranean*, 2006, The John Hopkins University Press, s. 3.

⁷İnalcık, Halil, *An Outline of Ottoman-Venetian Relations*, Venezia Centro di Mediazione tra Oriente e Occidente, Firenze, 15-16: 83-90.

⁸İnalcık, Halil, Türkiye ve Avrupa: Dn Bugün, *DoğuBatı: Makaleler I*, Ankara, DoğuBatı Yayınları, 2010, s. 226.

⁹*kanatlı aslan*: 829 yılında I.Giovanni Partecipazio (829-836) dk olunca Venedik’in ikinci koruyucu azizi seçilen San Marco adına bir bazilika yapılması emrini vermiş ve azizin sembolü olan “kanatlı aslanı” Venedik Dukalığı’nın resmi sembolü ilan etti. Ege, Emel Altan, *DoğuBatı: Akdeniz, Venedik: Akdeniz’de Doğu ile Batı’nın Buluşma Noktası*, Ankara, DoğuBatı Yayınları, 2005, s. 56.

Venedikliler daha 1454 yılında, İstanbul'un fethinden hemen sonra diğer Avrupa devletleri ne tepki vereceklerini bilemez durumda iken, ticari üstünlüklerini ve ayrıcalıklarını korumak için Osmanlılarla bir anlaşma imzalamışlardı.¹⁰

Bu anlaşmaya göre: "...iki taraf arasında, barış sürecektir,..., iki tarafın halkı birbirlerinin karalarında ve denizlerinde serbestçe dolaşabilecek, ticaret gemileri her yerde karşılıklı olarak himaye görecekti..."¹¹ Ayrıca Venedik tebaasının yönetimi için Venedik Cumhuriyeti'ne İstanbul'da elçi bulundurma hakkı verilmekteydi.¹²

Osmanlı Devleti ile başlangıcından beri ticaret yapan devletler Ceneviz, Venedik, Dubrovnik¹³ ve Floransadır.¹⁴ Fakat bu devletlerden en önemlileri Osmanlı'dan önceki Müslüman devletlerle de ticari ilişkiler kurmuş olan Ceneviz ve Venedik Cumhuriyetleridir.¹⁵ Venedik Akdeniz ve Levant ticaretini elinde bulunduruyordu.¹⁶ Bu üstünlüğü sağlayan Venedik'in denizlerdeki yenilmezliği idi.¹⁷ Bu sayede Ege Denizi ve Akdeniz'de önemli ve kazançlı koloniler elde etmişlerdi.¹⁸

¹⁰Yücel, Yaşar, Sevim, Ali, *Klasik Dönemin Üç Hükümdarı: Fatih, Yavuz, Kanuni*, Ankara, TTK Yayınları, 1991, s. 27; Tansel, Selahattin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Hayatı*, Ankara, TTK Yayınları, 1999, s. 195; Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 346; Spremiç, Momcilo, XV. Yüzyılda Venedik Cumhuriyeti'nin Şarkta Ödediği Haraçlar, *Belleten*, çev. Mahmut Şakiroğlu, Ankara, Ocak 1983, s. 382.

¹¹Tansel, Selahattin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Hayatı*, Ankara, TTK Yayınları, 1999, s. 195.

¹²Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 346.

¹³Ragusa

¹⁴Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 683.

¹⁵A.g.e. s. 684.

¹⁶Ashtor, Eliyahu, chapter VI, *The Venetian Supremacy in Levantine Trade: Monopoly or Pre-Colonialism?*, *Studies on the Levantine Trade in the Middle Ages*, London, 1978.

¹⁷A.g.e. Chapter VII. *Venetian Seamen in the Nautical Revolution of The Middle Ages*.

¹⁸Ashtor, Eliyahu, chapter VI, *The Venetian Supremacy in Lebantine Trade: Monopoly or Pre-Colonialism?*, *Studies on the Levantine Trade in the Middle Ages*, London, 1978.

Bu deniz devleti doğudan aldığı hammaddeleri ve diğer kıymetli eşyaları batıya taşıyordu. Batının mallarını ise doğudaki pazarlarda satışa sunuyordu. Bu ticareti gerçekleştirmesini sağlayan koşulların başında coğrafi konumu, deniz seferlerinin düzenliliği ve sürekliliği, hammaddeye sahip devletlerle ilişkileri – bu aynı zamanda Doğu pazarları demekti-, bütün bu avantajlar Venedik’in Akdeniz ticaretinde hâkim güç olması sağladı.¹⁹ Venedik Cumhuriyeti’nin bu deniz üstünlüğünü pekiştirmesi özellikle baharat, buğday ve ipek ticareti sayesinde mümkün olmuştur.

Baharat ticaretinden elde edilen gelir muazzam miktardaydı; her bir tüccar yıllık olarak yaklaşık 3000-6000 venedik altın dükası kar etmekteydi, bunlardan biri de Tomaso Malipiero’dur. Malipiero’nun baharattan elde ettiği gelir ise şu şekildedir:

	1476	1478	1479	1480	1481
Karabiber	71	114	130	51	28
Zencefil			19	1	15
Karanfil			9	2	1
Kızılağaç		58	5	2	21
Değer	(Duka) 2400	4865	7332	1871	2450

Tablo 1²⁰: Tomaso Malipiero’nun yıllık ürün miktarı *colli*²¹ olarak verilmiştir.

Osmanlılar ile daha Çelebi Mehmet zamanından beri iyi ilişkiler içinde olan Venedik, İstanbul’un fethinden sonra da bu ilişkileri sürdürmek istiyordu. Her ne

¹⁹A.g.e., s. 23.

²⁰A.g.e., s. 34.

²¹A.g.e., s. 33. *Colli*: yaklaşık olarak 90 kilograma denk gelen ağırlık ölçütü.

kadar Costantinopoli'deki imtiyazlı durumunu kaybetmekten korksa da, şehir fetih edildikten sonra ticaretin aksamaması için Fatih ile görüşmelere başlamış ve bu görüşmeler sonucunda da 1454 yılında bir ahitname imzalamayı başarmıştır. Ayrıca bu anlaşmayı imzalamak için gönderilen elçi Costantinopoli'nin savunmasında yer alan Venediklilerin resmi görevli olmadıklarını, cumhuriyet tarafından gönderilmediklerini, sadece münferit yerel halk olarak şehrin savunmasında yer aldıklarını belirtmiştir.²²

Coğrafi koşulları gereği bir deniz devleti olan Venedik kazancının büyük bir bölümünü doğu ile yaptığı ticarete borçludur. Bu gelir ile ticari faaliyetlerin devamlılığını sağlayacak tersaneler inşa edilmekte ve bu tersanelerde de yeni gemiler aralıksız olarak yapılmaktaydı.

Venediklilerin Akdeniz ticaretinde takip ettikleri yol Adriyatik'ten başlayarak Kıbrıs'a kadar inen oradan Levanttaki ve Ege Denizi'ndeki önemli liman şehirlerine uzanan bir rota izliyordu.

Köleden madene, kâğıttan baharata kadar kar elde edilebilecek her türlü metanın ticareti yapılmaktaydı. Venedikliler için iş yaptıkları tüccarların dini ya da ırkı önemli değildi; Müslüman Hristiyan, Sünni, Şii, Ortodoks ya da Katolikler arasında ayırım gözetmeden ticaretin devamlılığına önem veriyorlardı.²³ Coğrafi koşulların şekillendirdiği şehir tüm ırklardan ve dinlerden tüccarların bir buluşma noktasıydı, bu anlayış Venediklilerin yaşantısının temeliydi.

²²Jorga, Nicolae, *Büyük Türk Fatih ve Dönemi*, İstanbul, 2007, s. 60.

²³Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 456.

Bu sebepten “Biz önce Venedikliyiz, daha sonra Hristiyanız.”²⁴ demektedirler. Bundan dolayı dini amaçla sefer yapmaktan çok ticari menfaat için sefer yapmayı yeğliyorlardı.

Bu tutum, ileride de görüleceği gibi, Venedik’in haçlı müdahalesini kararlaştırmak için düzenlenen toplantılara isteksizce katılmalarına ve haçlı seferlerine tereddüt ile yaklaşmalarına neden oluyordu. Venedikliler hiç bir zaman coşkulu bir hristiyan gücü olmamışlardır, çünkü kutsal savaş ticaret açısından iyi değildi.

*“[...]Taç giymesinden sonra Papa, 1 Haziran 1459 tarihinde Udine ya da Mantua’da, Türklere karşı bir haçlı seferi için tüm büyük güçlerin katılacağı bir konferans düzenleyeceğini duyurdu. Ama Venedikliler, Osmanlı İmparatorluğu ile var olan siyasal ve ekonomik ilişkilere zarar vermekten korktuklarından, konferansın Udine’de toplanmasına karşıydılar ve böylece Mantua’da karar kılındı.[...] Venedikliler, 1458 yılındaki Mora fetihlerinin Senato’da kaygı uyandırmasına rağmen, Türklerin düşmanlığını kışkırtarak kalelerini ve Mora ile Ege’deki ticari durumlarını (bu durum da ayrıcalık) riske atma niyetinde değillerdi.[...] (Hristiyan devletlere ve papaya) Sarf edilen pek çok sözün yanı sıra, Türklere karşı savaşta Venedikliler yapıcı bir rol üstlenmediler.”*²⁵

²⁴ “Siamo Veneziani, poi cristiani” Ege, Emel Altan, Venedik: Akdeniz’de Doğu ile Batı’nın Buluşma Noktası, DoğuBati: Akdeniz, Ankara, DoğuBati Yayınları, 2005, s. 67.

²⁵ “Soon after His coronation he announced that he would hold at Mantua or Udine on 1 June, 1459, a congress of all the great powers to organize a crusade against the Turks. The Venetians, however, fearing to disrupt their political and economic relations with the Ottoman Empire, were unwilling to allow the congress to meet in Udine, and so Mantua was selected as the site.” “[...] The Venetians had no intention of risking their fortress and commercial stations in the Morea and the Aegean by courting the hostile attention of the Turks, whose virtual conquest of the Morea in 1458 had caused abiding alarm in the Senate. [...] Despite an abundance of fine words, the Venetians would make no

Venedik Cumhuriyeti sadece hayatı tehlikeler (ticari çıkarlarının zedelenmesi) durumunda ve Haçlı seferlerinden elde edilecek karın ticari karı geçebileceği durumlarda²⁶ belirgin şekilde savaş yanlısı olmuşlardır. Fakat bu çatışmalar sırasında dahi ticaretten ve elçiler göndermekten vazgeçmemişlerdir.

Osmanlı Devleti'nin denizde en çok korktuğu rakip Venedik Cumhuriyetiydi.²⁷ Bunun sebebi ise Osmanlı denizcilik faaliyetlerinin daha başında olması ve denizcilik konusunda rakipleri kadar deneyimli olmamalarıydı. Ve bu sebepten Venedik ve Papa donanmaları ile şiddetli mücadeleden kaçınıyorlardı.

Devletin gücünü deniz ve kara ticaretinin zenginliği belirlemekteydi.²⁸ Osmanlı devleti pek çok devletle ticari ve diplomatik ilişki içindeydi. Bunlarında başında Venedik Cumhuriyeti gelmekteydi. Aradaki ticari ilişkilerin verimli ve doğru bir şekilde sürdürülebilmesi için Osmanlılar bazı devletlere ticari ayrıcalıklar tanımışlardır; bunları da *ahitname* adı verilen anlaşmalarla garanti altına almışlardır. Osmanlı ticaretinin temel esası güvendir, hatta ahitname de doğrudan sultanın güvenini yansıtan belgeydi.²⁹

commitment to the war against Turks.” Setton, M. Kenneth, *The Papacy and The Levant (1204-1571)*, Philadelphia, 1984.

²⁶Venedik'in 1204 yılında düzenlenen IV. Haçlı seferine katılmasının en büyük sebebi, papalık hazinesinden yapılmış olan nakdi ödeme ve sefer sonrasında ele geçirilen tüm her şeyin % 50'sinin Venediklilere nakliye masrafı olarak ödenecek olmasıydı. Nicol, M. Donaldi, *Bizans ve Venedik / Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, İstanbul, 2000.

²⁷Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 30.

²⁸Pamuk, Şevket, Prices in The Ottoman Empire 1469-1914, Middle East Studies, United States of America, 2004, s. 451-468.

²⁹Delilbaşı, Melek, Ortaçağ'da Türk Hükümdarları Tarafından Batılılara Ahidnamelerle Verilen İmtiyazlara Genel Bir Bakış, *Belleten*, Ankara, 1983, s. 95. ; İnalcık, Halil, Kapitülasyonlar ve Ticaret, *DoğuBatı: Makaleler I*, Ankara, DoğuBatı Yayınları, 2010, s. 259. ; Theunissen, Hans, *Ottoman-Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 24. ; *perfidus turca (lat.): Türk güveni*, Preto, Paolo, *Venezia e I Turchi*, Firenze, 1975, s. 29.

Bu sebepten Osmanlı ticari malları belirli bir kaliteyi tutturmuş ve dokuma ve kumaş eşyaların dayanıklı ve renklerinin solmaz olması; kumaş toplarının her alışverişte belirli ve sabit bir ölçüde olması³⁰ gibi belli kriterleri standartlaştırmıştır.

Venedik’le yapılan ticaretin temel ihraç maddeleri ipek, ipekli kumaşlar, pamuk, yapağı ve yün ve şap³¹tır. Osmanlı’nın bir diğer önemli ihraç ürünü ise buğdaydır.³²

Venedikli tüccarların Batı Anadolu’dan Avrupa’ya özellikle de İtalyan yarım adasına taşıdığı buğday pek çok büyük İtalyan şehrinin beslenmesini sağlıyordu.³³ Bu şehirlerin başında da sınırlı tarım alanıyla Venedik gelmektedir. Osmanlı ülkesine getirilen ve ticareti gerçekleştirilen malların başında ise işlenmiş yünlü ve ipekli kumaşlar, kadifeler ve satenler gelmekteydi.³⁴ Genel bir değerlendirme ile Osmanlı’dan Venedik’e hammadde ihraç olunurken, karşılığında kumaş ve kağıt gibi mamul ürünleri ithal edilmekteydi.³⁵

XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kendini toparlamaya başlayan İstanbul, Venediklilerin *in partibus infidelum*³⁶da sahip olduğu en canlı ve en zengin ortaklı. Costantinopoli’nin düşüşünden sonra şehrin yeniden canlanmasını sağlamak

³⁰Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt ‘İstanbul’un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman’ın Ölümüne’*, Ankara, 2011, s. 685.

³¹Turan, Şerafettin, Venedik’te Türk Ticaret Merkezi, *Belleten*, Ankara, 1968, s. 254. ; Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt ‘İstanbul’un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman’ın Ölümüne’*, Ankara, 2011, s. 684, 685.

³²Preto, Paolo, *Venezia e I Turchi*, Firenze, 1975, s. 27; Heyd, W., *Yakın-doğu Ticaret Tarihi*, çev. Ord.Prof.Dr.Enver Ziya Karal, Ankara, TTK yayınları, 2000, s. 604-605.

³³Turan, Şerafettin, Venedik’te Türk Ticaret Merkezi, *Belleten*, Ankara, 1968, s. 254; Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt ‘İstanbul’un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman’ın Ölümüne’*, Ankara, 2011, s. 684, 685.

³⁴A.g.e. s. 684.

³⁵Turan, Şerafettin, Venedik’te Türk Ticaret Merkezi, *Belleten*, Ankara, 1968, s. 254.

Osmanlı ülkelerinden Venedik’e ihraç olunan emtia: 1) hububat, 2) baharat, 3) yapağı, 4) ham ipek, 5) pamuk, 6) sof, 7) deri, kürk, 8) şap, balmumu, 9) kenevir; Venedik’ten Osmanlı ülkelerine ithal olunan emtia: 1) yünlü kumaşlar, 2) ipekli kumaşlar, 3) kağıt, 4) bakır, kalay, 5) cam eşya.

³⁶Coco, Carla, *Venezia Levantina*, Venezia, 1993, s. 25. *in patribus infidelum: Venedik’in ticaret yaptığı ve hristiyan olmayan ülkeleri anlatan ifade.*

isteyen Fatih'in hoşgörüsünden faydalanan Venedikliler ticaret için çok elverişli bir ortam bulmuşlardır.³⁷ İstanbul - hem ihraç hem ithal - her türden malın bir araya geldiği büyük bir pazardı. Osmanlıları en çok etkileyen malların başında ise saray erkanının lüks tüketiminde tercih ettiği işlenmiş ipek veya kadife elbiseler, süs eşyası olarak kullanılan kıymetli Murano Adası camları gelmekteydi.³⁸

³⁷A.g.e. s. 26.

³⁸A.g.e. s. 26.

b) 1463 - 1479 Osmanlı-Venedik Savaşı

Modern çağın başlangıcında doğu Akdenizin en güçlü iki devletinin arasındaki ilişki her zaman çok sıkıydı.³⁹ Ancak bir o kadar da kırılgandı. İstanbul'da Venedik balyosu olarak görev yapmış olan Marc'Antonio Barbaro Türklerle olan görüşmelerini şu ifadelerle anlatır:

*“Camdan bir topla bir oyun, arkadaşın onu kuvvetlice attığında, ne ona şiddetlice vurmalısın ne de yere düşmesine izin vermelisin, çünkü her iki şekilde de kırılır.”*⁴⁰

İstanbul'un fethinden sonra kalıcı bir imparatorluk kurma amacıyla olan Fatih Sultan Mehmet bu hedefine Balkanlardaki fetihleriyle başladı ve ardından Karadeniz'deki fetihleriyle yoluna devam etti. İstanbul'un fethinden 1463'e kadar geçen on yıllık süre içinde Osmanlılar özellikle Balkanlar ve Ege'de önemli fetihlerde bulundular. Ragusa'ya kadar ilerleyip Mora yarım adasını kuşattılar.⁴¹ Ayrıca Karadeniz bölgesinde Ceneviz egemenliğine son verilmesi, ticaretin Osmanlı denetimine alınması Venedik hâkimiyeti altında bulunan Arnavutluk'u ve Ragusa'yı ve dolaylı yoldan da olsa Akdeniz ve Levant ticaretini tehdit etmeye başladı.

Yani Türklerin Mora'ya saldırımları, Sırbistan'a hâkim olmaları, Arnavutluk'ta faaliyetlerde bulunmaları ve Ege Denizi'ni egemenlikleri altına almak

³⁹Goffman, Daniel, *The Ottoman Empire and Early Modern Europe*, Cambridge, 2004, s.138.

⁴⁰“Un gioco con la palla di vetro, che quando il compagno la manda con forza, non bisogna violentemente ribatterla e nemmeno lasciarla cadere in terra, perchè nell'uno e nell'altro modo si viene a romperla.” Preto, Paolo, *Le Relazioni dei Baili Veneziani a Costantinopoli, Il Veltro*, XXII, 1979.

⁴¹İnalcık, Halil, *Devlet'i Aliyye*, İstanbul, 2009, s. 113. ; Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 111; Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 126, 127.

istemeleri Venedik siyasetini belirleyen temel şartlardı.⁴² Bu şartlar karşısında Venedik hem Osmanlılarla mücadeleye başladı hem de içerde ve dışarıda Osmanlılara karşı müttefik aramaya koyuldu.

Osmanlı Devleti ve Venedik arasında 1463 yılında patlak veren ve 1479 yılına kadar süren savaşın asıl sebebi Osmanlıların Venedik'in ticaret ağını tehlikeye sokmalarıdır.⁴³ Venedik ticaret hattı karada Ragusa, Arnavutluk, Bosna, Yunanistan ve Bulgaristan üzerinden Edirne'ye oradan da İstanbul'a uzanmaktaydı.

Denizde ise Venedik kıyılardan başlayıp Adriyatik boyunca devam eden ve Kıbrıs Adası'nda iki kola ayrılıp bir kolu Ege Denizi'nden İstanbul'a, diğer kolu ise Akdenizi takip edip Levant bölgesine yani, Suriye, Mısır ve İskenderun limanına uzanmaktaydı.

Fatih Sultan Mehmed ve Venedik Cumhuriyeti, her ikisi de mümkün oldukça savaştan kaçındılar. Fatih donanmasının Venedikliler ile mücadele edecek kadar yetkin olmadığını biliyordu ve Venedikliler ise 1454 yılında yapılan ahitnamede ticari imtiyazlar elde etmişler ve ticaretin getirmekte olduğu kardan memnundular.⁴⁴ Venedik-Osmanlı savaşının fitilini ateşleyen, Osmanlı Devleti'nin Bosna'yı almasından sonra bu bölgedeki Venedik Cumhuriyeti sınırlarını aşmaları ve Lepanto'ya, yani İnebahtı'ya kadar uzanan saldırılar düzenlemeleridir.

⁴²Tansel, Selahattin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Hayatı*, Ankara, TTK Yayınları, 1999, s. 196.

⁴³Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 86.

⁴⁴İnalcık, Halil, *Devlet'i Aliyye*, İstanbul, 2009, s. 112.

Özellikle Koron ve Mudon'a düzenlenen saldırılar iki devlet arasındaki iplerin kopmasına neden olmuştur.⁴⁵ Savaşın görünürdeki sebebi ise bir Türk kölenin Atina Paşasının hazinesinden çaldığı on bin akçeyi alarak⁴⁶ Venedik hâkimiyetindeki Koron'da bir muhafız ile pay etmesi ve Osmanlıların kölenin iadesini istediğinde⁴⁷ Venediklilerin bu isteği reddetmesidir.⁴⁸

Venedik Senatosu'nda 28 Temmuz 1463'te alınan kararla Osmanlı devletine savaş ilan edilir. Bu savaş ilanında *Capitano Generale da Mar*, Vettero Capello'nun senatoda takındığı tavır etkili olmuştur. Türkün ilerleyişini anlatmak için Vettero Capello "*Lesina'dan aldığı S. Giorgio heykelinin kafasını getirdi senatoya.*", "[...] *Bir an önce önlem alınmazsa Venedik'in kıyı bölgeleri Türklerin ellerine geçme tehlikesiyle karşı karşıyadır.*"⁴⁹ diye tüm senatoya seslendi.

Venedik'in savaş kararını duyan Papa ise bu kararı coşkuyla karşılar. Türklere karşı savaşma kararı alan Venedik Cumhuriyet'inin Roma'daki elçisine şunları söyler:

⁴⁵Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 113. ; Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 376.

⁴⁶Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 374.

⁴⁷1454 ahitnamesine göre: "...iki taraf arasında, barış sürecektir,..., iki tarafın halkı birbirlerinin karalarında ve denizlerinde serbestçe dolaşabilecek, ticaret gemileri her yerde karşılıklı olarak himaye görecekti, kaçan esirler yine karşılıklı olarak geri verilecekti..." Tansel, Selahattin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Hayatı*, Ankara, 1999, s. 195

⁴⁸Tansel, Selahattin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Hayatı*, Ankara, TTK Yayınları, 1999, s. 197

⁴⁹"[...]ha porta in la terra la testa de s.Zorzi (S.Giorgio), tolto a Lesina; e referisce, che i luoghi maritimi della signoria è in manifesto pericolo de capitar in man de Turchi, se non fa maggior provision." Malipiero, Domenico, *Annali Veneti dall'anno 1457 al 1500*, Firenze, 1843, s. 12.

“İşte, işte, tanrının en sadık halkı, bizim şanlı çocuklarımız, Venedik Senatosu ve hâkimiyeti [...] bizim ulu Venedikli çocuklarımız; onların kutsal ve ulu girişimleri [...]”⁵⁰

Savaş kararından sonra Venedikliler kumandanları olarak Giacomo Loredano’yu tayin ettiler. Yaptıkları planlara göre Venedikliler Mora’ya saldıracaklar, Macar Devleti Bosna’ya ve İskender Bey de Arnavutluk’a doğru yürüyüşe geçecektir.⁵¹ Venedikliler Mora yarım adasına yönelik seferlerine debdebeli bir biçimde başladılar. 1463’ün mayıs ayında Condottiere Bertoldo Este’nin komutası altında binlerce savaşçı Loredano’nun yönetimindeki gemilere bindirildi.

Loredano 32 kadirga, on iki büyük gemi ve daha pek çok küçük gemiye kumanda ediyordu.⁵² Venedik 1463 yılında Loredano komutasında Mora’ya taarruza başladı. Bu saldırılarla Korent geçidini işgal ettiler. Fakat bu işgal sırasında yaralanan Bertoldo Este on beş gün sonra ölür. İşgali takiben Venedikliler buradaki yunan şehirlerini isyana teşvik ettiler fakat pek başarılı olamadılar. Fakat Mora’daki durumu öğrenen Padişah çabuk karar vererek vezir-i azam Mahmud Paşa’yı Mora’ya yolladı.

Mahmud Paşa’nın Padişahın Bosna’da zafer kazanan ordusunu yanına alarak geldiğini haber alan Venedikliler hemen işgal ettikleri yerleri boşaltmaya ve

⁵⁰ “Ecce, ecce, quomodo Deus excitavit fidelem populum suum, dilectos filios nostros, senatum et dominum venetum [...] Benedicti filii nostri veneti; benedicta eorum pia et sancta intentio [...] non sunt soli in tanto negotio reliquendi. Adjuvandi sunt omni conatu, a nobis praesertim qui curam christianorum gerimus.” A.g.e. s. 17.

⁵¹ Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt ‘İstanbul’un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman’ın Ölümüne’*, Ankara, 2011, s. 113.

⁵² Jorga, Nicolae, *Büyük Türk Fatih ve Dönemi*, İstanbul, 2007, s. 151.

kaçmaya başladılar.⁵³ Ömer Bey'in içerden, Mahmud Paşa'nın ise dışarıdan karşı koymalarıyla Venedik düzeni bozuldu ve kaçmak zorunda kaldılar.

Pek çok gemi ise kaçarken hasar aldı ve sulara gömüldü.⁵⁴ Venedikliler bu saldırıdan hiç bir şey elde edemediler, aksine kendi ellerinde olan bir kaç Mora iskânını daha kaybettiler. Padişah'ın vezir-i azamını Mora'ya göndermesi onun bu yarım adaya ne kadar önem verdiğini gösterir.

Gerçekten de Mora yarımadası istisnai bir öneme sahipti. Fatih'in İtalya'ya yapmayı planladığı sefer için bir üs teşkil ediyordu.⁵⁵ Yani “*kilid-i fütuh-i memalik-i Frenk*” idi.⁵⁶ Mora'daki Venedik saldırıları beklendiği gibi gitmedi. Venedikliler İsthmus'un kontrolünü kaybettiler ve Osmanlı saldırısını başarılı bir şekilde göğüsleyemediler. 1464 yılında Venedikliler tekrar harekete geçtiler ve Lesbos adasını kuşatarak bu adayı ele geçirmeye çalıştılar fakat bu girişimleri de başarıya ulaşamadı.⁵⁷

Osmanlılar ile tek başına baş edemeyeceğini kavrayan Venedikliler doğuda ve batıda yardım aramaya başladılar. Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın kişisel ihtirasları ve Osmanlı'nın doğusundaki Akkoyunlu Devleti'nin yayılmacı politikası doğu sınırını tehdit etmeye başlamıştı. Bu yayılmadan faydalanmak isteyen Venedik doğudaki bu devletin şahına elçiler göndermeyi ihmal etmedi.⁵⁸ Venedik'in gönderdiği elçilerin olumlu karşılanması ve bu iki devlet arasında bir anlaşma

⁵³ Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 376.

⁵⁴ A.g.e. s. 376.

⁵⁵ Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 23.

⁵⁶ Tansel, Selahattin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Hayatı*, Ankara, TTK Yayınları, 1999, s. 197. ; *kilid-i fütuh-i memalik-i Frenk : Frenk ülkelerine yapılacak fetihlerin kapısı*.

⁵⁷ Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahnames*, 1998.

⁵⁸ Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 86.

imzalanması Osmanlı'yı hem doğudan hem batıdan tehlikeye sokmuştur. Osmanlı'nın hem batı hem doğudaki etkinliği düşmanlarının bir araya gelmesine ve Osmanlı'ya karşı bir ittifak kurmalarını sağladı.

Uzun hasan Venedik'e elçiler gönderdi ve bu devletle bir anlaşma imzaladı. (1464)⁵⁹ Bu anlaşmanın sağlanabilmesi için Venedik 2 Aralık 1463'te Andrea Cornaro'yu Pir Ahmed Karaman'a ve Lozero Quirini'yi de Uzun Hasan gönderdi. Venedik elçileri ile görüşmelerinden sonra Uzun Hasan Elçisi Mamenatazab'ı Halep ve Rodos üzerinden Venedik'e gönderdi. Senato elçiyi pür dikkat dinledi ve anlaşmayı kabul ettiklerini bildiren bir *lettera ducale*⁶⁰ verdiler.

*“ Sizin o çok kıymetli ve bilgi dolu mektuplarınızı almış bulunmaktayız ve saygıdeğer görevliniz ve elçiniz Mametanazab ortak düşman Osman'a karşı bizimle ittifak kurma fikrinizi belirtti; bu fikir bizim çok hoşumuza gitti[...]. ”*⁶¹

Bu tehlike Osmanlı'nın Venedik politikasını şekillendiren temel etmen olmuştur. Doğudaki tehlikenin büyüklüğünün farkına varan Fatih, Venedik ile barış arama yoluna gitmiştir.⁶² Fatih barış görüşmeleri için birkaç yıl öncesinde barış anlaşması imzaladığı İskender beyi Venedik'e gitmeye ikna etmiştir.

İskender Bey'in yaptığı bu görüşmelerden bir sonuç çıkmadı. Ertesi yıl ise, yani 1465 yılında, kayıtlarda ismi bulunmayan bir kişiyi gizlilik içinde Venedik'e

⁵⁹Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 128; Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 87.

⁶⁰*Lettera ducale*: Venedik docu tarafından gönderilen en üst düzey yazışma metni

⁶¹*“Nui havemo ricevuto le sapientissime et benevole lettere della III.S.V., et inteso etiam quanto a bocca saviamente ha firerito “mametanazab” vostro secretario ete ambascadore, de la optima disposizione e metne della E.V. di far insieme con nui contra l'othoman commun et accerimo inimico; et molto ne ha piaciuto intender questa opinion [...]”* Brechet, Guglielmo, *La Repubblica di Venezia e La Persia*, Torino, 1865, s. 105.

⁶²Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 87.

barış görüşmeleri için göndermiştir; her ne kadar Venedikliler tarafından iyi karşılanmışsa da barış görüşmelerinden bir sonuç elde edilememiştir.

Doğudaki tehlike devam ettiği için Osmanlı Devleti Venedik ile anlaşmanın yollarını aramaya devam etmiştir. Aynı yıl içinde Dubrovnikli soylu bir aileden gelen Giacomo de Bona (Jakob Bunich) barış görüşmeleri için Mahmut Paşa tarafından Venedik'e gönderilmiştir.⁶³ Bu görevli *debitis ad hoc bellum*⁶⁴ yasası uyarınca Venediklilere yıllık haraçlarını ödemelerini bildirdi.⁶⁵ Fakat bu görüşmelerden de istenilen sonuç elde edilememiştir. Tehlikenin gittikçe büyüdüğünün farkına varan ve diplomatik çabalarının bir sonuç vermediğini gören Fatih, doğudaki ilk tehlikeyi bertaraf etmek için Arnavutluk'a saldırır ve burayı işgal ederek İskender Bey'in hâkimiyetini sona erdirir. Bu fetih batı sınırında göreceli de olsa bir rahatlama sağlamıştır.

1463 yılından beri sürmekte olan savaş döneminde kendilerini güvende hissetmeyen pek çok tüccar İstanbul'dan ve Osmanlı topraklarından kaçmaya başlamışlardır.⁶⁶ Fakat bu savaş zamanında bile Venedikliler ticaret olmadan yapamazlardı.⁶⁷ 1463-1479 savaşı sırasında Osmanlı-Venedik ticareti İstanbul'dan Ragusa limanlarına ve hinterlandına kaymıştır.⁶⁸ Ancak ticaretin azalması, karların düşmesi tüccarlardan oluşan soylu senatonun işine gelmiyordu ve doğudaki ticari ilişkileri yeniden canlandırmak için bir uzlaşma yapmanın yollarını aramaya başladılar.

⁶³A.g.e., s. 87.

⁶⁴*debitis ad hoc bellum* (lat.) : Borçlar savaş sebebidir.

⁶⁵Spremiç, Momcilo, XV. Yüzyılda Venedik Cumhuriyeti'nin Şarkta Ödediği Haraçlar, *Belleten*, çev. Mahmut Şakiroğlu, Ankara, Ocak 1983, s. 382.

⁶⁶A.g.e., s. 88.

⁶⁷Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 88.

⁶⁸A.g.e., s. 88.

Sultan Arnavutluk'ta savaşırken Venedikliler bu fırsattan istifade Peloponnesus'a saldırdılar fakat kayıpları büyük boyutlara ulaşınca Osmanlı ile barış görüşmelerine başladılar.⁶⁹ Her iki tarafı da memnun olacağı bir anlaşma sağlamak için Venedikliler 1467 yılında bir heyeti Osmanlı Devleti'ne yolladılar.⁷⁰ Barış görüşmelerini gerçekleştirmek için gelen heyet, İmroz ve Limni adalarının Venedik'e bırakılmasını, Venedik'in bunun karşılığında Osmanlı'ya her yıl düzenli bir vergi ödemesini önerdiler.⁷¹ Fakat Fatih'in eli önceki iki yıl öncesine göre çok daha güçlüydü ve gelen elçilere şu şekilde cevap verdi:

*“Benimle sulh yapmak isterseniz, gidiniz daha iyi düşününüz.”*⁷²

Bu sert cevap karşısında Venedikliler durumu lehlerine çevirmek için en çok önem verdikleri yer olan Mora yarım adasına tekrardan saldırdılar.

1467 yılında gerçekleştirilen bu saldırıda Venedik donanması kırk gemi ve iki bin kişilik kuvvetten oluşuyordu.⁷³ Bu kuvvet Mora yarım adasının kuzey bölümündeki Ahaya bölgesine asker çıkardılar ve Patras'ı kuşattılar. Venedik kuvvetlerini Nicolo Canale⁷⁴ kontrol etmekteydi. Venedik'in Mora'daki başarısızlığı üzerine sinirlenen Canale, Türk adalarına zarar vermek için İmroz, Limni ve Enez'i işgal ederek buralarda korkunç katliamlar yaptı.

⁶⁹Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 28.

⁷⁰Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, ev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 88.

⁷¹Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, ev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 376.

⁷²Uzunarřılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümlüne'*, Ankara, 2011, s. 116.

⁷³Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, ev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 383; Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümlüne'*, Ankara, 2011, s. 115.

⁷⁴Uzunarřılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümlüne'*, Ankara, 2011, s. 115.

Fatih, Venedik saldırıları karşısında sessiz kalmadı; Eğriboz⁷⁵ stratejik olarak çok önemli bir noktaydı, sadece yol üstündeki bir duraklama noktası değil, gemilerin ikmal yaptığı, pazarlara ürünün dağıtıldığı, deniz ticaretini kontrol eden bir gümrük noktasıydı adeta. Bu gerekçelerle Fatih, Eğriboz'u almak için bir saldırı başlattı.

Bu görev için 1470 yılında Mahmud Paşa'yı 70 bin asker, yüz kadirga ve iki kadar küçük gemi ile sefere gönderdi.⁷⁶ Sultanın kendisi de aynı oranda bir kuvvetle karadan Eğriboz'un karşısına hareket etti. Fatih'in ordusu büyük bir kuvvetle saldırmaya başladı, adeta yeri titretiyorlardı⁷⁷, şehir halkı her ne kadar onurlu bir savunma gerçekleştirmiş olsa da, Osmanlı ordusunu durdurmaya güçleri yetmedi ve Fatih Eğriboz adasını hâkimiyeti altına aldı.

Eğriboz'un kaybedilmesi Venediklileri üzüntüye boğdu ve savaşın amaçsızlığının farkına varıp barış görüşmeleri için tekrardan Osmanlıya başvurdular. Bu barış görüşmeleri de Osmanlı'nın da işine geliyordu çünkü doğuda Akkoyunlu Uzun Hasan tehdidi tekrardan baş göstermişti, Sultan iki cepheli savaştan kaçınmak istemekteydi ve doğuda Uzun Hasan ile savaşırken batıdan gelebilecek saldırıları engellemek niyetindeydi.

Osmanlı Devleti Kroya şehrini istemekteydi, Venedikliler ise Eğriboz'un geri verilmesini istiyorlardı.⁷⁸ Bu nedenle 1471 yılında yapılan barış görüşmelerinden bir sonuç elde edilemedi. Venedik'in 1463'ten beri kaybettiği yerleri geri istemesi⁷⁹,

⁷⁵İtalyancada *Negroponte*.

⁷⁶Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 383.

⁷⁷"*Tremando la terra*" Fiorentino, Andrea Cambini, *Della Origine de Turchi et Imperio della Casa Ottomana*, s. 34.

⁷⁸Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 116.

⁷⁹"*Videlicet che la signoria vostra sea obligata restituire allo dominio nostro la isola de stalimni che fo nostra occupata per vui in questa guerra e simelemente tutti i lochi tolti da noi in lo brazo de mania.*" Menage, V. L. , *Seven Ottoman Documents*, London, s, 83.

karşılığında ise sadece vergi ödemeyi önermesi Fatih'i pek mutlu etmedi. Her iki tarafında isteklerinin aşırılığı yüzünden bir anlaşma sağlanamadı.

1473 yılında Otlukbeli savaşında Uzun Hasan'ı yenerek doğudaki tehlikeyi çözen Sultan gözünü tekrardan batıya çevirdi. Batıda en önemli rakip ise on bir yıldan beri savaştığı Venedik'ti. Fatih *kayser-i rum* unvanıyla Balkanlarda ve İtalya'da yayılmayı doğal hakkı olarak görüyordu. Balkanların büyük bir kısmını ele geçirmişti sırada ise İtalya'ya açılan yol olan Adriyatik ve Arnavutluk bulunuyordu. Bundan dolayı Arnavutluk'tan sonra ilk hedef Adriyatik'e egemen olmaktı.

Bunun yolu da İşkodra⁸⁰'nın fethinden geçiyordu. 1474 yılının mayıs ayında Süleyman Paşa büyük bir ordu ile İşkodra'ya yürüdü⁸¹, fakat şehrin savunmasında ünlü kumandan Antonio Loredano vardı. Saldırıya geçen Türklere karşı komutan ve İşkodra halkı müthiş bir direnç gösteriyorlardı. Süleyman Paşa kuşatmanın kesinlikle başarılı olacağına inanıp, kaledekileri dirençten vazgeçirmesi ve kaleyi kendisine teslim etmesi için bir elçiyi şehre gönderdi.

Ancak Türklere karşı pek çok sefer başarılı savunmalar gerçekleştirmiş olan Loredano bu isteği reddetti ve şu sözlerle karşılık verdi:

*“Ben Venedikliyim ve muhafazasına tevdi olunan kalenin tesliminin ne olduğunu bilmeyen bir ailedenim; ya İşkodra'yı muhafaza edeceğim ya da burada öleceğim.”*⁸²

⁸⁰Scutari (ita): İşkodra.

⁸¹Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 400; Muratorius, Ludovicus Antonius, *Rerum Italicarum Scriptores*, Medioliani, 1783, s. 1157, 1158.

⁸²A.g.e., s. 400.

Saldırı gün geçtikçe ağırlaşmaktaydı ve İşkodra halkının dayanacak gücü kalmamıştı, erzak tükenmiş ve açlık baş göstermekteydi.⁸³ Durumun gittikçe kötüleştiğinin farkına varan Loredano halkı yüreklendirmek için bir konuşma yaptı.

*“Se avete fame, cibatevi delle mie carni, si siete assetati bevete del mio sangue.”*⁸⁴

Adeta Hz. İsa gibi kanını ve etini halkı için feda eden Loredano’nun bu sözleri halk arasında müthiş bir direnç sağladı ve tüm şehir halkı *Viva Venezia*⁸⁵ bağrıışlarıyla surlara çıkıp tekrardan savunmaya koyuldular.

*“[...]Türkler bu saldırıda on bine yakın asker kaybettiler. Bu savunmadaki en büyük pay Loredano’nun kumandası ve İşkodra halkının inançla direnmesiydi.”*⁸⁶

Süleyman Paşa ağustos ortalarına kadar kuşatmayı kaldırmadı fakat ikinci bir saldırı da düzenlemedi. Ancak Türk donanmasının Boyano’da yenilmesi üzerine kuşatma kaldırıldı ve ordu geri dönerken Karniyola ve Dalmaçya’ya akınlar düzenledi.⁸⁷

Sultanın ordusu Arnavutluk ve Bosna’da akınlarda bulunurken, kendisi İstanbul’da büyük bir donanma hazırlatıyordu. Bu donanmanın hedefi aşıkârdı: Önce Girit Adası ardında da İtalya yarım adası. Bir diğer durum ise Fatih’in Venedikliler

⁸³Romanin, S., *Storia Documentata di Venezia*, Venezia, 1855, s. 372.; Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 400.

⁸⁴Romanin, S., *Storia Documentata di Venezia*, Venezia, 1855, s. 372.

⁸⁵İtalyanca *Yaşasın Venedik!*.

⁸⁶*“Ma ne resflettonno in fine con danno essi, e occisione di circa 10 millia di loro: la citta per la magnanimità del Podestà Loredano, e per la costanzia de Scutarini, benissimo difesa.”* Faroldo, Iulio, *Annali Veneti*, Venezia, 1577, s. 368.

⁸⁷Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 402; Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt ‘İstanbul’un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman’ın Ölümüne’*, Ankara, 2011, s. 120; Malipiero, Domenico, *Annali Veneti dall’anno 1457 al 1500*, Firenze, 1843, s. XXXV.

ile barış yapma isteğiydi. Çünkü 1474'te padişahın kendisi tarafından değil ama saraydaki kadınlardan birinden⁸⁸ Venedik'e bir mektup ulaştı. Bu mektupta Fatih'in bir barış anlaşmasına hazır olduğu anlatılıyor ve Venedik'in İstanbul'a bir heyet göndermesi bekleniyordu.⁸⁹

Bu durum üzerine Venedik Jerom Zorci adında bir görevliyi İstanbul'a gönderdi. Fakat vezir-i azam ile görüşen elçi Gedik Ahmed Paşa'nın Kroya'yı Osmanlılara bırakılmasını ve yüz elli bin dukalık vergiyi onaylamaya yetkili değildi; bunun üzerine elçiye İstanbul'da hazırlanmakta olan donanma gözdağı vermek için gösterildi⁹⁰ ve iki devlet arasında anlaşmadan ziyade bir ateşkes imzalandı.

1475 imzalanan bu ateşkes ile taraflar arasındaki barış bir yıldan biraz uzun bir süre devam etmiş ve bu süre zarfında Osmanlı ve Venedik arasında büyük bir çatışma yaşanmamıştır. Bu bir yıllık fırsattan istifade Fatih Adriyatik kıyısından Karadeniz kıyılarına yönelmiştir, özellikle de Kefe'ye.⁹¹

Çünkü bu önemli liman şehri Cenevizlilerin Karadeniz ticaretini kontrol etmesini ve baharat yolundan gelmekte olan karlı ürünlerin Avrupa'ya dağılımını ve ticaretini sağlıyordu. Ticaretin ve nakit paranın önemini daha ilk imparatorluk yıllarında kavrayan Fatih⁹², bu şehri de Cenevizlilerden almak niyetindeydi.

⁸⁸Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 120.

⁸⁹Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 402.

⁹⁰Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 120.

⁹¹Caffa (ita): Kefe.

⁹²Bakınız sayfa 4, 5, 6.

Savaşçı bir millet olmayan Cenevizliler⁹³ Osmanlılara uzun süre direnemediler. Venedik ile olan bu barış döneminden faydalanan Osmanlı Kefe'yi ele geçirdi.⁹⁴

Bu barış sırasında Venedikliler asli uğraşları olan ticarete geri dönmüş ve Osmanlıların seferlerine mühimmat tedarikine ve mühimmatın taşınmasına yardımcı olmuşlardı.⁹⁵

Venedik Cumhuriyeti barış için çaba göstermesinin yanında içten içe kaybettiği tüm toprakları da geri istemekteydi. Ayrıca, Padişah da Venedik elçisi isteklerini kabul ettikçe Venediklilerden sürekli olarak yeni bir şeyler istiyordu. Sultanın durumu savaşın başladığı yıllara göre çok daha avantajlıydı.

Doğudaki tehlike bertaraf edilmiş, Egede güvelik sağlanmış, Karadeniz'deki Ceneviz yerleşkeleri ele geçirilmiş, Balkanlarda fetihlerle Adriyatik kıyısına kadar ilerlenmişti.

Bu nedenle Fatih Venedik'i kendisine tam bir rakip olarak görmüyordu. Hedefine ulaşmasını geciktiren küçük bir engeldi sadece. Dikkatini Venedik'e yoğunlaştırmaktansa onlarla barış imzalayıp, yoluna devam etmeye niyetliydi. Fakat bu barışın da kendi gücünü ve hâkimiyetini yansıtmamasını arzu ediyordu.

Fatih'in bitmez istekleri⁹⁶ iki ülke arasındaki suların tekrardan ısınmasına sebep oldu. Tüm ticaret yolu tehlikeye giren Venedik, son bir hamle ile ayağa kalmaya çalışacaktı. Bu niyetle donanma komutanı Antonio Loredano - kendisi

⁹³Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 470.

⁹⁴Fiorentino, Andrea Cambini, *Della Origine de Turchi et Imperio della Casa Ottomana*, s. 35.

⁹⁵Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 470.

⁹⁶“[...] Le esorbanti condizioni proposte da Maometto II.[...]”, *Discorsi sulla Storia Veneta*, s. 22.

Venediklilerin gözünde Türklere karşı pek çok kez savaşmış başarılar kazanmış bir kahramandı ⁹⁷. Küçük Asya'ya doğru yola çıktı ve bir kaç sahil kasabasına saldırılar düzenledi. Fakat bunlar etkisiz saldırılardı.⁹⁸ Bu saldırıyı karşılıksız bırakma niyetinde olmayan Fatih ertesi yıl yani 1477'de Venedik'in Akdeniz ticaretindeki üstünlüğüne son vermek ve Adriyatik bölgesinin egemenliğini eline geçirmek için Lepanto⁹⁹'yu kuşattı.¹⁰⁰

Zira Lepanto Venedik'e açılan bir kapı konumundaydı. Eğer Lepanto düşerse, bu Venedik'in de düşmesi ve Türklerin kuzeyden İtalyan yarım adasına girmesi demektir.

Hadım Süleyman Paşa kuşatmayı gerçekleştirmek üzere 40 bin kişilik bir ordu ile yola koyuldu, fakat Venedik senatosu durumun kırılganlığını ve önemini çabuk kavramıştı ve savunmaya yardımcı olacak pek çok askeri ve mühimmatı Lepanto'ya yolladılar.

Başarılı bir kuşatma gerçekleştirilmesine, surlarda gedikler açılarak, düşmana pek çok kayıp verdirilmesine rağmen, denizden bir desteğin olmaması, donanmanın bu saldırıda eksik kalması, bu kuşatmanın bir fetihe dönüşmesini engellemiştir. Osmanlı donanması olmadan başarılı olamayacağını anlayan Süleyman Paşa, kuşatmayı kaldırdı ve yol üstündeki bir kaç kaleyi tahrip edip, bunlara el koyarak geriye döndü.¹⁰¹

⁹⁷“[...]quel che fortissimamente difeso Scutar [...]” Faroldo, Iulio, *Annali Veneti*, Venezia, 1577, s. 368.

⁹⁸Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 407.

⁹⁹Lepanto: Napaktos.

¹⁰⁰Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 407.

¹⁰¹A.g.e., s. 407.

Ne var ki Fatih yılmıyordu ve hedeflerine ulaşmak için her şeyi yapmaya hazırdı. Bu yüzden Lepanto kuşatmasından bir yıl sonra Kroya kuşatması gerçekleştirildi. Tıpkı Lepanto gibi Kroya da ticaret yollarını denetleyen, gemilerin ikmal yaptığı önemli bir noktaydı. Arnavutluk sancak beyinin önderliğinde sekiz bin kişilik bir kuvvet ile Osmanlılar kaleyi kuşattılar. Kalenin savunmasında ise Pietro Vetori vardı, bu şanlı savaşçı tüm yaz mevsimi boyunca, dışarıdan yardım almaksızın kaleyi savundu. Türklerin nefesini ensesinde hissedenden Venedik Senatosu acilen yardım gönderme kararı aldı. Bu amaçla Francesco Contarini beraberinde 4500 süvari ve çok miktarda erzak ile Kroya'ya gönderildi.¹⁰²

Kroya kuşatması yaklaşık bir yıldan beri devam etmekteydi, Fatih bu kuşatmaya bir son vermek ve nihai zafere ulaşmak için kendisi bizzat sefere çıkmak ve kuşatmaya katılmak niyetindeydi.

Bu amaçla da Antoni Loredano'ya meydan okuduğunu belirtmek için bir yahudiye haberci olarak kaleye gönderdi. Fakat bu görevli yolculuk esnasında öldü.

Bu girişimi haber alan ve Türk akınlarından korkan, ticari gelirleri tehlikeye giren ve 16 yıllık savaştan bitap düşmüş¹⁰³ Venedik barış görüşmesi yapması için Tommaso Malipiero'yu elçi olarak İstanbul'a gönderdi. Yanında ayrıca heyetiyle yardımcı olarak Alvise Manenti bulunuyordu. Sultanın Venedik üzerindeki politik ve diplomatik gücü Malpiero ve beraberindeki heyetin girişi için gönderilen belgede de açıkça görülüyordu.

¹⁰² A.g.e., s. 408.

¹⁰³ “*Stanca la repubblica, smunto l'erario, impegnate le rendite, cessate le diversioni della lega, e rattepidite le assistenze Cristiane, sola a fronte della prepotenza Ottomana, diede orecchio a' maneggi di pace*” Sagredo, Giovanni, *Memorie Istoriche de Monarchi Ottomani*, Venezia, 1677, s. 133.

c) 1479 tarihli Osmanlı-Venedik Ahitnamesi

Osmanlı'nın barış girişimlerinden haberdar olan Venedikliler bu fırsatı kaçırmamak için Tomaso Malpiero'yu yardımcısı Alvise Manenti ile birlikte iki görevli 25 Şubat 1478'de İstanbul'a gönderdiler, heyet nisan ayı başlarında İstanbul'a ulaştı.¹⁰⁴ Fakat Sultan bunların yanında Venedik'ten yıllık 10.000 altın duka haraç istedi ve şartları daha da ağırlaştırdı.¹⁰⁵ Fatih'in bu aşırı isteklerini onaylayabilecek durumda olamayan Malipiero, önerilen koşulları danışmak için tekrar Venedik'e döndü,¹⁰⁶ 3 Mayıs 1478. İki gün süren bir senato görüşmesinden sonra Venedik Fatih'in tüm şartlarını kabul etmeye karar verdi, çünkü Venedik çok zor durumdaydı.

İşkodra'daki kuşatma ve saldırılar her geçen gün artıyordu, yerel halkın daha fazla dayanabilmesi mümkün gözüküyordu: Venedik'e yeni bir Türk ordusunun kendi iç çatışmalarıyla uğraşan prenslerin bulunduğu İtalya'ya girmek üzere hazırlandığı haberleri geliyordu, Cumhuriyet bu büyük harcamaları tek başına karşılamak zorundaydı.¹⁰⁷

Venedik'in tamamıyla çaresiz durumunu çok iyi kavramış olan Osmanlı, bu durumdan faydalanmak ve görüşmeleri hızlandırıp anlaşmayı bir an önce sağlamak istiyordu.¹⁰⁸ Çünkü Venedik ile daha fazla vakit kaybedilemezdi, diğer önemli

¹⁰⁴“Malipiero Sultanın 1463'ten bu yana kazanmış olduğu her yeri, ayrıca Limni adasını, Mani bölgesini ve şap ticaretinin bedeli olarak 100 bin duka altın vermeye yetkiliydi.” Babinger, Franz, *Fatih Sultan Mehmed ve Zamani*, çev. Dost Körpe, İstanbul, Oğlak Yayınları, s. 309.

¹⁰⁵A.g.e., s. 309.

¹⁰⁶Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahnnames*, 1998, s. 133.

¹⁰⁷“Ma le angustie di Scutari ad ogni di crescevano, ne gli eroici abitanti avrebbero potuto lungamente durare; giungevano intanto a Venezia avvisi dell'apprestamento di un nuovo esercito turco per colare in Italia, consideravasi i principi di questa essere in discordia e guerra tra loro, la repubblica sola a sostenere tanta spesa e tanto sforzo, però al 4 di gennaio 1479 fu ripresa la discussione della pace.” Malipiero, Domenico, *Annali Veneti dall'anno 1457 al 1500*, Firenze, 1843, s. 382.

¹⁰⁸Babinger, Franz, *Fatih Sultan Mehmed ve Zamani*, çev. Dost Körpe, İstanbul, Oğlak Yayınları, s. 309.

hedefe yönelinmeliydi: İtalyan yarım adası. 1478 Mayısında Fatih anlaşma için görüşmelerde daha da avantajlı bir konum elde etmek ve yapacağı İtalya seferinin yolunu hazırlamak için Ali Bey, İskender Bey ve Bali Bey'i akınlar düzenlemeleri için Venedik sahillerine gönderdi.¹⁰⁹ Türklerin gelmekte olduğunu haber alan Venedikliler 20.000 kişilik bir savunma kuvvetiyle karşı koymaya çalıştılsa da pek başarılı olamadılar.

Fakat Venedik elçisi İstanbul'a döndüğünde Fatih'in çoktan Arnavutluk'taki Venedik güzergâhları üzerine sefere çıktığını öğrendi; şimdi Sultan Arnavutluk'ta kuşatmış olduğu Venedik topraklarını da kendi malı sayıyor ve hakimiyetini istiyordu.

Bu istek barış görüşmelerini aksattı, en son şartları ve gelişmeleri tartışmak için Malipiero haziranda tekrardan Venedik'e döndü.¹¹⁰

Temmuzda bir kez daha İstanbul'a doğru yola çıkan Malipiero'nun yanında yine yardımcısı Manenti vardı ve amaçları kesilen barış görüşmelerine yeniden başlamak, çünkü Osmanlı baskısı gittikçe artmaktaydı, Venedik Türklerin öncelikli hedefi haline geliyordu. 27 Temmuzda Manenti görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlandığını Venedik'e bildirdi.¹¹¹ 1478 yılı Venedikliler için muazzam önem arz eder.

¹⁰⁹Tansel, Selahattin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Hayatı*, Ankara, TTK Yayınları, 1999, s. 213; Babinger, Franz, *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı*, çev.Dost Körpe, İstanbul, Oğlak Yayınları, s. 310.

¹¹⁰Tansel, Selahattin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Hayatı*, Ankara, TTK Yayınları, 1999, s. 212.

¹¹¹Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 133.

Çünkü Venedik on beş yıldır sürdürdüğü savaşta yalnız kalmıştır. Napoli kralı Ferdinando Osmanlılar ile anlaşmış ayrıca da damadı olan Macar kralının da Osmanlılarla barış yapmasını sağlamıştır.¹¹²

1479 yılında Venedik kendini önceki yıla göre daha büyük zorluklar içinde buldu; bir kısmı Türklerin kontrolünde olan Friuli büyük tehlike altındaydı ve burayı korumak için pek çok asker gerekiyordu; -çünkü burası Venedik'in kalbine giden yoldu- yıllar boyunca Türklerle savaşı tek başına finanse etmiş olan Venedik, hiç bir şekilde, Papa'dan yardım alamıyordu, ne de İtalya'daki diğer prensliklerden¹¹³; bu yüzden doğu ticaretinin yavaşladığı Serenissima¹¹⁴, da savaşın devamını sağlayacak ekonomik koşullar da bulunmuyordu.¹¹⁵

Bu koşullar altında Venedik, *perito de la lingua turchesca*¹¹⁶ yani türk dili uzmanı Giovanni Dario'yu İstanbul'a elçi olarak gönderdi. Giovanni Dario'ya ne şekilde olursa olsun savaşı bitirmesi¹¹⁷ ve barış anlaşmasını imzalaması söylenmişti ve Senato'nun tam güvenini almıştı.¹¹⁸

Elçinin yegâne görevi Venedik'in doğu ticaretindeki ayrıcalıklarını korumak ve geri kalan tüm isteklerini kabul etmektir.¹¹⁹ Dario Sultan'ın tüm isteklerini kabul

¹¹²Tansel, Selahattin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Hayatı*, Ankara, TTK Yayınları, 1999, s. 212; Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 123, 124; Babinger, Franz, *Fatih Sultan Mehmed ve Zamani*, çev. Dost Körpe, İstanbul, Oğlak Yayınları, s. 309.

¹¹³"[...]che avendo tanti anni soli sustentata la guerra Turchesca, e che peggio che mai, non potevano sperare aiuto dal papa, ne da altri Principi Cristiani in Italia." Muratorius, Ludovicus Antonius, *Rerum Italicarum Scriptores*, Medioliani, 1783, s. 1159.

¹¹⁴Serenissima: Venedik Cumhuriyeti.

¹¹⁵Imber, Colin, *The Ottoman Empire 1300-1650*, Macmillan, New York, 2002, s. 36.

¹¹⁶Faroldo, Iulio, *Annali Veneti*, Venezia, 1577, s. 373.

¹¹⁷"Fu convenuto di mandare Giovanni Dario alla Porta, con facoltà di promettere Scutari, Stalimene, Branzo di Maina, levate prima le persone, le orbe, i presidii e di pagare da otto fino a diecimila ducati per la navigazione del mar nero." Malipiero, Domenico, *Annali Veneti dall'anno 1457 al 1500*, Firenze, 1843, s. 382; Faroldo, Iulio, *Annali Veneti*, Venezia, 1577, s. 373.

¹¹⁸"Conclusione paci facte cum domino turcho per fidelissimum secretarium nostrum Ioannes Darium."

¹¹⁹Babinger, Franz, *Fatih Sultan Mehmed ve Zamani*, çev. Dost Körpe, İstanbul, Oğlak Yayınları, s. 316.

etti, barış anlaşması 25 Ocak 1479'da¹²⁰ İstanbul'da imzalandı, aynı gün İstanbul'da yayınlandı ve imparatorluğun dört bir yanına gönderildi.¹²¹ Venedik tarafından ise 25 Nisan¹²² 1479'da onaylandı.

Bu ahitnameye göre Venedik İşkodra ve çevresini, Limni adasını ve Mani bölgesini Osmanlılara veriyor ve Akçahisar ile Eğriboz üzerindeki haklarından vazgeçiyordu. Venedik 16 yıl boyunca süren savaşta ele geçirdiği yerleri geri vermeye razı olmaktaydı. Sultan ise Mora, Arnavutluk ve Dalmaçya'da işgal ettiği şehirlerden geri çekiliyordu. İki devlet arasında savaş öncesi sınırları belirlemek ve bu sınırlara geri çekilmek için yeni görüşmelerin yapılması kararlaştırıldı. Bu görüşmeleri yapmak üzere her iki taraftan da birer kişi gönderilecekti.¹²³

Bunun yanında Venedik şap ticaretinin bedeli ve savaş tazminatı olarak Osmanlı'ya iki yıl içinde 100.000 duka ödeyecekti.¹²⁴ Venedik Osmanlı Devleti'nin topraklarında ticaret yapma bedeli -ticaret yapma imtiyazı bedeli¹²⁵- olarak yıllık 10.000 duka ödeyecekti.¹²⁶ Ayrıca Venedik kendi vatandaşlarının hukuki sorunları ve

¹²⁰Tansel, Selahattin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Hayatı*, Ankara, TTK Yayınları, 1999, s. 213; Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 123, 124; studi veneziani; Babinger, Franz, *Fatih Sultan Mehmed ve Zamani*, çev. Dost Körpe, İstanbul, Oğlak Yayınları, s. 311; Schoneveld-Viallon Marie, "Guerra e paci veneto-turche dal 1453 al 1573", in Luisa Secchi Tarugi, *Guerra e pace nel pensiero del Rinascimento*, Firenze, Franco Cesati, 2005, s. 3; dem onarchi ottomani s.133.

¹²¹Muratorius, Ludovicus Antonius, *Rerum Italicarum Scriptores*, Medioliani, 1783, s. 1160.

¹²²25 Nisan Venedikliler için kutsal bir kişilik olan ve şehrin koruyuculuğunu üstlenen San Marco2yu anma günüdür.

¹²³A.g.e., s. 1160.

¹²⁴"A saldo di ogni danno e debito fino as oggi" Spremiç, Momcilo, XV. Yüzyılda Venedik Cumhuriyeti'nin Şarkta Ödediği Haraçlar, *Belleten*, çev. Mahmut Şakiroğlu, Ankara, Ocak 1983, s. 384.

¹²⁵"Exercito de la mercadantia" A.g.e., s. 384.

¹²⁶Her ne kadar pek çok kaynakta ödenmesi gereken miktar 10.000 duka olarak geçse de Sabellico'nun eserinde bu miktar 8.000 duka olarak geçmektedir: "[...]e gli dessero ogni anno otto mila ducati se volevano che la navigazione del mare pontico [...] (el yazmasında okunamayan kısım) libera a i lor mercatanti[...]" Sabellico, Marc Antonio, *Dell'Historia Venitiana*, Venezia, 1668, s. 493; Aynı değişiklik Giovanni Sagredo'nun eserinde de görülür, "ottomila ducati annui" olarak geçer.

ticaret meseleleri için de tıpkı savaş öncesi dönemde olduğu gibi İstanbul'da bir *bailo*¹²⁷ yani elçi bulundurma hakkına sahip olacaktı.¹²⁸

1479 yılında imzalanan bu anlaşma, 1456 yılında Venedikliler ile imzalanan eski ahitnamenin başlangıç maddelerini aynen korumaktaydı.¹²⁹

Asıl önemli maddeler ahitnamenin ikinci bölümünde yeni eklenmiş olanlardı bu maddelerde ise yukarıda belirttiğimiz gibi Venedik'in ticaret bedeli olarak yıllık 10.000 duka ödemesi gerektiği belirtiliyordu.¹³⁰ Osmanlı'nın Venediklilere verdiği ahitnamenin en önemli özelliklerinden biri bu belirlenmiş olan yıllık vergi miktarıdır.¹³¹

Eski anlaşmada bu gümrük oranları üzerinden hesaplanmakta ve %2'lik gümrükten elde edilecek vergi miktarı muallâkta kalmaktaydı. Fakat bu madde ile nakit paranın önemini iyi kavramış olan Osmanlı -nakit paranın önemi on altı yıl boyunca finanse edilen savaşta açık bir biçimde ortaya çıkmıştır- hazineye doğrudan nakit girişini sağlayacak bir yol bulmuştur.

¹²⁷“*Bailo* sözcüğü, anlamı “*Taşıyıcı*” olan Latince *bailus*'tan gelmektedir.” Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 6.

¹²⁸Babinger, Franz, *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı*, çev. Dost Körpe, İstanbul, Oğlak Yayınları, s. 317; Tansel, Selahattin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Hayatı*, Ankara, TTK Yayınları, 1999, s. 214, 215; Muratorius, Ludovicus Antonius, *Rerum Italicarum Scriptores*, Mediolani, 1783, s. 1160. Ayrıca, Sanudo, Marino, *Le Vite dei Dogi*, Padova, Antenore, 1989, p. 140-141 “[...]che la Signoria di Venexia possa et habia libertà di mandar suo Baylo in Costantinopoli cun la famiglie sua seguendo usanza. El qual possa iudicar et dovernar le cose de' Venetiani secundo le loro consuetudine... E quel Baylo che per li tempi si atovera sia tegnudo de dar a la mia Signoria Ducati X^m di l'exercitio di la merchadantia loro.”

¹²⁹Wright, G. Diana & MacKay, A. Pierre, *When the Serenissima and Gran Truco Made Love*, Studi Veneziani, LIII, 2007, s. 263.

¹³⁰A.g.e., s. 275. “ [...]per volo domini] the said Bailo who wants to secure his position during this time is obligated to give my Lordship every year a gift of 10.000 Venetian florins from the commercial transactions.”

¹³¹Spremiç, Momcilo, XV. Yüzyılda Venedik Cumhuriyeti'nin Şarkta Ödediği Haraçlar, *Belleten*, çev. Mahmut Şakiroğlu, Ankara, Ocak 1983, s. 365.

Venedik bu barış anlaşmasıyla en önemli hedefini gerçekleştiriyor doğu ticaretindeki ayrıcalıklarını korumayı başarıyordu. Venedikliler ahitnameden sonraki ilk vergiyi - 10.000 duka'yı - Bailo Battista Gritti aracılığı 1479 Kasımında ödediler.¹³² Her ne kadar ticaret vergisi olarak yıllık 10.000 duka ödemek zorunda gibi görünse de, sadece bir kaç yıl ödendikten sonra, söz konusu madde 1482'de Bayezid'in yenilediği ahitnamede kaldırıldı.¹³³

Venedikliler bu barışın yapılmasına çok sevindiler¹³⁴; nisan ayının 16'sında Türk elçisi Lütfi Bey beraberinde 20 kişilik bir heyetle¹³⁵ Venedik'e geldi. Aynı ayın 18'inde Doge Giovanni Macenigo ile görüştü ve Senato'nun huzuruna çıktı. 25 Nisan 1497'de yani San Marco yortusunda anlaşma Türk elçisinin huzurunda Doge'nin Venedik Senato'sunda yemin etmesiyle onaylandı ve kabul edildi.

Bu sayede 16 yıldır sürmekte olan Osmanlı Venedik savaşı sona erdi.¹³⁶ 4 Mayıs'ta Venedik Senatosu, Sultan Mehmed'e barışın onaylandığını ve anlaşmadaki şartlara göre uygulanacağını bildiren bir mektup gönderdi.¹³⁷

¹³²A. g. e., s. 384.

¹³³A.g.e., s. 384.

¹³⁴"Il 25 di aprile del 1479, giorno in cui ricorre la festa di San Marcopatrono della repubblicai la pace fu solennemente pubblicata con molto gioja di tuta la popolazione" Emiliani, Paolo, *Storia dei Comuni Italiani*, Firenze, 1866, 341

¹³⁵Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 92; Babinger, Franz, *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı*, çev.Dost Körpe, İstanbul, Oğlak Yayınları, s. 319; .” Malipiero, Domenico, *Annali Veneti dall'anno 1457 al 1500*, Firenze, 1843, s. 123.

¹³⁶Imber, Colin, *The Ottoman Empire 1300-1650*, Macmillan, New York, 2002, s. 36.

¹³⁷A.g.e., s. 134.

d) 1480 Güney İtalya'nın Fethi ve Venedik Cumhuriyeti

Venediklileri barışa zorlayıp yolunun üstündeki son büyük engeli de başarıyla kaldırmış olan Fatih'in bir sonraki ve asıl hedefi İtalya yarım adasıydı. Bu saldırının başlatılabileceği¹³⁸ en uygun yer çıkarmanın rahatlıkla yapılabileceği güney sahilleriydi. Kuzeyde Venedik ile daha taze olan barış ve doğal olarak sarp ve dağlık Balkanların yapısı ordunun ikmal olanaklarını azaltıyordu.

Ancak güney İtalya'ya donanmanın yanaşması ve orduyu sevk etmek nispeten daha kolaydı; ayrıca Fatih bu fethin yolunu aşama aşama İstanbul'un fethinden beri, Karadeniz, Ege adaları ve Balkanlarda yaptığı fetihlerle hazırlamıştı. Ayrıca İtalya'ya güneyden girmek, barış yaptığı Venedik donanmasından mühimmat taşınması açısından yardım alabilmek ve dönemin en güçlü deniz gücünün tarafsız kalması demekti.

Otranto'nun fethine Venediklilerin sessiz kalması ve Osmanlı Devleti'ne yardım etmesi manidardır. Pek çok tarihçiye göre Venedik'in asıl amacı kendilerini Osmanlı ile savaş sırasında yalnız bırakan ve ihanet eden Kral Ferdinando'dan intikam almak¹³⁹.

Venedik barışından sonra büyük bir Osmanlı donanması yeni hedefler için denize indirildi. İyonya (Ionio) Denizi'ndeki Kefalonya Beyliği ya da diğer bir isimle Santa Maura'dır. Hemen bir sonraki hedef ise Zante adasıdır.¹⁴⁰

¹³⁸Braudel, Fernand, *The Mediterranean and The Mediterranean World in the Age of Philip II*, Volume One, Translation of Sian Reynolds, s. 23, 24, 32,33.

¹³⁹Romanin, S., *Storia Documentata di Venezia*, Venezia, 1855, s. 394.

¹⁴⁰Sabellico, Marc Antonio, *Dell'Historia Venitiana*, Venezia, 1668, s. 493.

Fatih Venedik ile anlaşma imzalarken Ege adaları meselesini ve Leonardo'yu anlaşmanın dışında tutuyordu. Leonardo, savaş zamanı Venediklilere pek çok destekte bulunduğundan dolayı Sultan bu kumandanın hesabı ayrıca görmek ve fetih yolu üzerinde bulunan iki adayı, Santa Maria ve Zante adaları, ele geçirmek niyetindeydi.¹⁴¹

Her ne kadar Venedik ile savaş sırasında Osmanlılarla anlaşma imzalamış olsa da Napoli,¹⁴² Venedik ile Osmanlı arasında yapılan anlaşmadan ziyadesiyle rahatsız oluyordu. Çünkü Venedik ile Adriyatik'te oyalanması bitmiş bir Osmanlının hedefinde İtalyan yarımadasının olacağından emindiler. Napoli krallığı hem Venediklilerin Arnavutluktaki hareketliliğinden hem de Osmanlının İşkodra'daki müdahale ve akınlarından rahatsız olmuştu, bu rahatsızlığın büyümemesi için bir takım tedbirler almaktaydı.¹⁴³

Sultan hedefini zaten belirlemişti; İtalyan yarımadası ve bu yolda ilerlerken önündeki iki küçük engel olan Leonardo komutasındaki Zanta ve Santa Maria adasını 29 gemiden oluşan bir donanma ile ele geçirdiler.¹⁴⁴ Ancak Leonardo Tocco kaçmayı başardı.¹⁴⁵

Gedik Ahmet Paşa kumandasındaki donanma bu iki adayı ele geçirdikten sonra, fetih için Napoli'ye yöneldi. Türkler başlangıçta Puglia sahillerinde

¹⁴¹Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 421.

¹⁴²A.g.e., s. 411.

¹⁴³Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 133.

¹⁴⁴Tansel, Selahattin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Hayatı*, Ankara, TTK Yayınları, 1999, s. 217-221; Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 421.

¹⁴⁵İnalcık, Halil, Ahmad Pasha Gedik, *The Encyclopaedia of Islam*, Brill, Leiden, 1986, s. 293.

göründüler. Türk kuvvetleri 100 gemi ve 15.000 askerden oluşmaktaydı.¹⁴⁶ Ordunun Salonat'dan Puglia'ya geçmesi sadece bir gecelik bir işti.¹⁴⁷

Osmanlı donanması Temmuz 1480'de Otranto limanına demirledi. Ordu hemen şehri kuşattı, az sayıda olmalarına rağmen etkili bir kuşatmaydı, çünkü şehir bu kuşatmaya hazırlıksız yakalanmıştı. Napoli kralı Ferdinando tehlikenin büyüklüğünün farkına varıp oğlu Alfonso'yu savunma için gönderdi.¹⁴⁸

Otranto'daki kuvvetler iyi bir savunma göstermelerine rağmen fazla direnemediler, 11 ağustos'ta Otranto ele geçirildi.¹⁴⁹ Fetihten sonra Gedik Ahmet Paşa etraftaki diğer kaleleri de ele geçirip, buralara asker ve mühimmat yerleştirdi. Amacı gelecekte yapılacak olan seferler için bir ikmal noktası oluşturmaktı.

Gedik Ahmet Paşa Fatih'in fikirleri çerçevesinde İtalya'nın fethine devam etmek niyetindeydi. Ancak Fatih'in ölümü ve yerine oğlu Bayezid'in geçmesi planlarda değişikliğe yol açmıştır. Bu değişikliklerin sonucunda Gedik Ahmed Paşa İstanbul'a geri çağırılmıştır.¹⁵⁰

^{146cc} “[...] India non molto rifatta di nuovo l’armata per terra e per mare delibero’ di gittarsi in Italia mondatoui adunque l’esercito di 100.legni, e con 15.mila huomini, da Salonot, traghetto’ in Puglia alla citta’ d’Otranto dalla quale a Salonat si passa in una notte[...]” Sansovino, Francesco, *Gli Annali Turcheschi o Vero Vite de Principi della Casa Othomana*, Venetia, 1573, s.

¹⁴⁷ A.g.e. 150-151

¹⁴⁸ Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt ‘İstanbul’un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman’ın Ölümüne*, Ankara, 2011, s. 136.

¹⁴⁹ “[...] Lui postosi all’assedio d’Otranto sopra Achamat Bassa al fine dopo molte batterie lo prese hauendoui fatto ammazzar quasi tutti gli abitatori, con tanto spavento d’Italia, tuta sbigotita ch’il Re Truco ui hauesse posto piedi, che sen on gli sopraueniua al morte, harebbono i popoli Christiani sentito grauissimo danno per quella presura. [...]” Sansovino, Francesco, *Gli Annali Turcheschi o Vero Vite de Principi della Casa Othomana*, Venetia, 1573, s. 150, 151; Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 421; İnalcık, Halil, Ahmad Pasha Gedik, *The Encyclopaedia of Islam*, Brill, Leiden, 1986, s. 293; Sagredo, Giovanni, *Memorie Istoriche de Monarchi Ottomani*, Venezia, 1677, s. 136.

¹⁵⁰ İnalcık, Halil, Ahmad Pasha Gedik, *The Encyclopaedia of Islam*, Brill, Leiden, 1986, s. 293.

Türklerin hristiyanlığın kalbine yaptığı bu saldırı bütün hristiyanlığı ilgilendirmekteydi ve bütün Avrupada büyük bir korku yarattı.¹⁵¹ Ancak Gedik Ahmed Paşa'nın merkeze çağırılması ve Bayezid'in iç meselelerle uğraşması sebebiyle bu fetih asla tamamlanamadı ve Otranto'nun alınışından bir yıl sonra Calabria Dukalığı Napoli ve Aragon gemilerinden oluşan kırk parçalık bir deniz kuvveti ile Otranto'yu geri almıştır.¹⁵²

¹⁵¹“[...]tale acquisto de' turchi nel cuore dell'Italia, commesse la Cristianità tutta.” Sagredo, Giovanni, *Memorie Istoriche de Monarchi Ottomani*, Venezia, 1677, s. 137.

¹⁵²Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 136.

II) II. Bayezid Dönemi Osmanlı-Venedik İlişkileri (1481-1512)

a) “1482” Ahitnamenin Yenilenmesi ve 1499’a Kadar İlişkiler

Fatih’in ölümünden sonra yerine geçen oğlu Bayezid (II.) ile Venedikliler arasındaki ilişkiler 1481 yılında Serenissima’nın tebriklerini iletmek üzere elçi Antonio Vittorini’yi İstanbul’a göndermesiyle başlar.¹⁵³ Bu ziyaretin asıl amacı Fatih ile 1479 yılında imzalanmış olan ahitnamenin yenilenmesidir. Çünkü ahitnameler İslam hukukuna göre o ahitnameyi imzalayan yani üzerinde tuğrası bulunan padişah hayatta olduğu müddetçe geçerliydi.¹⁵⁴ Bu sebepten her padişah kendinden önceki ahitnameleri yenilemek zorundaydı. Kardeşi Cem ile yaşadığı sıkıntının Cem’in Avrupa’ya kaçmasıyla daha da artacağını bilen Bayezid Venedik ile görüşmeleri hızlandırarak onları tatmin edecek bir anlaşma imzaladı.¹⁵⁵ Osmanlı kendinden çok az şey veriyordu ancak hristiyanlığın en güçlü donanmasını yanına çekiyor, düşman saflarını bölüyordu.

Cem meselesi etrafında dönen entrikalarda Venedik kendini uzak tutmasını, bir nevi tarafsız kalmasını sağlıyordu, tıpkı Otranto’nun fethinde Fatih’in yaptığı gibi. Venedik var olan barışın devam etmesi ve ahitnamenin yenilenmesi görüşmelerini yapmak üzere ‘Cavaliere’ Antonio Vitturi’yi İstanbul’a gönderdi. Görüşmeler beklenenden uzun sürdü, çünkü Venedik Osmanlı’nın zor durumunun farkındaydı ve bu görüşmelerden elde edebileceği en yüksek karla çıkmak niyetindeydi.

¹⁵³ Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 503.

¹⁵⁴ İnalcık, Halil, *Osmanlı İdare ve Ekonomi Tarihi*, İsam Yayınları, İstanbul, 2011, s. 146-169.

¹⁵⁵ Tansel, Selahattin, İkinci Bayezit Hakkında Bazı Mütalaalar, *Belleten*, Nisan 1963, s. 189, 190, 191.

II. Bayezid, iyi niyetlerini anlatması için elçi Niccolo Coco'yu Venedik'e gönderdi. Niccolo Coco 5 Temmuzda Serenissima'ya ulaştı.

Zaten Bayezid babasının ölümü ilan edilip tahta çıktıktan sonra Venedik ile barışı korumayı amaçlıyordu ve bu yüzden de *oratore*¹⁵⁶ Niccolo Cocco'yu bir heyet ile Venedik'e göndermişti.¹⁵⁷ II. Bayezid'in iyi niyetlerine karşılık vermek ve var olan barışı devam ettirmek niyetinde olan Venedik Antonio Vitturi'yi elçi olarak İstanbul'a yolladı. Antonio Vitturi'nin görevi hem II. Bayezid'in tahta çıkışını kutlamak¹⁵⁸ hem de babası II. Mehmed ile yapmış oldukları ahitnameyi yenilemektir. Elçi Antonio Vitturi, tek başına değil, 1478'de savaşın sonu ermesi için Malipiero ile İstanbul'a gelip görüşmelerde bulunan sekreter Alvise Manenti ile ekim başlarında İstanbul'a geldi.¹⁵⁹

Padişah tarafından çok iyi karşılandı, halkın önünde eli sıkıldı ve birlikte yemek yenildi. Bu merasim II. Bayezid'in barışa ve diplomatik yollara ne kadar önem verdiğini ve Venedik Cumhuriyeti'ni bir dost olarak gördüğünü gösteriyordu. Görüşmeler sonunda Alvise Venedik'e döndü, Padişah Doge'ye “*amico carissimo della nostra potenza*” diye hitap ediyordu. Bu da Bayezid'in bu dönemde barışı ne kadar arzuladığını gösterir.

Antonio kendisine sunulan önerilerin bazılarını kabul ettiği gibi bazılarını da Senato'ya danışmak zorunda kaldı, bu da görüşmelerin uzamasına sebep oldu. En

¹⁵⁶ *Oratore*: Padişahın sözlerini ileten görevli. Karar alma yetkisi bulunmamakla beraber tek görevi padişahın sözlerini aynen iletmektir. Bu sözlere ekleme veya çıkarma yapma hakkı yoktur.

¹⁵⁷ Gallotta, Aldo, *Il Trattato Turco-Veneto del 12 Gennaio 1482, Studia Turcologica Memoriae Alexii Bombaci*, Napoli, 1982, s. 222.

¹⁵⁸ “ [...] *per rallegrarse della so succession* [...] ” Malipiero, Domenico, *Annali Veneti dall'anno 1457 al 1500*, Firenze, 1843, s. 132.

¹⁵⁹ A.g.e., s. 133; Gallotta, Aldo, *Il Trattato Turco-Veneto del 12 Gennaio 1482, Studia Turcologica Memoriae Alexii Bombaci*, Napoli, 1982, s. 222.

sonunda elçi Sultan'ın önerdiği tüm şartların uygun olduğunu ve Venedik adına anlaşmayı kabul ettiğini bildirdi.

1482'nin başlarında II. Bayezid Venedik ile ahitnameyi yeniledi. Bu yenileme zaten ayrıcalıklı durumda olan Venedik'i daha da ayrıcalıklı bir konuma getiriyordu.

Öncelikle 1479 ahitnamesinde ticaret imtiyazı bedeli olarak¹⁶⁰ her yıl ödenmesi gereken 10.000 dukalık vergi kaldırılıyordu. Ayrıca tüm ticaret ürünleri üzerinden %4'lük bir gümrük vergisi öngörülüyordu. Bir de Osmanlının Venedik'e son akınlarda verdiği zararları tazmin edeceği ekleniyordu. Venedik bu ahitname ile 1479 yılına göre daha avantajlı bir konum elde ediyordu.

II. Bayezid'in bu anlaşmayı kabul etmesinde, ülkenin yaşadığı iç karışıklıklar etkili olmuştur. Kardeşi Cem ile taht mücadelesi vermesi, Osmanlı'nın batıdan gelebilecek güçlü bir Venedik saldırısından korkmasına yol açıyordu.

Bu ahitnameye göre Sultan Mehmed ile Venedikliler ile yapılan anlaşma aynen geçerliydi ancak birkaç küçük değişiklik öngörülüyordu. İlk olarak Fatih'in koyduğu 10.000 dukalık yıllık ticaret yapma vergisi kaldırılıyordu, ayrıca Venedik'in ödediği gümrük vergisi %5'ten %4'e indiriliyordu.¹⁶¹ İstanbul'daki Bailo'nun yetkileri ve ayrıcalıkları aynen korunuyordu.

Ayrıca Venedik'in Fatih ile yapılan ahitnamede belirlenen 100.000 dukadan oluşan savaş tazminatının geriye kalan 50.000 dukalık kısmını 3 parçada ödemesi karara bağlanıyordu. Son olarak ise Sultan Mehmed ile yapılan barıştan sonra

¹⁶⁰Sabellico, Marc Antonio, *Dell'Historia Venitiana*, Venezia, 1668, s. 493; Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul.

¹⁶¹Bu iki madde Osmanlı'nın nakit para dengesini etkilemiştir. Çünkü devletin temel gelirlerini alınan haraçlar ve gümrük vergileri oluşturmaktaydı. Venedik'in bu maddenin tüm San Marco (Ayamarco) bandıralı gemiler için uygulanmasını kabul ettirmesi daha da önemlidir, çünkü bu dönemde doğu-batı ticaretinin büyük bir kısmı Venediklilerin elindedir.

tutuklanan her bir Venedik vatandaşının¹⁶² serbest bırakılması öngörülüyordu. Bu şartları kabul eden II. Bayezid'in 16 ağustos 1482 günü ettiği yeminle ahitname onaylanmış ve yürürlüğe girmiştir.

1482 yılında imzalanan ahitnamenin ayrı bir önemi vardır zira diplomatik ilişkilerde ilk defa olarak Osmanlıca kullanılmıştır.¹⁶³ Türkçenin kullanılmasının altında yatan sebepler ise, Bizans'ın yıkılışından sonra Yunancanın yavaş yavaş etkinliğini kaybetmesi ve büyüyen Osmanlı gücünün kendisini dil dahil her alanda göstermek arzusunda olmasıdır.¹⁶⁴

İç siyasette kardeşi Cem ile sıkıntılar yaşaması ve savaşa tutuşması, dış siyasette ise İskender Bey'in oğlunun Puglia'dan Arnavutluk'a geçerek, Osmanlı ile yapılan anlaşmaları ve barışları yok sayması -barışın II. Bayezid'in babası Fatih Mehmed ile yapıldığını kendisini bu anlaşmalara dâhil olmadığını, bu sebepten bu anlaşmaların geçersiz olduğunu savunuyordu- ve Cimerioti'lerin yardımlarıyla, babasının bir zaman hüküm sürdüğü topraklara akınlar düzenlemesi¹⁶⁵ II. Bayezid'i Venedik ile görüşmeye ve bu görüşmeleri ivedilikle sonlandırmaya zorluyordu.

1484-1485 yılları arasında Bayezid Dalmaçya kıyılarına akınlar düzenletti. Venedik Dalmaçya'daki topraklarını kaybedeceğinden endişe ediyordu, fakat bu durumla tek başına başa çıkabilecek güçte değildi. Bunu daha önce 16 yıl süren savaşta tecrübe etmişti.

¹⁶² Malipiero'da ve Rerum Scriptores'te "*I Sudditi Veneziani*" diye geçer, Venedik tebaası demektir, fakat Hammer'de hristiyanlar olarak geçer, her ne kadar Venedikliler hristiyan olsalar da ilk amaçları öncelikle kendi vatandaşlarıdır.

¹⁶³ Gallotta, Aldo, *Il Trattato Turco-Veneto del 12 Gennaio 1482, Studia Turcologica Memoriae Alexii Bombaci*, Napoli, 1982, s. 220.

¹⁶⁴ A.g.e., s. 220.

¹⁶⁵ Malipiero, Domenico, *Annali Veneti dall'anno 1457 al 1500*, Firenze, 1843, s. 132.

Bu nedenle Osmanlı'lara karşı bir haçlı seferi düzenlenmesi için Papa'ya para ve elçi gönderdiler.¹⁶⁶ Eğer haçlı seferi düzenlenip Türklere karşı müdahalede bulunulursa çok daha fazlasını da gönderebileceklerini söylüyorlardı.

1485 yılında Cem Sultan olayından beri anlaşmazlık içinde olduğu Mısır sultanına karşı Bayezid bir donanma göndermek niyetindeydi. Ancak bu donanmanın ikmal yapabileceği tek yer Kıbrıs Adası'ydı.

Bunun için elçilerini Venedik'ten Kıbrıs'ta ikmal ve sığınma izinleri alması için Venedik'e yolladı. Fakat sultanın baskısı altında kalmaktan korkan ada sakinleri bu teklifi reddettiler ve Venedik'ten yardım talebinde bulundular.

Venedik için çok büyük bir önem arz eden Kıbrıs adası -bu ada coğrafi konumu nedeniyle Akdeniz ortasında bir karakol bir barınma yeridir- Venedik duruma kayıtsız kalmayarak derhal “[...]La quale subito spedì 500 stradotti levati della Morea, e 300 arcieri levati dell'isola di Candia.”¹⁶⁷

Osmanlı devleti sınırları dışına kaçırılan şehzade Cem ile ilgili olaylarda Venedik, yeni imzalamış olduğu barışı koruma hevesiyle, tarafsız davranıyordu. Hatta 1482'de Bayezid'in zafernemesini getiren elçi Sipahioğlu Karagöz Bey'e herhangi bir tarafı desteklediklerine dair bir belirti gösterilmemiş, ya da bir imada bulunulmamıştır.¹⁶⁸

1488'de Bayezid ordusunu Mısır sultanına karşı düzenlenecek sefer için hazırlar. Fakat Kıbrıs Adası'ndaki durum karışıktır, Venedik adayı savunması için

¹⁶⁶Tansel, Selahattin, İkinci Bayezit Hakkında Bazı Mütalaalar, *Belleten*, Nisan 1963, s. 189.

¹⁶⁷Muratorius, Ludovicus Antonius, *Rerum Italicarum Scriptores*, Medioliani, 1783, s. 1195.

¹⁶⁸Gallotta, Aldo, Il Trattato Turco-Veneto del 12 Gennaio 1482, *Studia Turcologica Memoriae Alexii Bombaci*, Napoli, 1982, s. 223; Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 98.

Francesco di Priuli'yi, Capitano del mare, birlikleriyle adaya gönderir. Francesco'nun birliği 27 gemiden oluşmaktaydı. Ancak Türklerin ordusu çok daha büyüktü: atlı ve yaya toplam 80.000 kişi ve 120 yelkenli.

1488 yılında Venedik ve Osmanlı arasında “bailo” krizi yaşanır. II. Bayezid İstanbul'da artık elçi bulundurulmasını istemez, çünkü Venedik elçileri devletin sırlarını yabancı ülkelere aktarmaktadırlar.¹⁶⁹

Bayezid elçinin üç gün içinde yola çıkmasını ve ülkeyi terk etmesini ister. Venedik Bailo'su istenmeyen kişi ilan edilir.¹⁷⁰ Sultan her ne kadar elçiyi kovsa da, Venedik'e kendi elçisini göndererek barışı korumaya niyetli olduğunu bildirir. Fakat şartı Venedik Cumhuriyeti'nin artık İstanbul'a elçi göndermemesidir.

Aynı yılın 19 kasımında Bailo Geronimo Marcello kovulur.¹⁷¹ Venedik durumu çözmesi için altınlarla donatarak elçi Trevisano'yu İstanbul'a gönderir. Ancak Bayezid elçiyi kabul etmez ve artık İstanbul'da Venedik Bailo'su bulunmasını istemediğini bir daha belirtir. Bunun sebebi de Marcello'nun Venedik'e gönderdiği şifreli mektuplardır.¹⁷² Gerilen bu ilişkiler esnasında korsanlık faaliyetleri de eksik olmaz. 3 Haziran 1493'te Türk korsanları Michiel Foscari'nin gemisinden yüklü miktarda¹⁷³ mal çalarlar. Türklerin korsanlık faaliyetleri artmaktadır.

¹⁶⁹ “[...]essendo state ritrovate alcune lettere per lei scritte in cifra [...]” Muratorius, Ludovicus Antonius, *Rerum Italicarum Scriptores*, Medioliani, 1783, s. 1200.

¹⁷⁰ *Persona non grata* (lat.): diplomatik dilde ‘istenmeyen kişi’.

¹⁷¹ Malipiero, Domenico, *Annali Veneti dall'anno 1457 al 1500*, Firenze, 1843, s. 141. “*Geronimo Marcello, Fu allontanato da Bayezid II. perché trasmetteva notizie riservate a Venezia.*” Pedani, Maria Pia, *Elenco degli Inviati Diplomatici Veneziani Presso I sovrani Ottomani*, EJOS V, 2002, No.4, s. 18.

¹⁷² A.g.e., s. 141.

¹⁷³ “*A '3 de Zugno, se ha aviso che corsari truchi ha preso do nave veneziane in le aque de Modon; una de Michiel Foscari, de 600 bote di carica in Puglia per Alessandria, de rami, sapon, carte e 500 bote de ogli [...]*” Malipiero, Domenico, *Annali Veneti dall'anno 1457 al 1500*, Firenze, 1843, s. 142.

Bu gergin dönemde yaşanan bu korsanlık faaliyetlerinden ve ticaret aksamasından doğan rahatsızlıklarını anlatmak için Venedik Domenico Trevasiano'yu İstanbul'a gönderir. Görevi Serenissima'nın uğradığı kayıpları ve bu korsanlık faaliyetlerinden duydukları rahatsızlıkları iletmeektir.¹⁷⁴

Bayezid'in 1495 yılında Macarlar ile anlaşma imzalamasının asıl sebebi Cem meselesinin tekrardan su yüzüne çıkması ve Avrupa'da kendisine karşı oluşabilecek bir ittifakta kullanılabilecek olmasıydı. Bunu fark eden Bayezid bu ittifakı bölebilmek için Macarlarla bir barış anlaşması imzaladı. Ancak 1495 yılında Cem Sultan'ın ölmesi ve Macarlarla da barış imzalanması orduyu serbest bırakmıştı.¹⁷⁵

Yıllardan beri savaşıma ara veren ve fütuhâtı yavaşlayan bu savaş makinesi öncelikle Bosna'ya saldırdı. 1497'de Dalmaçya'daki Venedik topraklarına akınlar düzenlendi. Daha da önemlisi Venediklilerin hâkimiyeti altında olan Karadağ ele geçirildi.¹⁷⁶ Kaçınılmaz Osmanlı-Venedik savaşı gittikçe yaklaşıyordu. Bir yanda ayağındaki Cem Sultan prangasından kurtulmuş Osmanlı Devleti, diğer yanda 1482'den beri devam eden barışla kendini toparlamış olan Venedik Cumhuriyeti.

1495 yılından itibaren Osmanlı Venedik ilişkileri gelişen olayların etkisiyle bozulmaya başladı. Venedikliler ile savaşıma arzusu diğer balkan devletleri ile yaptığı anlaşmalardan¹⁷⁷ belli olan II. Bayezid, 1498'de Napoli kralı ile de bir anlaşma imzalayarak, denizden gelebilecek yardımı ve müdahaleyi kesmeyi planlıyordu. Gün

¹⁷⁴Malipiero, Domenico, *Annali Veneti dall'anno 1457 al 1500*, Firenze, 1843, s. 133; Pedani, Maria Pia, *Elenco degli Inviati Diplomatici Veneziani Presso I sovrani Ottomani*, EJOS V, 2002, No.4, s. 17, 18, 19.

¹⁷⁵Tansel, Selahattin, İkinci Bayezit Hakkında Bazı Mütalaalar, *Belleten*, Nisan 1963, s. 202.

¹⁷⁶A.g.e., s. 202.

¹⁷⁷“ [...] Macaristan'a sekiz deve yükü hediyeler göndermiş ve hediyeler almıştı.” Tansel, Selahattin, İkinci Bayezit Hakkında Bazı Mütalaalar, *Belleten*, Nisan 1963, s. 202, 203.

geçtikçe durum Osmanlıların lehine dönüyordu ve Osmanlı büyük bir harbe hazırlanıyordu.

Sultan Bayezid, Venedik'in ikiyüzlü siyaseti nedeniyle sorun yaşadığı Papalık, yine Venedik'le yıllardan beri kuzey İtalya için savaş veren Milano Dukalığı ve Ceneviz, Firenze (Floransa) gibi diğer İtalyan devletleriyle iyi ilişkiler içindeydi.¹⁷⁸

Ayrıca Macarlarla ve Lehlerle olan barışları Venedik'i iyiden iyiye yalnızlaştırmıştı. Güneyde Memluk Sultanı ile barış olması da Venedik'i Osmanlılar karşısında yalnız bırakmıştı.

¹⁷⁸Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 212.

b) 1499-1502 Osmanlı-Venedik Savaşı

II. Bayezid kardeşi Cem'in ölümünden sonra rahatlamıştı; Artık yarım kalan fütühatlara devam edebilirdi. Signoria¹⁷⁹ ile arasında var olan “*bona paxe*”¹⁸⁰ı hatırlatmak için Venedik elçilerini davet etti. Ama bir yandan da 200 parçalık bir donanma inşa ettiriyordu. Bunu gören elçiler neden böyle bir donanmaya gerek duyduğunu sorduklarında, Sultan onlara “*Eğer komşunun evi yanıyorsa, elde su bulunması iyidir.*”¹⁸¹ diye cevap verdi.

Osmanlı Devleti'nin Arnavutluk'un kuzey bölgesini ve Karadağ'ı el geçirmesi ve buradan kaçan Giorgio Cernoviç'in Serenissima'ya sığınması ilişkilerin gerginleşmesine yol açmıştır.¹⁸²

Ayrıca bu dönemde Ege Denizi'nde artan korsanlık faaliyetleri ve Venedik'in bunlara engel olmaması ilişkilerde sıkıntı yaratıyordu. Osmanlıları bu savaşa iten diğer önemli bir neden Venedik Cumhuriyeti'nin Memluk Sultanına karşı sefer düzenlediğinde Osmanlı Donamasının Kıbrıs adasına sığınmasına ve bu adada ikmal yapmasına izin vermemesidir.¹⁸³

II. Bayezid, savaş ilanından önce Venedik'in Mora yarımadasında bulunan topraklarını el geçirmek ve Terraferma'dan buralara gelebilecek yardımları engellemek için Bosna valisi İskender Paşa'yı buralara akınlar düzenlemesi için görevlendirdi.¹⁸⁴

¹⁷⁹Venedik Cumhuriyeti.

¹⁸⁰*bona paxe* (lat.): İyi barış.

¹⁸¹Setton, M. Kenneth, *The Papacy and The Levant (1204-1571)*, Philadelphia, 1984, s. 485.

¹⁸²Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 100.

¹⁸³Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 213.

¹⁸⁴A.g.e., s. 213.

Savaşın ilk yılında Osmanlı deniz ve kara kuvvetleri Venedik kuvvetlerine büyük üstünlük sağladılar. Bunun en önemli nedeni ise uzun yıllardır fütuhattan ve savaştan uzak kalmış yeniçerilerin azimleriydi.¹⁸⁵

Venedik Cumhuriyeti ile iyice gerginleşen ilişkiler, en sonunda II. Bayezid'in Mustafa Paşa'yı 1 Haziran 1499'da İnebahtı'yı ele geçirmesi için göndermesiyle koptu.¹⁸⁶ Bu davranış ve fütihat girişimi, bir nevi, 1503 yılına kadar sürecek savaşın ilanıydı. Mustafa Paşa'ya destek olarak kaptan Davud Paşa da gönderildi. Ayrıca kara ordusu da İnebahtı yakınlarına doğru ilerlemekteydi. Venedik ise İnebahtı'nın savunması için Antonio Grimani'ye güveniyordu.

Fakat Grimani'nin kuvvetleri yüz altmış gemiden oluşan¹⁸⁷ Türk kuvvetlerine oranla çok azdı. Grimani'nin yardımına iyi silahlanmış on beş gemi ile ünlü komutan Antonio Loredano geldi. Her iki donanmanın da geri çekilmeye niyeti yoktu. 28 Temmuz 1499 günü donanmalar Sapienza Adası yakınlarında karşılaştılar. Çetin mücadeleden Osmanlı donanması galip çıktı ve İnebahtı körfezinin kontrolü ele geçirildi.¹⁸⁸

İnebahtı ele geçirildikten sonra kara ordusu ilerlemesine devam etti. Sonbahara doğru Bosna valisi İskender Paşa Friuli ve Karintiya'ya akınlar düzenledi. On bin süvari ve beş bin piyadeden oluşan kuvvetlerle Tagliamento'yu geçtiler. Türkleri engellemek için Venedikliler Vicenza kontunu yanında pek çok kuvvetle

¹⁸⁵ Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 98.

¹⁸⁶ Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 518.

¹⁸⁷ A.g.e., s. 518.

¹⁸⁸ A.g.e., s. 518.

buraya sevk ettiler.¹⁸⁹ Her ne kadar bu kuvvetler ilk başlarda Türk saldırılarını püskürtmeyi başarsalar da, Türkler yollarına ve akınlarına devam ettiler.

Friuli, Tagliamento ve Isonzo'yu tahrip ettiler. Tagliamento'nun geçilmesi Venedik'te büyük korku uyandırdı çünkü bir adım sonrası Türklerin Rialto'ya ve San Marco'ya ayak basmaları demekti.

Bunun yanında Türklerin bu ilerleyişi diğer İtalyan devletlerinin de işine geliyordu. Özellikle Milano askerlerinin Türk ordusuyla birleşerek Venedik'i bir kısıpaca alacakları konuşulan dedikoduların başında geliyordu.¹⁹⁰ Durumun her geçen gün daha kötüye gittiğinin farkına varan Venedik çaresiz bir şekilde yardım aramaya başladı. Serenissima, dört bir yana elçiler göndererek Osmanlı'ya karşı birleşecek müttefikler arıyorlardı. Papa'ya, Almanya İmparatoru'na, Macaristan'a, Lehistan'a, İspanya'ya, İngiltere'ye elçiler gönderip, yardım talep ediyordu.

Osmanlı Devleti'nin İnebahtı, Mora yarımadası, Adriyatik kıyıları ve ardından da Friuli'ye yaptığı saldırılar Venedik'i korkutmuştu, Serenissima İtalya'da ve Avrupa'da müttefik arayışına başlamıştı fakat bir sonuç elde edemedi. Bu yüzden 1500 yılına Consiglio di Dieci Kâtibi olan Alvise Manenti İstanbul'a gönderildi.¹⁹¹ Ancak bu görüşmeler sırasında Venedik gururundan taviz vermiyordu.

Elçinin teklifi, savaşla ilgileri olmadığı için tutuklu bulunan tüccarların serbest bırakılmasıydı; bu tüccarlar arasında 1503 yılında imzalanacak olan ahitnamenin görüşmelerinde önemli bir rol oynayacak olan Andrea Gritti de

¹⁸⁹ A.g.e., s. 518.

¹⁹⁰ Tansel, Selahattin, İkinci Bayezit Hakkında Bazı Mütalaalar, *Belleten*, Nisan 1963, s. 203; Fisher, S. N., *The Foreign Relations of Turkey 1481-1512*, Urbana, 1482, s. 71.

¹⁹¹ Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 100.

bulunuyordu. Ayrıca İnebahtı'nın iadesini ve bunlar kabul edilmezse en azından 1482 ahitname koşullarıyla barışın yenilenmesini istiyordu.¹⁹²

Kuşkusuz bu isteklerin kabul olunmayacağı aşikârdı. Venedik'in asıl amacı diğer ülkelere müttefik bulmak üzere gönderdiği elçilerine vakit kazandırmaktı. Sultanın bu önerilere cevabı sert oldu.

*“Eğer benimle barış yapmak istiyorsanız Mudon, Koron ve Anabolu'yu teslim edin ve her yıl düzenli vergi ödeyin.”*¹⁹³

Görüşmelerin olumsuz geçmesine rağmen sultan Çavuş Alessio'yu yanında beş kişilik bir heyet ile Venedik'e gönderdi. Bu da II. Bayezid'in barışa meyilli olduğunun göstermektedir.¹⁹⁴ Ancak bu görüşmelerden de bir sonuç çıkmadı. Çünkü Türk heyeti her zaman kabul gördüğü yerde Giudecca'da değil Doge'nin sarayı olan Ca' Dondolo'da misafir edildiler. Yapmaları gerek barış görüşmelerini gerçekleştiremediler.¹⁹⁵ Bu barış görüşmeleri dönemi her ne kadar diplomatik açıdan Osmanlı Devleti için pek parlak geçmese de askeri alanda büyük başarılar elde edildi.

Temmuz 1500'de büyük bir Osmanlı ordusu Mudon'u kuşattı. Bunun için elçilerinin öncelikle Roma'ya Papa'ya, ardından da Macarları işe karıştırmak için Macar kralına gönderdi.¹⁹⁶ Padişahın bizzat katıldığı sefer ile Modon'u kuşatıp ele geçirdiler. Üç hafta kadar süren bir kuşatmadan sonra Venedik Cumhuriyeti'nin

¹⁹²Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 218.

¹⁹³A.g.e., s. 218.

¹⁹⁴Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 100, 101.

¹⁹⁵A.g.e., s. 100, 101.

¹⁹⁶Tansel, Selahattin, İkinci Bayezit Hakkında Bazı Mütalaalar, *Belleten*, Nisan 1963, s. 203.

Yunanistan yarım adasındaki en önemli yerleşimi Osmanlıların eline geçti.¹⁹⁷ Bir ay kadar sonra ise Ağustos'ta Koron ele geçirildi. Bu fetihleri Navarino izledi. Her ne kadar Osmanlı ordusu Anabolu'yu kuşatsa da ele geçiremedi.¹⁹⁸

Venedik Cumhuriyeti üst üste gelen bu kayıplar karşısında ciddi bir endişe duyuyordu. Elçilerini sürekli olarak yardım bulma umuduyla Avrupa'nın dört bir yanına göndermekteydi. En sonunda Venedik'in bu durumunun ve kayıplarının kendisi için de büyük bir tehlike arz ettiğinin farkına varan Papalık Osmanlı Devleti'ne karşı bir haçlı girişimi tertiplemeye koyuldu.¹⁹⁹

Ortak çıkarlar sebebiyle (Türklerin Balkanlardan ve Adriyatik'ten atılması) Venedik Cumhuriyeti, Papalık ve Macaristan arasında Osmanlı Devleti'ne karşı bir anlaşma imzalandı.²⁰⁰ 1501 yılında imzalanan ve ilan edilen bu anlaşmaya göre Venedik ve Papalık donanmaları denizden saldırılar düzenlerken, Macar kuvvetleri karadan Osmanlı Devleti'ne savaş açacaktı.²⁰¹ Böylelikle Osmanlı Devleti'nin gücü bölünecek ve baş edilmesi kolay bir rakip haline gelecekti.

1500 yılının sonlarına doğru İspanya ve Venedik gemilerinin oluşturduğu ortak bir donanma Kefolanya'yı ele geçirdi.²⁰² Ertesi yıl artan Macar tehdidi ile daha iyi başa çıkabilmek için II. Bayezid Venedik ile anlaşmak istedi fakat bu isteklerine

¹⁹⁷Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahnames*, 1998, s. 143; Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 219.

¹⁹⁸Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahnames*, 1998, s. 143.

¹⁹⁹Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 220

²⁰⁰A.g.e., s. 220.

²⁰¹A.g.e., s. 220.

²⁰²"24 Aralık 1500" Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahnames*, 1998, s. 144; Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 221.

karşı taraftan herhangi bir cevap gelmedi.²⁰³ Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki çatışmalar devam etmekteydi. 200 gemiden oluşan bir Venedik donanması haçlıların da desteğini arkalarına alarak Midilli'yi kuşattılar.²⁰⁴

Amaçları burayı ele geçirerek Anadolu'ya uzanan bir çıkarma yapmaktı. Midilli Adası Osmanlı Devleti için çok önemliydi, Ege Denizi'nin ortasında hem ticari hem askeri bir karakol görevini görmekteydi. Bu kuşatmayı haber alan padişah duruma bizzat müdahale ederek 300 parçalık bir donanmayı buraya gönderdi.²⁰⁵ Ayrıca Şehzade Korkud'un Kütahya sancak beyinin tımarlı sipahileri ile birlikte yaptıkları etkili savunma haçlıların bu kaleyi ele geçirmelerini engellemiştir.

Yaptığı ittifaklara ve gerçekleştirdiği saldırılara rağmen Venedik savaştan çekilmek istiyordu. Venedik bu savaşa devam edebilecek ekonomiye sahip değildi, savaş pahalıydı ve Venedik'in durumu pek iç açıcı değildi.

İttifakları yeterince yardım etmiyordu.²⁰⁶ Aynı fikirlere II. Bayezid de sahipti, çünkü doğuda Safevi Şah İsmail tehlikesi belirmişti ve imparatorluğunu tehdit ediyordu. Amacı Venedik ile barış yapıp doğu ile ilgilenmek ve Anadolu'da düzeni yeniden sağlamaktı.²⁰⁷

²⁰³Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 144.

²⁰⁴Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 221.

²⁰⁵A.g.e., s. 221.

²⁰⁶Fisher, S. N., *The Foreign Relations of Turkey 1481-1512*, Urbana, 1482, s. 5

²⁰⁷A.g.e., s. 5; Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 223.

c) 1503 tarihli Osmanlı-Venedik Ahitnamesi

Doğuda baş gösteren tehlikenin gitgide Anadolu'yu tehdit etmeye başlaması II. Bayezid'i harekete geçirdi. Venedik Cumhuriyeti ile barış yapmak için girişimlerde bulundu. Barış için ilk adım Bayezid'den geldi, ilk olarak savaş süresince İstanbul'da alıkonulan Venedikli tüccarlar serbest bırakıldı,²⁰⁸ bu tüccarlar arasında gelecekte Venedik Doge'si olacak olan Andrea Gritti de bulunuyordu. Ayrıca Gritti, Bayezid tarafından barış görüşmelerini başlatması için Venedik Cumhuriyeti'ne gönderildi. Zaten savaşın artan yükünü tek başına taşıyamayacak durumda olan Venedik Cumhuriyeti bu görüşmelere sıcak bakıyordu.

İki devlet arasındaki barış görüşmeleri 1502 yılının mart ayında başladı.²⁰⁹ Venedik Cumhuriyeti adına barış görüşmelerini yürüten kişi kâtip Zaccaria de' Freschi'ydi.²¹⁰ Zaccaria İstanbul'a gelirken yanında 1482 yılında imzalanan ahitnameyi de getiriyordu²¹¹; bu davranış gösteriyor ki Venedik Cumhuriyeti 1482 yılındaki gibi karlı bir sonuç, iyi bir anlaşma elde etmek istiyordu.

Ancak görüşmeler hiç de Serenissima'nın umduğu gibi başlamadı. Venedik Cumhuriyeti elçisine hem Santa Maura Adası'nı hem de Kefalonya'yı iade etmesi gerektiği söylendi.²¹² Fakat elçi bu istekleri doğrudan kabul edebilecek yetkiye sahip değildi; bu nedenle Osmanlı Devletinin sunduğu şartları belirten mektuplar gönderdi. 23 Ocak'tan 27 Ocak'a kadar Venedik Senatosu sunulan bu şartları tartıştı.

²⁰⁸ Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 512-528; Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 144.

²⁰⁹ Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 101.

²¹⁰ A.g.e, s. 101; Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 144.

²¹¹ A.g.e., s. 144.

²¹² A.g.e., s. 145.

Görüşmeler sonucunda Osmanlı Devleti'nin şartları kabul edildi. Bu kabulü bildiren mektup İstanbul'a kâtip Zaccari'ye gönderildi.²¹³ İstanbul'da Zaccari ve Gritti'nin katıldığı görüşmelerden sonra, Sultan II. Bayezid Kuran'a el basarak yemin etti ve anlaşmayı onayladı. Bu anlaşma aralık ayında olmasına rağmen Osmanlı diplomasi kuralları gereği Venedik Senatosunun ve Doge'nin onayladığı ve iade ettiği tarih esastır yani Mayıs 1503.²¹⁴

Anlaşma Zaccaria ve subaşı Ali Bey tarafından Venedik'e götürüldü. 24 Martta yola çıkan heyet 26 Nisan'da Venedik'e ulaşmıştır.²¹⁵ Venedik Senatosu yaklaşık iki hafta boyunca bu barışı konuştu ve en sonunda onayladı. 5 Mayıs'ta bailo seçilen Andrea Gritti Ali Bey ile birlikte İstanbul'a gönderilecekti. 20 Mayıs'ta Doge'nin yeminiyle anlaşma onaylanmış oldu. Ali Bey ile birlikte anlaşmanın bazı noktalarını görüşmek üzere İstanbul'a gönderilen Andrea Gritti, 23 Mayıs'ta yola çıktılar. 9 Temmuz'da ise İstanbul'a ulaştılar. Beraberlerinde Venedik dogesinin onayladığı anlaşma da bulunuyordu. Gritti'nin görüşmeleri birkaç hafta kadar daha sürdü ve anlaşma en son halini 30 Temmuz 1503'de aldı.

İlk maddede Santa Maura adasının Türklere geçtiği görülmektedir.

*"[...] Che 'l castello di Santa Maura con i homeni che se atroverano eser vivi, et la isola con i homeni, con tutte le cosse aspeccante a esso castello, zo" cum le bombarde, schiopeti et le munition, 'l habbiano a restituir.[...]"*²¹⁶

²¹³Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahnames*, 1998, s. 145.

²¹⁴Şakiroğlu, Mahmut, 1501 Tarihli Türk-Venedik Anlaşması, *VIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, III. cilt, TTK, 1976, Ankara, s. 1565.

²¹⁵Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahnames*, 1998, s. 146.

²¹⁶Sanudo, Marino, *I Diarii*, Tomo V, A cura di Federico Stefani, Venezia, 1881, s. 44, 45.

Türkçe metinde ise şu şekliyle yer almaktadır;

“[...] gelüb aralıklarda sulh ve salah olmak taleb ettikleri ecilden ben dahi şol vech üzre sulhu kabul etdim ki Aya Mavra kal’a nını tobları ve tüfenkleri ve esbabı ile vereler[...]”²¹⁷

Santa Maura adasının tüm mühimmatı ile bırakılması Venedik’in zor durumunu açıkça göstermektedir. Çünkü bu kale batıya yapılacak seferler için bir başlangıç noktası oluşturuyordu.

Önemli olan bir diğer madde ise Zante adası ile ilgili olandır. Saundo’nun günlüklerinde 5.maddede verilen bilgiye göre Zante adası için ödenmekte olan yıllık 500 dukalık verginin ödenmesine devam edilmesi karara bağlanıyordu:

“[...] Et l’isola Zante, per qual ogni anno pagaveno al mio cansa duchati 500, quelli 500 ducati me li habino dar ogni anno[...]”²¹⁸

Türkçe metinde ise bu bilgi şu şekilde yer alıyordu;

“[...] Zakine adası her yıl anüinçün hızane-i amireme beş yüz filorti virilürdir. Yine ol beş yüz filoriyi tamame her yıl vereler.[...]”²¹⁹

Zante adasından alınan bu haraç önemlidir. Bu tip haraçlarla devlete nakit para girişi sağlanıyordu. Bu nakit para girişi devletin temel gelirlerinden birini oluşturmaktaydı.

²¹⁷Şakiroğlu, Mahmut, 1501 Tarihli Türk-Venedik Anlaşması, VIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, III. cilt, TTK, 1976, Ankara, s. 1565.

²¹⁸Sanudo, Marino, *I Diarii*, Tomo V, A cura di Federico Stefani, Venezia, 1881, s. 43.

²¹⁹Şakiroğlu, Mahmut, 1501 Tarihli Türk-Venedik Anlaşması, VIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, III. cilt, TTK, 1976, Ankara, s. 1566.

Her iki devletin de önemli gelir kaynaklarından olan ticaretin devamını sağlamak için özenli maddeler seçilmişti. Bu maddeler mütekabiliyet yani karşılıklılık ilkesine dayanmaktaydı.

“[...] Et li merchadanti de la soprascritta signoria et homeni et tutti quelli che sono viandanti, si perm ar come terra, posseranno in nome de' venetiani, che venivano nel mio dominio, si per mar com eper terra, con galie o nave, o con altri pizoli navilii a Costantinopoli, pera, Trapesonda et Caffa, over in ogni loco aspectante al mio dominio, quando li piace possino venir et andar dentro et fuora del stretto! [...]”²²⁰

“[...] Benim memalik-i mahruseme yaşdan ve kurudan kadirga ile köke ile gayrı kü.ük gemi ilew İstanbul'a ve Galata'ya ve Trabzon'a ve Kefe'ye ve bana mütealik olan yerlere ne vakit dilerlerse Boğazın içinden ve taşından geleler[...]”²²¹

Ancak verilen bu ticaret serbestliği sınırsız değildir; Venedik Cumhuriyet'inin gemilerinin Korfı, Kefe ve Trabzon'a gitmelerine serbestlik tanınmış olsa da Bursa'ya ve Bursa'dan öteye geçek isteyen tüccarlar İstanbul'daki Bailo'dan izin alma şartı getiriliyordu. Bu madde yeni olmakla beraber daha önce imzalanmış olan 1479 ve 1482 ve 1503 tarihli ahitnamelerde benzer bir durum söz konusu değildi. Ayrıca eğer izinsiz gitmek isterlerse subaşının tüccarları tutuklama ve alı koyma yetkisi bulunuyordu.

²²⁰Sanudo, Marino, *I Diarii*, Tomo V, A cura di Federico Stefani, Venezia, 1881, s. 44.

²²¹Şakiroğlu, Mahmut, 1501 Tarihli Türk-Venedik Anlaşması, *VIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, III. cilt, TTK, 1976, Ankara, s. 1566-67.

*“[...] Et se alcun venetian mercadante volesse andar in Bursa o in altro luogo, non possa partir senza licentia del baylo, et se violenter el se volesse partir senza licentia, el subassi gli habia ad prestar favore et non lassar partir. [...]”*²²²

*“[...] Venediklü bazirgan Brusa’ya veyahud gayri yere gitmak istese Bailos’dan icazet-name almayınca gitmeye, eğer temerrüd idüp icazet-namesüz gitmek istese subaşı Bailosa muavenet idüp koyuvermiye[...]”*²²³

Anlaşmanın sağlanması için yapılan görüşmelerde, bailo’nun sadece bir yıl boyunca İstanbul’da kalabileceği hükmü yer alıyordu. Bu kısıtlamaya gidilmesinin sebebi ise daha önceki bailolarlardan Geronimo Marcello’nun şifreli mektuplarla Venedik Cumhuriyeti’ne bilgi sızdırmasıydı.²²⁴

*“[...] Et se il baylo vuol venir con la sua famiglia in l’imperio mio de Costantinopoli, staga a rente uno anno. [...]”*²²⁵

“[...] ve Bailosları dilerse hurendasüyle gelüb mahruse-i Kostantiniyede bir yıla karıb dura yıl tamam olmadın gide dilerse huresendisüz gele ol dahi

²²²Sanudo, Marino, *I Diarii*, Tomo V, A cura di Federico Stefani, Venezia, 1881, s. 46.

²²³Şakiroğlu, Mahmut, 1501 Tarihli Türk-Venedik Anlaşması, VIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, III. cilt, TTK, 1976, Ankara, s. 1568.

²²⁴Malipiero, Domenico, *Annali Veneti dall’anno 1457 al 1500*, Firenze, 1843, s. 141. (bakınız dip not 170)

²²⁵Sanudo, Marino, *I Diarii*, Tomo V, A cura di Federico Stefani, Venezia, 1881, s. 44, 45.

Venediğin ulu beglerinden olmya maslahat neyse göre yıl tamam olmadın gide[...]”²²⁶

Ancak her ne kadar bir yıl olarak tanımlanan bir süre yer alsa da anlaşmada tüccar ve yeni bailo Andrea Gritti’nin kişisel çabalarıyla bir yıllık süre üç yıla çıkartılmıştır ve anlaşmanın son halinde buna yer verilmiştir.²²⁷

Bu maddelere ek olarak Modon, Koron, İnebahtı Osmanlıların egemenliğine geçiyordu. Fakat Venedik Cumhuriyet’i İyon Denizi’nin önemli limanlarından biri olan Kefalonya’yı elinde tutmayı başarıyordu.²²⁸

20 Mayıs 1503 barış anlaşmasının sağlanmasının ardından iki taraf arasındaki ilişkiler normale döndü. Daha da önemlisi Venedik-Osmanlı ticareti aksamadan devam ediyordu. Her ne kadar Venedik Cumhuriyeti ve Osmanlı Devleti arasında barış sağlanmış olsa da sınır belirleme ve toprak paylaşım sorunları 1506’ya kadar devam etti. 1506 yılında Venedik Cumhuriyeti’nin Alesio topraklarını Osmanlı Devleti’ne teslim etmesiyle göreceli bir çözüme kavuşuldu.

Bunun yanı sıra ilişkilerdeki bir diğer önemli nokta da korsanlıktı, her iki devlet de bu durumdan muzdaripti ve imzalanan ahitname uyarınca, bu ortak soruna karşı, ortak hareket ediyorlardı.²²⁹

²²⁶Şakiroğlu, Mahmut, 1501 Tarihli Türk-Venedik Anlaşması, VIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, III. cilt, TTK, 1976, Ankara, s. 1567.

²²⁷Şakiroğlu, Mahmut, 1501 Tarihli Türk-Venedik Anlaşması, VIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, III. cilt, TTK, 1976, Ankara, s. 1564.

²²⁸Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı’nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 103; Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 512–528; Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt ‘İstanbul’un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman’ın Ölümüne’*, Ankara, 2011, s. 221–238; Theunissen, Hans, *Ottoman-Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 145.

²²⁹Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 149.

Harita 1 ²³⁰

Fatih Sultan Mehmed ve II. Bayezid dönemlerinde elde edilen topraklar. Turuncu renklerle işaretli yerler 1451-1503 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine geçen toprakları gösterirken, yeşil renk ile işaretli alanlar Osmanlı'ya bağlı vassal devletleri göstermektedir.

Mor renk ile taralı alanlar ise 1503 ahitnamesinden sonra Venedik Cumhuriyeti'nin elinde kalan toprakları göstermektedir.

²³⁰Pitcher, Ronald Edgar, *An Historical Geography of the Ottoman Empire*, Harita XIV, Leiden, 1972.

III) Yavuz Sultan Selim Dönemi Osmanlı-Venedik İlişkileri (1512-1520)

a) XVI. Yüzyılın başında Osmanlı-Venedik Ticareti

XV. ve XVI. yüzyılda Doğu ve batı arasındaki ticaret yolları ikiye ayrılıyordu: bunlardan ilki Çin, Asya ve Hindistan'ı Karadeniz aracılığı ile Anadolu'ya ve Avrupa'ya, uzanan kuzey ticaret yoludur, diğeri ise Suriye ve Mısır, özellikle de Şam, Halep ve Kahire üçgeniyle Anadolu'ya ve Avrupa'ya uzanan güney ticaret yoludur.²³¹

XV. ve XVI. Yüzyılda gerçekleştirilen Levant ticareti tüm dünya ticaretinin amiral gemisiydi.²³² Bu ticaretin temeli batının doğunun zenginliğine duyduğu hayranlık ve doğunun da batıdaki moda, lüks tüketim, güzel elbiselere, görkemli mücevherlere kendini kaptırması olarak açıklanabilir.

XVI. yüzyılın başında Levanttaki Suriye ve Mısır önemli ticaret noktalarıydı. Özellikle de Halep limanı. Ayrıca Venedik Cumhuriyeti'nin Suriye ve Mısırlı yöneticilerle imzalamış olduğu ticaret anlaşmaları sayesinde bu bölgelerde rahatlıkla ticaret yapabiliyor ve büyük karlar elde edebiliyorlardı. Bu anlaşmalara göre Venedik Cumhuriyeti %6'lık bir giriş ve çıkış vergisi ödemekteydi ancak bu orana değermişti. Çünkü en yüksek kalitede pamuk Avrupa'ya taşınıyordu.²³³ Bu taşınan pamuk işlendikten sonra tüm Avrupa pazarlarına taşınıyor ve bu malların satışından büyük bir kâr elde ediliyordu.²³⁴

²³¹Laybyer, A. H., The Ottoman Turks and The Routes of Oriental Trade, *The English Historical Review*, Vol.30, No.120, Oxford University Press, 1915, s. 578.

²³²Day, John, The Levant Trade in the Middle Ages, *The Economic History of Byzantium: From the Seventh Through the Fifteenth Century*, Editor-in-Chief Angeliki E. Laiou, Dumbarton Oaks, Washington DC, 2002, s. 807.

²³³Daru, L., *Storia della Repubblica di Venezia*, Tomo IV., Venezia, 1833, s. 82, 83.

²³⁴“Fashion is wheel of economy”(ing.): Moda ekonominin temelidir.

Bu ticareti gerçekleştirmek için Venedik gemileri Beyrut, Damascus yani Şam ve Halep limanlarını kullanıyorlardı. Bu güzergâhlar San Marco bandıralı gemilerin sıklıkla Osmanlı gemileri ile karşılaşmalarına neden olmuştur.

Diğer önemli noktalar ise Kıbrıs ve Girit Adalarıydı. Bu adalar birer ikmal noktası olmakla beraber bu adalardan iyi kâr getiren şeker ticareti yapılmaktaydı. Halep'ten yola çıkan gemiler önce Kıbrıs Adası'na ardından Mora yarımadasına uğruyorlardı. Mora yarım adası adeta tüm Levant mallarının dağıtımının yapıldığı noktaydı.²³⁵

Levant ticaretinde Mısır ayrıcalıklı bir konuma sahipti, zira Kızıl Deniz'den gelen ürünler buradan Avrupa'ya aktarılmaktaydı. Bu ürünlerin başında ise baharat ve ipek geliyordu. Venedik gemilerinin Mısır'a getirdikleri en önemli ticaret mallarının başında ise Karadeniz'den getirilen güzel köle kadınlar geliyordu.²³⁶ Buradan da anlaşılıyor ki Venedik Cumhuriyeti'nin ticaret gemileri doğu ile batının ticaret yaptığı her noktaya uğruyorlardı.

Mısır'ın fethi öncesindeki bu dönemde ipek ticareti doğu devletleri, Osmanlı ve Venedik ile birlikte Avrupalı devletler arasındaki en önemli ticaret mallarından biri olmuştur.²³⁷ Levant ticartini canlı tutan ve Osmanlı Devleti'nin giriştiği büyük mücadeleleri finanse eden en önemli gelir kaynağı bu ipek ticaretiydi.²³⁸

²³⁵Daru, L., *Storia della Repubblica di Venezia*, Tomo IV., Venezia, 1833, s. 82, 83.

²³⁶A. g. e. , s. 83.

²³⁷Brumett, Palmira, “*Osmanlı Deniz Gücü - Keşifler Çağında Osmanlı Denizgücü ve Doğu Akdeniz'de Diplomasi*”, çev. H. Nazlı Pişkin, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009, s. 218.

²³⁸İnalcık, Halil, Türkiye'nin İktisadi Vaziyeti, *Belleten*, sayı 60, Ankara, s. 664.

Şah İsmail'i yenmeyi kafasına koymuş olan I. Selim, bu işin en önemli ayağının ekonomi olduğunun farkındaydı. Çünkü İran üzerinden gelmekte olan ipek ticareti Şah'ın devlet hazinesinin temelini oluşturuyordu.

Bu nedenle I. Selim, Şah'a savaş ilan ettiği sırada, dönemine göre alışılmamış bir yöntem olan, ambargo kararı aldı.²³⁹ İran'dan gelen tüm ipek ithalatlarını durdurdu ve Osmanlı topraklarında İran ipeğinin satılması yasaklandı.²⁴⁰ Bu ambargo 1514 yılının baharında Şah'a karşı düzenlenecek sefer için hazırlıklar tamamlandıktan sonra, savaş ilanı ile birlikte başladı.

I. Selim'in bu kararı dönemine göre gerçekten çok garipti. Çünkü doğu geleneklerine göre yöneticiler arasındaki sorunlardan, vergi ödeyen sade halk etkilenemezdi.²⁴¹ Bu davranış sultanın bugün kullanılmakta olan çağdaş diplomasi silahlarından ekonomik yaptırım ve kısıtlamaları daha o dönemde kullandığını ve diplomasi ile birlikte uluslar arası ilişkilerde ekonominin önemini Osmanlı sultanlarının kavradığını ortaya koymaktadır.

Bu ambargoya uymayan ipek tüccarlarına karşı yaptırımlar sadece İranlı değil, onlarla birlikte Osmanlıları ve İtalyanları da etkilemekteydi. Sultanın uyguladığı bu ambargo bütün bir ipek endüstrisini krize sürüklüyordu. Özellikle de ekonomisinin önemli bir bölümünü doğudan gelen ipeği işleyerek Avrupa'ya satan İtalyan devletlerini.

²³⁹İnalcık, Halil, Quataert, Donald, *An Economic and Social History of the Ottoman Empire*, Vol. I., Cambridge University Press, Cambridge, 1997, s. 228.

²⁴⁰A. g. e. , s. 228. ; İnalcık, Halil, İpek, *Osmanlı İdare ve Ekonomi Tarihi*, İsam Yayınları, 2011, İstanbul, s. 172, 173.

²⁴¹A. g. e. , s. 228.

Bu durum İtalyan devletleri arasında paniğe neden oldu.²⁴² Açıkçası, Sultan Selim'in bu zorlayıcı kararı bütün bir uluslar arası ticaret ağını etkiledi. Eğer dikkat edilecek olursa 1513 yılında 73 akça olan ipek, 1519 yılında ambargo ve savaş döneminde 93-100 akça gibi bir değere ulaşmıştır.²⁴³

Fiyatlarda yaklaşık %25lik bir artış gerçekleşmiştir. Halep'den bildirilen Venedik Cumhuriyeti raporlarında bunun sebebi, açıkça belirtilmiştir: savaş ve ambargo durumundan kaynaklı malın kıtlığı.²⁴⁴

Bursa'da işlenmemiş ipek fiyatları 1467-1521	
Yıl	Akça üzerinden ipek'in <i>lidresi</i>
1467	50
1478	67-68
1488	70
1494	82
1501	60-70
1513	77
1519	93
1521	62

Tablo 2²⁴⁵

Fiyatlarda yaşanan bu aşırı artış ticareti sekteye uğratmakta ve gümrüklerden alınan gelirin de düşmesine yol açmaktaydı.²⁴⁶

²⁴²A. g. e. , s. 229.

²⁴³A. g. e. , s. 250.

²⁴⁴A. g. e. , s. 250, 251.

²⁴⁵Çizakça'dan aktaran A. g. e. , s. 250.

İpek, Venedikli tüccarların Levant ticaretini geliştirmesine çok büyük katkılar sağlamış olmasına rağmen, Beyrut ve İskenderiye'den en çok taşınan malı baharat oluşturmaktaydı.²⁴⁷ Her ne kadar Portekizliler okyanus bağıını keşfederek Lizbon'a daha ucuza baharat getiriyor olsalar da Serenissima'nın bu konudaki üstünlüğü XVII. yüzyılın başlarına kadar sürmüştür.²⁴⁸

Bunun başlıca iki sebebi vardı, birincisi Venedik Cumhuriyeti muazzam miktarlardaki pamuklu ve ipek ürününü, baharatı, işlenmemiş ipek karşılığında Osmanlı Devleti'ne satıyordu, yani Osmanlı Devleti ile kurduğu karlı ve tatmin edici ticaret bağıydı. İkincisi ise Doğu mallarını Avrupa'nın her bölgesine, çok geniş pazarlara yayıyor oluşuydu.²⁴⁹

I. Selim için Venedik Cumhuriyeti'nin dostluğu çok önemliydi, çünkü kendisinininki gibi yeni bir imparatorlukta ticaretin ve nakit paranın öneminin farkındaydı, Venedikli tüccarlar bu ticari trafiğin ve alışverişin korunmasını ve artmasını, tebaasındaki her kesimin bu artıştan faydalanmasını sağlıyorlardı.²⁵⁰

²⁴⁶İnalcık, Halil, *The Ottoman Empire Classical Age 1300-1600*, London, 1973, s. 125; Savaş öncesi dönemde 1508 yılında yıllık 43,000 altın duka gümrük geliri elde edilmişken bu rakam savaş döneminde 13,000 dukaya kadar gerilemiştir.

²⁴⁷Brumett, Palmira, *“Osmanlı Deniz Gücü - Keşifler Çağında Osmanlı Denizgücü ve Doğu Akdeniz’de Diplomasi”*, çev. H. Nazlı Pişkin, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009, s. 222.

²⁴⁸A. g. e. , s. 342, 343.

²⁴⁹A. g. e. , s. 342, 343.

²⁵⁰Paruta, Paolo, *Della Historia Vinetiana*, Venezia, 1605, s. 582. “ [...]desiderava l’amicitia de’ Venitiani e che nel principio del nuovo imperio procurava d’accrescere; traffichi in quella provincia per particolare utile e comodo di quei sudditi e per interesse dell’entrate pubbliche.”

b) 1513 yılında Venedik ile Ahitnamenin Yenilenmesi

I. Selim tahta çıktıktan sonra, hem var olan barışı yenilemek hem de tahta çıkışını haber vermek üzere Venedik Cumhuriyeti'ne elçi gönderdi. Süre gelen barışın devamını arzu eden Serenissima bu lütfu karşılıksız bırakmadı. Adet olduğu üzere Venedik Cumhuriyeti tebriklerini iletmesi ve ahitnameyi yenilenmesi hususundaki dileklerini iletmesi için elçi Nicola Giustiniani'yi İstanbul'a gönderdi.²⁵¹ Sultanın asıl amacı doğuda baş gösteren Safevi tehlikesini bertaraf etmektir ve bu yüzden ilk yaptığı iş Venedik Cumhuriyeti'nin ve Macaristan'ın elçilerini kabul ederek batı cephesinde barış sağlayıp, doğuya yönelmeyi planlıyordu.

23 Nisan 1513'te Venedik Senato'su barış görüşmelerini gerçekleştirmesi için Edirne'ye bir elçi gönderme kararı aldı. Bu karar doğrultusunda Antonio Giustiniano Sultan ile görüşmesi için Osmanlı Sarayına gönderildi ve 30 Mayıs'ta görüşmelere başlaması bildirildi. I. Selim, Venedik Cumhuriyeti elçisi Antonio Giustiniano ile Edirne'de²⁵² görüştü.²⁵³ Sultan elçiyi çok iyi karşıladı ve dostluğunu belirten davranışlarda bulundu.

Elçi Sultan'ın bu tavırlarını *“Venedik Cumhuriyeti'nin dostu olmaktan ve babasının yapmış olduğu barışı devam ettirmekten memnundu”* sözleriyle anlatır.²⁵⁴

Görüşmeler dostane geçse de her iki tarafında ısrarcı olduğu konular vardı.²⁵⁵

²⁵¹Sagredo, Giovanni, *Memorie Istoriche de Monarchi Ottomani*, Venezia, 1677, s. 177. *“Queste interne discordie distogliendolo dagl'esterni, e lontani acquisti, l'obbligarono ad inuiare a' Venetia suo Ambasciatore per dar parte alla Republica della sua succeione alla monarchia e per ratificare la pace [...]”*

²⁵²Edirne: Adrianapoli, Andernopoli.

²⁵³Sanudo, Marino, *I Diarii*, Tomo XVII, A cura di Federico Stefani, Guglielmo Berchet, Nicolo Barozzi, Venezia, 1881, s.537.

²⁵⁴A. g. e., s. 537. *“[...]come l'era amico di la signoria et era contento confirmar la paxen avin il padre.”*

Ahitnamenin maddelerini tartışmak için Antonio Giustiniani padişah ile görüştü; ancak padişah her kadar Şah İsmail meselesinde dolayı dikkatini doğuya vermiş olsa da Venedik Cumhuriyeti'nin eklemek istediği yeni maddeleri kabul etmedi.

Bu istekler arasında yerli halk ile Venedikliler arasında çıkan anlaşmazlıklarla ilgili davalarda hristiyanların şahitliklerinin kabul edilmesi, İstanbul bailosunun ikamet süresinin üç yıldan dört yıla çıkarılması bulunuyordu. Osmanlı Devleti ise Kıbrıs limanlarının kullanımını istiyordu.²⁵⁶

Ancak bu sunulan yeni öneriler reddedildi ve anlaşma 1503'teki şeklini tekrarlayarak 17 Ekim 1513 yılında Edirne'de kabul edildi.²⁵⁷ Anlaşmanın sağlanmasında tercüman Ali Bey ve Antonio giustiniani'nin çabaları etkili olmuştur. Özellikle tercümna Ali bey'in İtalyanca konusundaki yeteneği çok etkili olmuştur.²⁵⁸ Buna bailo'nun İstanbul'da üç yıl boyunca kalabilecek olması ve Zante adası için ödenen yıllık 500 filorilik vergi de dâhildi.

²⁵⁵Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 152.

²⁵⁶Sanudo, Marino, *I Diarii*, Tomo XVII, A cura di Federico Stefani, Guglielmo Berchet, Nicolo Barozzi, Venezia, 1881, s. 346. “ [...]che li nostri possino far testamento de li venendo a morte e sia valido, si possi tuor testimoni cristiani contra turchi e vaglino; che li possino star quanto vogliono li a mercandantar; che prima non potea star si non anni tre; che el nostro baylo non possi esser molestato per alcun debito particular.”

²⁵⁷A. g. e., s. 539, 540. “ [...] del Cristo 1513 a di 17 octabrio, in la citta' di Anternopoli; e questo é sta scripto per la bona amicitia nostra che sii ferma et stabile, et sii in le mano loro.”; Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 551; Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 116-119; Theunissen, Hans, *Ottoman-Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 152; Iouio, Paolo, *Commentario de le Cose de Turchi*, 1541, s. 30. “[...] con li signori Venetiani confirmo la pace gia fatta con sultan Baiazetto suo padre nel 1514[...];” Setton, M. Kenneth, *The Papacy and The Levant (1204-1571)*, Volume 2, Philadelphia, 1984, s. 156.

²⁵⁸Sanudo, Marino, *I Diarii*, Tomo XVII, A cura di Federico Stefani, Guglielmo Berchet, Nicolo Barozzi, Venezia, 1881, s. 538. “[...]nomioe in alcune cosse questo Alibei dragoman che é orator in questa terra, era operato e veniva a parlagli a parte de li bassa', perche' lui trato le cose de Italia et ha bona lingua italiana.”

“[...] Zante adası ki her yıl anunçün hızane-i amireye beş yüz filori verirler idi yine ol beş yüz filoriyi bi-temamihi her yıl verüb hızane-i amireme teslim edeler[...]”²⁵⁹

Küçük olmakla birlikte önemli bir değişiklik daha yapılmıştı: bu madde borcunu ödemedi kaçıp giden Venedikli tüccarlara yaptırım içeriyordu.

“[...] ve Venedik’den bir kimesne gelüb benim memalik-i mahrusemde bir kimesne ile satu-bazar etse, akçesinin tama eda etmedin hile ile kaçub gider ise, ol kimesne bulunursa ki benüm hükm-i hümayunumla varub taleb oluna, sahibine rızkın alivereler ve benüm memalik-i mahrusemden bir kimesne varub Venedik’e bir kimesne ile satu-bazar idüb akçesin tamam eda etmedin hile idüb kaçub geldiği sabit olur ise ben dahi alivirem[...]”²⁶⁰

Antonio Giustiniani 1514 yılında Venedik’e döndü ve 4 Şubatta Senato’ya görevini başarılı bir şekilde yerine getirdiğini bildirdi.²⁶¹

Doğu’da savaş yaparken, batıdan gelebilecek tehlikeleri önleyebilmek için, Sultan sefere çıkmadan evvel, babasının yapmış olduğu barışı temel alarak²⁶², Venedik Cumhuriyeti ile var olan anlaşmayı yeniliyordu.²⁶³

²⁵⁹Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 399; Gökbilgin, M. Tayyip, Venedik Devlet Arşivindeki Türkçe Belgeler Koleksiyonu ve Bizimle İlgili Diğer Belgeler, *Belgeler*, Cilt V-VIII, TTK Yayınları, Ankara, 1968.

²⁶⁰Turan, Şerafettin, Venedik’te Türk Ticaret Merkezi, *Belleten*, Ankara, 1968, s. 254-259; Gökbilgin, M. Tayyip, Venedik Devlet Arşivindeki Türkçe Belgeler Koleksiyonu ve Bizimle İlgili Diğer Belgeler, *Belgeler*, Cilt V-VIII, TTK Yayınları, Ankara, 1968.

²⁶¹Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 152.

²⁶²Sanudo’ya göre elçi eski ahitnamenin şartlarının yanında, ticari ayrıcalık tanıyan bir kaç madde ile birlikte barış anlaşmasını imzalatmayı başarıyordu. Sanudo, Marino, *I Diarii*, Tomo XVII, A cura di Federico Stefani, Guglielmo Berchet, Nicolo Barozzi, Venezia, 1881, s. 347. “[...]confermo’ la paxe con questo excellentissimo Signor, secondo la forma di capitoli vechii, adgiugendo a quei alcune altre particularita’ circa a mercadanti a beneficio suo.”

²⁶³Sansovino, Francesco, *Gli Annali Turcheschi o Vero Vite de Principi della Casa Othomana*, Venetia, 1573, s. 107. “Mentre gli faceva guerra contra l’asia non havesse a temer di qualche nemico che lo

Var olan anlaşma yenilenmesine rağmen 1513 ahitnamesine eklenen maddeler daha çok Venedik Cumhuriyeti lehineydi zira I. Selim doğu ile meşgul olma gayesindeydi. Ancak Serenissima’da yaşanan krizle, özellikle kuzey İtalya hâkimiyeti için verinle mücadele, Cumhuriyet’in görüşmelerden büyük ayrıcalıklarla ayrılmasını engelledi. İmzalanan anlaşma önceki anlaşmayla birebir benzerlikler göstermektedir.²⁶⁴

travagliase d’europa, confermò la pace co Venetiani, con quelle medesime conventioni, con le quali Baizete suo padre l’havena fatta.”

²⁶⁴Sanudo, Marino, *I Diarii*, Tomo XVII, A cura di Federico Stefani, Guglielmo Berchet, Nicolo Barozzi, Venezia, 1881, s. 346.

c) 1517 yılında Venedik ile Ahitnamenin Yenilenmesi ve I. Selim'in Fetihlerinin İlişkilere Etkisi

1517 yılında I. Selim Kahire'yi ve Mısır'ı fethetti. Venedik Cumhuriyeti ticaret konusundaki hevesini bir daha gözler önüne seri. Venedikli hesaplamayı bilir.²⁶⁵ İskenderiye'deki Venedik Cumhuriyeti elçisi, Niccolo Bragadin, Serenissima'dan habersiz olarak ticari imtiyazları korumak için görüşmelere başlamıştı bile. Fetihden bir kaç hafta sonra var olan ticari imtiyazları korumayı başarmıştı.²⁶⁶

Bu durumdan habersiz olan Venedik Cumhuriyeti elçileri Bartolomeo Contarini ve Alvise Mocenigo'yu hem padişahın zaferlerini kutlamaları hem de var olan anlaşmayı yenilemeleri için I. Selim'e gönderdiler. İki elçi yanlarına sekreter Daniele de' Ludovici ve dragoman yani tercüman Teodoro Paleologo ile birlikte yola çıktılar.²⁶⁷ Venedik Cumhuriyeti elçileri Bartolomeo Contarini ve Alvise Mocenigo çok iyi karşılandılar.²⁶⁸

Ahitname görüşmelerinde her iki tarafın da farklı istekleri olması aksamalara yol açtı zira Venedik Cumhuriyeti ve Osmanlı Devleti 1513 ahitnamesinin temel maddelerinin yenilenmesi hususunda uzlaşmaya varmışlardı fakat Osmanlı Devleti Kıbrıs Adası için ödenmekte olan 8,000 filorilik²⁶⁹ verginin kendisine ödenmesini

²⁶⁵Valensi, Lucette, *Venedik ve Bab-ı Ali Despotun Doğuşu*, çev. A. Turgut Arnas, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1994.

²⁶⁶Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 153.

²⁶⁷A.g.e., s. 154.

²⁶⁸Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 509.

²⁶⁹Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 119; Paruta, Paolo, *Della Historia Vinetiana*, Venezia, 1605, s. 5. "Per questa isola pagavano i Vinetiani a' Turchi ciascun'anno otto mila ducati[...]"

şart koşuyordu. Ayrıca bu verginin nakit olarak ödenmesini istiyordu, ancak Venedik Cumhuriyeti bu vergiyi eşya²⁷⁰ olarak ödemek niyetindeydi.²⁷¹

“[...] 144) peravanti il paese del Cayro nel tempo che lera di cercassi 145) de la insula di Cypro ogni anno veniva carazo²⁷² in robbe per 146) la suma de ducati ottamille, come era usanza di darle[...]”²⁷³

Türkçe metinde ise şu şekliyle yer almaktadır;

“[...]Kıbrısdan sal be-sal sekiz bin filoriye bedel kumaş ve haraç vermek adetleri imiş eyle olsa haliya diyar-i Mısır devlet-i Kahirem muktezasınca külliya feth olunub sayir memalik-i mahrusemdenvakı olub zikr olunan haraç yüce padişahlığıma verilmesi lazım olmagın buyurdum ki harac-i mezbur kumaş olmayub her yıl sekiz bin nakd-i frengifilori olub mahruse-i İstanbul’a gönderub hızane-i amireme teslim edeler[...]”²⁷⁴

Ayrıca Osmanlı Devleti geçmiş beş yılın da borcu olan 40.000 dükânın da üç ay içinde ödenmesini talep etmekteydi.

Ancak Signoria sunulan bu şartları kabul edebilecek durumda değildi. Bunun yerine paranın iki yıl içinde ödenmesini önerdi. Uzun tartışmalar sonunda 8 Eylül 1517’de anlaşma sağlandı.

²⁷⁰Metinde *robbe* (İtalyanca) geçmektedir, ticaret metası ya da mal olarak da ele alınabilir. Ancak bu minvalde eşya olarak, ayrıca Venedik Cumhuriyeti’nin Kıbrıs adası için Memlûklulara ipek kumaş ile ödeme yaptığı göz önüne alınırsa, çevrilmesi daha uygundur.

²⁷¹Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 154; Gökbilgin, M. Tayyip, Venedik Devlet Arşivindeki Türkçe Belgeler Koleksiyonu ve Bizimle İlgili Diğer Belgeler, *Belgeler*, Cilt V-VIII, TTK Yayınları, Ankara, 1968.

²⁷²*Carazo (İtalyanca): Haraç.*

²⁷³Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 406, 407; M. Tayyip, Venedik Devlet Arşivindeki Türkçe Belgeler Koleksiyonu ve Bizimle İlgili Diğer Belgeler, *Belgeler*, Cilt V-VIII, TTK Yayınları, Ankara, 1968.

²⁷⁴A. g. e., s. 411.

Venedik Cumhuriyeti derhal 10.000 duka ödeyecek ve üç ay içerisinde de 30.000 duka ödeyecekti. 10.000 dukalık ilk kısım 9 Eylül günü padişaha sunulduktan sonra anlaşma onaylandı.²⁷⁵

Venedik Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nin Kızıl Deniz politikalarını desteklemekteydi. Çünkü doğuda imtiyazlı ticaret haklarına sahip olduğu bir Osmanlı Devleti, ne kadar güçlü olursa olsun, yeni bir devletle ilişkiye girip imtiyaz aramaktan daha karlı ve kolaydı. Ayrıca doğuda Osmanlı Devleti'nin güçlü olması, okyanuslar yoluyla ticaret ağının bölen Portekizli tüccarların engellenmesi demekti.²⁷⁶

Serenissima, her ne kadar Kıbrıs Adası için yıllık 8.000 filorilik bir vergi ödemek zorunda olsa da, bu rakam Portekiz'in doğu-batı ticaretini sekteye uğratmasıyla yaşanabilecek krizden ve zararlardan çok daha azdı. I. Selim'in doğuda gerçekleştirmiş olduğu fetihler, ipek ticareti açısından da büyük bir önem taşımaktaydı zira aynı ülkenin toprakları içinde ticaret yapmak nispeten daha kolaydı ve daha az gümrükten geçip daha az vergi ödemek anlamına geliyordu.

Padişahın doğuya yaptığı seferler ve savaşlar, ticareti ister istemez etkilemekteydi. Ancak savaşların sonucunda bu yaşanan zararların telafi edilebileceği daha geniş ticaret alanlarına sahip olunuyordu. Ayrıca, Osmanlılar fethettikleri yerlerde, yabancılarla var olan ticaret anlaşmalarını yok saymayı değil,

²⁷⁵ A. g. e., s. 154.

²⁷⁶ İnalcık, Halil, Quataert, Donald, *An Economic and Social History of the Otoman Empire*, Vol. I., Cambridge University Press, Cambridge, 1997, s. 343; Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 118; Theunissen, Hans, *Ottoman-Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 155.

kendi çıkarları doğrultusunda değiştirerek var olan ticaret trafiğinin sürekliliğini sağlamaya çalışıyorlardı.²⁷⁷

Osmanlı Devleti yeni ele geçirilen yerlerde Venedik Cumhuriyeti tüccarlarına iyi davranıyor, mallarının korunmasında yardımcı oluyor ve her şeyden önemlisi düşük vergiler uyguluyordu. Bunun yanı sıra, fetihlerden sonra ortaya çıkan siyasi devamlılık da ticaretin aksamamasında önemli bir etken oluyordu.²⁷⁸ Bu sayede, yaşanan savaş ve anlaşmazlıklara rağmen, Venedik Cumhuriyeti ekonomisi gelişmeye devam etti.

Ayrıca, Osmanlıların bölgede bulunması, Kızıl Deniz ticaret ağının güvenliğinin de sağlama alınması, demektir.²⁷⁹ Çünkü II. Bayezid'den beri Osmanlı donanması büyük bir gelişme göstermiş ve denizlerde Venedik gemileri ile yarışabilecek düzeye gelmişti. Her iki devletin de muzdarip olduğu korsan saldırılarından Kızıl Deniz'deki San Marco bandıralı ticaret gemilerini koruyabileceklerdi. 1517 yılından Sultan I. Selim'in öldüğü yıl olan 1520 yılına kadar Venedik Cumhuriyeti ve Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiler sorunsuz bir şekilde ilerledi.

Bazı tarihçilerin iddia ettiklerinin aksine, Osmanlı Devleti'nin Mısır ve Süveyş Kanalı bölgesinde hakimiyet sağlaması Levant ticaretinde olumsuz bir gelişmeye yol açmamış²⁸⁰, aksine Osmanlıların denetimi altında olan tek bir bölge ile

²⁷⁷Laybyer, A. H., The Ottoman Turks and The Routes of Oriental Trade, *The English Historical Review*, Vol.30, No.120, Oxford University Press, 1915, s. 582, 583.

²⁷⁸Brumett, Palmira, "Osmanlı Deniz Gücü - Keşifler Çağında Osmanlı Denizgücü ve Doğu Akdeniz'de Diplomasi", çev. H. Nazlı Pişkin, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009, s. 75; İnalçık, Halil, *The Ottoman Empire Classical Age 1300-1600*, London, 1973, s.137.

²⁷⁹Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 118.

²⁸⁰Laybyer, A. H., The Ottoman Turks and The Routes of Oriental Trade, *The English Historical Review*, Vol.30, No.120, Oxford University Press, 1915, s. 581; Lane, Frederic C., *The Mediterranean Spicet Trade Evidence of Its Revival in the Sixteenth Century*, *The American*

ticaret daha sağlıklı ve daha karlı bir hale gelmiştir. Ticaretin daha karlı hale gelmesini sağlayan en önemli şey ise tek bir devlete gümrük vergisi ödenecek olmasıydı, çünkü devlet sayısı arttıkça ödenen gümrük bedeli de nisbi bir artışa uğruyordu.²⁸¹

Historical Riview, Vol. 45, No.3, The University of Chicago Press, 1940, s. 581. *Portekiz'den önce yıllık miktar yaklaşık olarak 1,150,000 ıbs Eng iken 150-1564 arası 1,310,000 olarak hesaplanmıştır.*

²⁸¹Laybyer, A. H., *The Ottoman Turks and The Routes of Oriental Trade*, *The English Historical Review*, Vol.30, No.120, Oxford University Press, 1915, s. 585. *"The Turks even confirmed or granted privileges of trade in their ports beyond what were allowed in the west, and some of their rules as regards duties were more liberal than elsewhere."*

IV) Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Osmanlı-Venedik İlişkileri (1521-1566)

a) 1521 Yılında Ahitnamenin Yenilenmesi

Sultan Süleyman'ın tahta çıkar çıkmaz Belgrad'a saldırması ve burayı hâkimiyeti altına alması Venedik Cumhuriyeti'ni harekete geçirdi. Süleyman'ın kendileri için ciddi bir rakip olacağının farkına çabuk varan Venedikliler Senato'da 7 Kasım 1520'de yaptıkları toplantıda, barış anlaşmasını yenilemek üzere bir fevkalade elçiyi İstanbul'a göndermeye karar verdiler. Bu elçinin görevi, her zaman olduğu gibi, ilk önce, padişahı yapmış olduğu fetihlerden dolayı kutlamak, Serenissima'nın memnuniyetini bildirmektir; ama asıl önemli olan görev ise iki devlet arasındaki barışın korunması ve ahitnamenin yenilenmesiydi.

Bu ahitname, I. Selim döneminde imzalananlar ile benzerlikler gösteriyordu. Fakat en önemli kısmı ticaret maddelerini içeren maddelerdi. Bu maddeler Venedik Cumhuriyeti'nin Levent ticaretinde etkin olmasını ve Portekiz'e karşı olan konumunu güçlendiriyordu.

21 Mayıs'ta fevkalade elçi Marco Minio Venedik'ten yola çıkar. Minio 27 Eylül'de İstanbul'a varır.²⁸² Ancak, Marco Minio'nun yapmış olduğu yolculuk normalden uzun sürer ve büyük bir gecikme ile 27 Eylül 1520 günü hedefine ulaşır.²⁸³

Bu gecikmenin sebebi Venedik Cumhuriyeti'nin takip etmekte olduğu temkinli politikadır; Sultan Süleyman'ın Belgrad'a yapmış olduğu seferin sonucuna göre hareket etme, yenilenmesi ümit edilen ahitnameye sefer sonucu ortaya çıkacak durumdan faydalanarak lehlerine maddeler koydurma fırsatını kolluyorlardı Venedikliler. Bu ihtimal beklemeye değerdi.

²⁸²Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 156; Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 310,312.

²⁸³*Relazioni degli Ambasciatori Veneti al Senato Durante Il Secolo Decimosesto*, Edite da Eugenio Alberi, Serie III, Volume III, Firenze, 1855, s. 70.

Marco Minio'nun Sultan'ın seferinin sonucunu beklemesi ve İstanbul'a geç ulaşması Osmanlı Sarayı'nda huzursuzluk yaratır²⁸⁴ ve pek hoş karşılanmaz, görüşmeler bu soğuk hava içerisinde başlar.

Görüşmelerin başında, Padişah Venedik Cumhuriyeti elçisini sorguya çeker ve gecikmesinin nedenini sorar. Marco Minio bütün divan önünde sorguya çekilir²⁸⁵ ve geç kalmasının sebeplerini diplomatik bir dille makul olarak açıklamaya gayret eder. Bu sorgulama sürecinin ardından Padişah Venedik elçisinin fetihlerle ilgili memnuniyetlerini kabul eder.

Daha sonra ahitnamenin yenilenebilmesi için maddelerin görüşülmesine geçilir. Bu görüşmelerde özellikle Bosna Hersek ve Arnavutluk sınırındaki çatışmalar gündeme gelir; iki devlet arasında uzun yıllardır çözilemeyen bir sorun olarak süre gelmektedir. Artık her iki taraf içinde rahatsız edici ve yıpratıcı olmaya başlamıştır; bu rahatsızlığın asıl sebebi ise bölgede yaşanan mikro ölçekli Osmanlı-Venedik çatışmalarının bölge ticaretini aksatmasıdır. Özellikle çatışmalar yüzünden pazarların ve fuarların kurulması aksıyor, malın iletimini sağlayan kervanlar zamanında limanlara ulaşamamaktadır.

Görüşmeler sırasında Venediklilerin anlaşmaya istekli tutumları gözden kaçmaz; Serenissima Arcipelago²⁸⁶'yu Osmanlı Devleti'ne bırakırken, karşılığında ise İstanbul'da esir tutulmakta olan tüccarların serbest bırakılmalarını istiyordu. Ayrıca el konulan ticaret gemilerinin de Venedik Cumhuriyeti'ne iadesi ve korsan Kara Mahmut'un yol açmış olduğu zararların karşılanması da talep ediliyordu.²⁸⁷

²⁸⁴ *Relazioni degli Ambasciatori Veneti al Senato Durante Il Secolo Decimosesto*, Edite da Eugenio Alberi, Serie III, Volume III, Firenze, 1855, s. 70. “[...]la tardita’ li e’ stata di tanto dispiacere quanto dirsi potesse.”

²⁸⁵ *Relazioni degli Ambasciatori Veneti al Senato Durante Il Secolo Decimosesto*, Edite da Eugenio Alberi, Serie III, Volume III, Firenze, 1855, s. 70. “Io a tutti allegavo le cause della mia dilazione, che sono state molte ragione voli [...]”; Sanudo, Marino, *I Diarii*, Tomo XXXVII, A cura di Federico Stefani, Venezia, 1881, s. 256.

²⁸⁶ *Arcipelago*: Yunanca kökenli bu sözcük *arche*’ öncelikli ve *pelagos* deniz sözcüklerinin birleşiminden oluşur. “Birincil öneme sahip deniz” demektir. Çağdaş kullanımda Akdeniz’in Yunanistan, Makedonya ve Anadolu arasında kalan kemsini ve buradaki adaları belirtir. *Vocabolario Etimologico della Lingua Italiana* di Ottorino Pianigiani con prefazione di F. L. Pulle’, Roma-Milino, Società Editrice Dante Alighieri, 1907. s.76.

²⁸⁷ Sanudo, Marino, *I Diarii*, Tomo XXXVII, A cura di Federico Stefani, Venezia, 1881, s. 225, s. 342.

Marco Minio Senato'ya göndermiş olduğu mektupta, barışın fazla bir zorluk çekilmeden yenilendiğini, eski sözleşmenin maddelerinin aynen korunduğunu ve ilave olarak iki maddenin daha bulunduğunu belirtiyordu.²⁸⁸

Osmanlılar eski ahitnameye ek olarak iki madde ilave etmişlerdi; bunlardan ilki, Venedik Cumhuriyeti gemilerinin Osmanlı Devleti gemilerini gördükleri yerde bayraklarını yarıya indirmeleri ve onlara selam verme zorunluluğuydu.

“[...] ve benüm memalik-i mahrusemden derya yüzüne giden gemilerim ve kadırgalarım ve tonanmalarım benüm olsun rencberin olsun deniz yüzünde venedik gemilerine buluşurlar ise birbirine dostluk edüb zarar ve ziyan etmeyeler emma anlar gereklidir ki anun gibi derya yüzünde ferman-i hümayunumla çıkmış hassa donanmalaruma ve kadırgalaruma ve sayir derya yüzüne giden gemilerüme buluşduklarında yelkenlerin indirüb dostlukların ve itaat üzere oldukların bildireler [...]”²⁸⁹

Bu madde açıkça Osmanlıların denizlerdeki saygınlığını ve üstünlüğünü simgeliyordu, Venediklilerin anlaşmanın eş tarafı değil de sadece ayrıcalık bahşedilen tarafı olduğunu simgeliyordu.

Diğer madde ise Venedikli tüccarlar için çok daha önemliydi: Her iki taraftan da saldırıya uğrayan ticaret gemilerinin zararları karşılıklılık ilkesi çerçevesinde karşılanacaktı.²⁹⁰

Ayrıca, Sultan I. Selim ile imzalanmış olan ahitnamede yer alan Kıbrıs Adası'nın vergisi, geçmişte olduğu gibi, aynen ödenmeye devam edecekti.

Bunun yanı sıra diğer önemli bir madde ticarete yönelikti, Venedik gemilerine sadece İstanbul'da gümrük kontrolü yapılacaktı, Gelibolu'da ayrı bir gümrük kontrolü uygulanmayacaktı.

²⁸⁸ A.g.e., s. 326, s. 498.

²⁸⁹ Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahnames*, 1998, s. 421

²⁹⁰ *Relazioni degli Ambasciatori Veneti Al Senato Durante Il Secolo Decimosesto*, Edite da Eugenio Alberi, Serie III, Volume III, Firenze, 1855, s. 86.

*“[...] ve bir Venedik gemisi adet üzere İstanbulda aranub gitdikden sonra ki kanun-i kadim üzere bir dahı boğaz hisarları önüne vardukda aranub andansonra gitmege icazet verilür haliya kanun-i kadime muhalif gelibolıda dahı aranur imiş min bad gelibolıda aranılmayub adet-i kadime muktezasınca girü heman boğaz hisarları önünde aranub gide [...]”*²⁹¹

Zira Gelibolu’da yapılan bu ikinci kontrol vakit kaybına yol açıyor ve yararsız olarak görülüyordu. En önemli maddelerden biri ise, Venedikli bir tüccar eğer hukuki bir problem yaşarsa yanında tercümanı olmadan yargılanamayacaktı.

Ticaretin gelişmesi için Osmanlı Devleti her türlü yardımı yapmaktaydı. I.Selim’in elde etmiş olduğu Suriye ve Mısır toprakları da imtiyazlı ticaret bölgeleri arasına eklenmiştir.

*“[...] ve ademlerinden bi-l cümle sefer ehli olan kimesneler ki Venedik adına ola benüm memalik-i mahruseme yaşıdan ve kurudan kadirga ile ve kökelerile ve gayri küçük gemiyle İstanbula ve galataya ve trabzona ve kefeye ve İskenderiye-i Mısra ve sayir Arabistanda olan iskelelere ve bi-l-cümle cümle-i memalik-i mahruseme müteallık olan yerlere ne vakt dilerler ise bogazun içinden ve taşından geleler ve gideler [...]”*²⁹²

Venedik elçisi Marco Minio’ya anlaşmanın üç kopyası verilir, biri Senato’ya diğeri İstanbul bailosuna ve üçüncüsü de İskenderiye’deki konsolos içindir.²⁹³ Serenissima elde ettiği ayrıcalıklardan mümkün olan en kısa zamanda faydalanmaya başlamak arzusundadır, özellikle de en çok kar getiren bölge olan İskenderiye’de.

Sultan, Venedik Cumhuriyeti ile anlaşmayı yenilemekten dolayı mutludur.²⁹⁴ Zira gerçekleştirmeyi planladığı seferlerde kendisine karşı koyabilecek en önemli hristiyan deniz gücünü yanına çekmiş bulunmaktadır. Bu da daha sonra düzenlemeyi

²⁹¹Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s.434.

²⁹²A.g.e., s. 420.

²⁹³*Relazioni degli Ambasciatori Veneti Al Senato Durante Il Secolo Decimosesto*, Edite da Eugenio Alberi, Serie III, Volume III, Firenze, 1855, s. 86, 87, 88.

²⁹⁴*Relazioni degli Ambasciatori Veneti Al Senato Durante Il Secolo Decimosesto*, Edite da Eugenio Alberi, Serie III, Volume III, Firenze, 1855, s. 83. “E mi dissero che il Signor era contento confirmar li capitoli della pace con questa condizione[...]

amaçladığı Rodos seferinde kendisine karşı çıkabilecek en önemli deniz gücünün tarafsızlaştırılması demektir.

b) Rodos'un Fethi'nin Osmanlı-Venedik İlişkilerine Etkisi ve 1522-1537 Arası İlişkilerin Seyri

Sultan Süleyman her ne kadar Venedik Cumhuriyeti ile bir ahitname imzalamış olsa da Rodos Adası'na saldırmaktan geri durmaz. Rodos'un fetih sebeplerinin başında Suriye ve Mısır ele geçirildikten sonra Doğu Akdeniz'in kontrolü Türklere geçtiği için, Anadolu'dan Osmanlı'nın sahibi olduğu bu yeni topraklara ulaşımı güvenli bir hale getirmek geliyordu. Ayrıca Rodos Şövalyelerinin Osmanlı'nın hâkimiyeti altındaki Suriye'deki ayaklanma ve karışıklıkları körüklemesi de Süleyman'ı hareketi geçirdi. Bir de atası Fatih gibi hırslı ve kararlı olan Sultan Süleyman'ın psikolojik yapısı, atasının yarım bıraktığını tamamlamaya yönlendiriyordu.²⁹⁵

Osmanlı Devleti ile arasında barış anlaşması olmasına rağmen Serenissima Rodos Adası'nın kaybedilmesi ihtimalinden büyük bir korku duymaktadır. Çünkü adanın kaybı, Venedik Cumhuriyeti'nin Akdeniz ticaretinin sekteye uğraması demektir. Ancak Venedik Cumhuriyeti Osmanlıların adayı kuşatmak ve fetih etmek için yapmakta olduğu hazırlıklara herhangi bir tepki göstermedi.²⁹⁶

Bunun da başlıca iki sebebi vardır; birincisi Venedik Cumhuriyeti'nin, son iki Osmanlı-Venedik Savaşı da bunu açıkça göstermiştir ki, Türklere tek başına karşı koyacak gücü yoktur, ikincisi ise Venedik Cumhuriyeti doğu ile olduğu kadar İtalya iç işleri ile de sıkıntı yaşamaktaydı, Carlo V'nun İtalya iç işlerine müdahalesi, Francesco I ile İtalya'yı bir savaş alanına çevirmesi, Venedik'in İtalyan yarım adasında da kendisini koruması için önlemler almasını gerekli kılmıştır.

Venedik Cumhuriyeti'nin Rodos Şövalyeleri'nin yanında Osmanlı Devleti'ne kafa tutmayacağı ya da en azından Rodos'un yardımına ilk koşacak devlet olmayacağı gün gibi açıktı.²⁹⁷

²⁹⁵Turan, Şerafettin, Rodos'un Zaptından Malta Muhasarasına, *Kanuni Armağanı*, TTK, Ankara, 1970, s. 50.

²⁹⁶Setton, M. Kenneth, *The Papacy and The Levant (1204-1571)*, Volume 2, Philadelphia, 1984, s. 201.

²⁹⁷Turan, Şerafettin, Rodos'un Zaptından Malta Muhasarasına, *Kanuni Armağanı*, TTK, Ankara, 1970, s. 55.

Rodos Adası kuşatıldığı sırada, Levanttaki en güçlü devlet konumunda olan Serenissima'nın en çekindiği şey Türklerle yeniden savaşa girmek ve onlarla düşmanlık yaşamaktı. Carlo V ve Francesco I arasındaki mücadele, Macaristan'ın başında etkin bir yönetim bulunmaması, Papa X Leone'nin Martin Luther ve Protestanlar ile mücadele halinde olması, Sultan Süleyman'ın Rodos Adası'na yapmayı planladığı seferi kolaylaştırıyordu; çünkü çıkacağı bu sefere müdahalede bulunabilecek her bir güç kendi dertleriyle meşguldü ve Rodos Adası'nın korunması için yardım göndermeye pek niyetli değillerdi.

Rodos'un savunmasında Venedikliler pek bir varlık göstermediler. Savunma ve Türklere karşı verilen savaş sırasında, Rodos Şövalyeleri Venediklilerin adadan ayrılmalarını yasakladılar. Çünkü bu ayrılma girişimleri hem savunma hattını bölecek hem de Ada'nın nüfusunu azaltarak düşmanın kararlılığını arttıracak psikolojik bir sebep oluşturunca.

Yine bu yasaklama sırasında Venedik Cumhuriyeti gemileri Rodos limanında kaçmaya çalışırken yakalandılar; çünkü Venedik Cumhuriyeti'nin nesiller boyunca Türklere karşı yapılan her savaşta uyguladıkları politika öncelikle kendilerini korumak ve sakınmak oldu.

Adada mahsur kalan Venedikliler Türkler ile barışı devam ettirme yanlısıydılar, hatta bunun için iyi niyetlerinin göstergesi olarak kuşatmayı gerçekleştiren Osmanlı paşalarına ipek göndermeyi düşünüyorlardı.²⁹⁸ Ayrıca dönemin yazarlarından Fontanus'a göre Venedik gemileri ile Rodos savunmasına taşınan gönüllüler, Venedikli değillerdi.

Her ne kadar Venedik Cumhuriyeti devlet olarak Rodos Adası'nın savunmasında etkin bir rol almamışsa da, İtalyan mühendis Gabriele Tadini di Martinengo di Brescia'nın savunmadaki etkisi büyüktür.²⁹⁹

Martinengo di Brescia'nın icadı olan davullar sayesinde Osmanlı'nın lağımçıların kazdığı çukurlar ve yer altında çalışmaları kolaylıkla fark edilebiliyordu. Bu karşı lağımın kazılmasını veya kazılmakta olan lağımın

²⁹⁸Setton, M. Kenneth, *The Papacy and The Levant (1204-1571)*, Volume 2, Philadelphia, 1984, s. 207.

²⁹⁹Sanudo, Marino, *I Diarii*, Tomo XXXIV, A cura di Federico Stefani, Venezia, 188, s.89.

patlatılmasını sağlıyordu. Bu sistemde gergin davullar yerin altına yerleştiriliyor ve karşı taraftan gelen dalgalar incelenerek, yer altındaki hareketlilik gözleniyordu. Bu kullanılan teknik daha sonraları Avrupalılar tarafından, Osmanlı'ya karşı yapılan savubmalarda sıklıkla kullanıldı. Özellikle Kanuni Sultan Süleyman'ın Viyana şehrinin kuşatması sırasında V. Carlo'nun orduları şehri savunmak için bu yöntemden yararlanarak surların güvenliğini sağlamışlardır.

Rodos'un alınışı Hristiyan dünyasında büyük bir korku yarattı, bilhassa Venedik Cumhuriyeti'ni daha da çok etkiledi. Buna rağmen Venedik Cumhuriyeti ikili oynamaya devam ediyordu, bir yandan hristiyan dünyanın korkularını paylaşıırken diğer yandan da İstanbul'a resmi tebrik için göndereceği elçileri hazırlıyordu.

Venedikliler korkmalarına rağmen, Senato'yu topladılar ve görüşmeler sonunda Sultan Süleyman'ı tebrik etmesi için bir elçi görevlendirdiler.³⁰⁰ Pietro Zen, özel elçi olarak seçilip İstanbul'a gönderildi. Bu ziyaretin iadesi olarak da Kasım Bey, üç hafta sonra Venedik'e gitti.³⁰¹

Kasım Bey beraberinde Sultan'ın mektuplarını taşımaktaydı. Bu mektupların özelliği, Sultan'ın Rodos Adası'nın bulunduğu bölgede ticaretin devamını ve bu bölgeyi korsanlardan temizlemede Venedik Cumhuriyeti ile işbirliği vaat etmesiydi.

Pietro Zen'in elçi olarak görevi, Serenissima'nın Rodos Adası'nın Türkler tarafından fethinden duyduğu memnuniyeti belirtmek ve Dalmaçya kıyılarında Türk saldırılarının ve akınlarının yol açmış olduğu zararları tazmin etmektir.³⁰²

Pietro Zen dönüş yoluna çıkmadan önce, Padişah'ın Venedik Cumhuriyeti ile olan dostluktan duyduğu memnuniyeti anlatan bir mektup kendisine verildi.³⁰³

³⁰⁰Relazioni degli Ambasciatori Veneti Al Senato Durante Il Secolo Decimosesto, Edite da Eugenio Alberi, Serie III, Volume III, Firenze, 1855, s. 93, 94; Setton, M. Kenneth, *The Papacy and The Levant (1204-1571)*, Volume 2, Philadelphia, 1984, s. 217. “Della breve ma sanguinosa compagna di Rodi tenne il Priuli ragguagliato il Senato, il quale, al giungeregli la notizia della resa di quel balnardo della cristianita', satbili', il 4marzo 1523, che un orator suo movesse a congratularsene con Solimano.”

³⁰¹Setton, M. Kenneth, *The Papacy and The Levant (1204-1571)*, Volume 2, Philadelphia, 1984, s. 217.

³⁰²A.g.e., s. 217, 218.

³⁰³A.g.e., s. 218. “la bona et suiscerata pace et amicitia”

Rodos'un fethinin sonucunda, Akdeniz'de pek çok ada Osmanlı egemenliği altına girdi.³⁰⁴ Rodos Adası'nın fethi Batıda sadece Venedik Cumhuriyeti'nde göreceli bir memnuniyet ile karşılandı.

Bunun tek sebebi, Venedik Cumhuriyeti'nin ticari çıkarlarını arttırmasıdır. Bir diğer önemli nokta ise, Mocenigo'nun ürettiği karşı lağım fikri ve davullarıdır. Bu davullar yer altındaki çalışmaların duyulmasını sağlamışlardır.

Rodos Adası'nın fethinden 1538 yılında patlak veren Osmanlı-Venedik savaşına kadar geçen dönemde diğer önemli bir konu ise, Akdeniz'in doğusunda ve Adriyatik'te korsan saldırılarına karşı verilen ortak mücadeledir.

Sultan Süleyman, Giovanni Vitturi'ye gönderdiği mektupta Akdeniz ve Adriyatik bölgesindeki korsanlardan ve onların hem ticarete hem de günlük hayata verdikleri zararlardan yakınır.

Ayrıca, korsanlara karşı verilecek mücadelede Venedik Cumhuriyeti'nin desteğini de ister ve ortak hareket etme niyetini iletir. Bu mücadele için Burak Reis'i görevlendirir ve Adriyatik'te Venedikliler ile Osmanlıların ortaklaşa götüreceği bir korsan avı başlar.³⁰⁵

Sultan Süleyman 1526 yılındaki Mohaç zaferinden sonra, papalık Osmanlı Devleti'ne karşı büyük bir ittifak kurma çabası içerisindeydi. Çünkü İtalya'da ve Vatikan'da Süleyman'ın yeni hedefinin Roma olduğu dedikoduları yayılmaktaydı. Fakat Venedikliler ittifak konusunda kararsızdılar. Venedikliler Türklere karşı kurulacak ittifakta yer almak istemiyorlardı. Çünkü 2000 kilometreden uzun ortak bir sınır, kendilerini hedef haline getirmekteydi.³⁰⁶

Venedik Cumhuriyeti, genel tavrından ödün vermeden, âdeti olduğu üzere, fevkalade elçi olarak Marco Minio'yu sultan'ın Mohaç'ta elde ettiği zaferi kutlamak

³⁰⁴ Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 672.

³⁰⁵ Setton, M. Kenneth, *The Papacy and The Levant (1204-1571)*, Volume 2, Philadelphia, 1984, s. 233.

³⁰⁶ *Relazioni degli Ambasciatori Veneti al Senato Durante Il Secolo Decimosesto*, Edite da Eugenio Alberi, Serie III, Volume III, Firenze, 1855. "...de quanta importantia et periculo seria questa nominatione del signor turco al stato nostro, confinando per duo milla miglia cum el sginor Turco."; "[...] e parimente, che in caso di qualche richiesta contra i Turchi, non dia orecchia, ma iscusi la Signoria, la quale, per le facolta' dei nostri che si trovano nello stato di quelli, per li molti e lunghi confini che tiene seco per piu' di due mila miglia, non puo' muoversi contra."

üzere İstanbul'a gönderdi.³⁰⁷ Yanında dragoman olarak yunan kökenli soylu Lord Theodoro Paleologo vardı.

Marco Minio tüm paşaları ziyaret etti ve var olan barışı korumayı arzuladıklarını ifade etti. Bu amaçla her bir paşaya Serenissima'nın göndermiş olduğu hediyeleri takdim etti. Minio' nun ziyaretinin tek sebebi padişahı kutlamak değildi, Venedik Cumhuriyeti elçisi, Venedikli tüccarların Osmanlı Devleti memurları ile yaşadıkları sıkıntıları ve Senato'nun bu konuya çözüm bulunması yolundaki isteğini iletti. Diğer bir önemli nokta ise, Venedik Cumhuriyeti, Macaristan'daki Osmanlı hâkimiyetini resmen tanıdı.³⁰⁸

Onlar hem İtalya'da bir iç barış, hem de Türklerle bir dış barış istemekteydiler.³⁰⁹ 1536 yılında Sultan Süleyman Venedik Cumhuriyeti'ne, İmparator'a karşı bir ittifak önerdi.³¹⁰ Ancak Serenissima bu öneriyi reddetti.

1537 yılından sonra Venedik Cumhuriyeti'ni zor duruma sokan önemli nedenler ise Osmanlı Devleti'nin iç gelişmeleri idi. Venedik yanlısı vezir İbrahim Paşa'nın öldürülmesi ile Doç Andrea Gritti'nin oğlu Lodovico Gritti'nin öldürülmesi, ilişkileri zedeledi.³¹¹

Venediklileri asıl korkutan ve önlem almaya iten nokta ise Osmanlı tersanelerindeki yoğun hazırlıktı. Ayrıca Osmanlı Devleti, Doğu Akdeniz ve Adriyatik'te Venedikli tüccarları hedef alan hiç bir korsanlık saldırısını da engellemiyordu. Bu da Osmanlı-Venedik arasında 1520'de imzalanan anlaşmaya ve ortaklaşa karşı yürütülmesi planlanan korsanlara karşı mücadeleyle ters düşmekteydi.

İlişkilerin iyice gerginleşmesinden ve Türklerin kendilerine açık düşmanlık göstermelerinden rahatsız olan Venedikliler, ilişkileri düzeltmek için Tommaso Mocenigo'yu görüşme yapması için İstanbul'a gönderdiler.³¹²

³⁰⁷Setton, M. Kenneth, *The Papacy and The Levant (1204-1571)*, Volume 2, Philadelphia, 1984, s. 251.

³⁰⁸A.g.e., s. 251.

³⁰⁹A.g.e., s. 251.

³¹⁰A.g.e., s. 407.

³¹¹A.g.e., s. 407.

³¹²A.g.e., s. 408.

Venedik Cumhuriyeti bir ikilem yaşıyordu. Hem Osmanlı Devleti ile hem de İmparator ile bir barış imzalamıştı. Türklerle imzaladığı barış, yaşamsal devinimi olan ticaretin devamını sağlarken, Carlo V ile imzaladığı Bologna Barışı³¹³ İtalya içindeki güvenliğini ve toprak bütünlüğünü sağlıyordu. 1530-1538 yılları arası Venedik Cumhuriyeti'nin temel politikası bu iki barış arasındaki dengeyi korumak oldu. Fakat 1537 yılında bir tecih yapmak zorunda kaldı.

1538 yılında meydana gelen ve Venediklileri yakından ilgilendiren diğer önemli bir olay ise Hadım Süleyman Paşa'nın Hindistan seferidir. Portekizlilere karşı Kızıldeniz'de ticari çıkarlarını korumak için yola çıkan Osmanlı Donanması'na sefer sırasında el konulan bir Venedik gemisi de eşlik etmiştir.³¹⁴ Ancak, bu Venedik gemisine el konulması ile ilgili iki farklı görüş vardır. Birincisi, Osmanlı Devleti'nin sefere katılan gemi sayısını çoğaltmak ve seferi güçlendirmek adına Venedik gemisine el koymasındır, diğer önemli görüş ise Venedik Cumhuriyeti'nin baharat ticareti ve baharat ticaretinden elde ettiği kârı korumak için Osmanlı Donanması'na katılmak için gönüllü olmasıdır.³¹⁵ Her iki durumda da Venedik Cumhuriyeti ile Osmanlı Devleti arasında yoğun bir ilişki olduğu aşîkârdır. Batı'da, Adriyatik'te savaş sürerken, Doğu'da elde edilen kazançları korumak için ortaklaşa çalışma söz konusudur.

³¹³ 1529 imzalanan bu barış ile İmparatorluk ve Venedik Cumhuriyeti arasında barış sağlanıyordu ve Serenissima anakaradaki topraklarını güvence altına alıyordu.

³¹⁴ Önalp, Ertuğrul, *Osmanlı'nın Güney Seferleri*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2010, s. 130-152.

³¹⁵ A.g.e., s. 130-152.

c) Korfu Kuşatması ve Preveze Zaferi Bağlamında 1537-1540 Arası

Osmanlı-Venedik İlişkileri

Mohaç'tan beri Venedik Cumhuriyeti iki büyük güç arasında sıkışmış vaziyetteydi. Hem Osmanlı'ya karşı en son kara sınırlarına sahip olması, hem de denizde en güçlü donanmaya sahip olması, Serenissima'yı hem Süleyman ile hem Carlo V ile sıkı ilişki içine sokuyordu. Osmanlı Devleti'nden elde ettiği mali gelir yadsınamazken, Hristiyan bir devlet olmanın ve İtalya'nın tüm iç işlerine karışan imparator Carlo V'nun baskısı Venedik'i zor durumda bırakıyordu.

Mora'da bulunana Kasım Paşa Malvasia³¹⁶ ve Napoli di Romania³¹⁷'yı kuşatırken, Barbaros Hayrettin Paşa, Akdeniz'de akınlarına devam ediyordu. Ve Venedik Cumhuriyeti'nin elinde bulunan Omiros, Siros, Skiros, Jora, Patmos- ki bu ada özellikle önemliydi çünkü Akdeniz'de korsanların sığınma yerlerinden biriydi- ve Stampella ele geçirildi.³¹⁸ 1537-1538 arasında Osmanlılar Dalmaçya kıyıları, Bosna, Ege Adaları ve Macaristan'a pek çok akın düzenlediler, her bir akında daha da ilerliyor, hristiyan topraklarına daha çok yaklaşıyorlardı.

Korfu Adası stratejik olarak büyük bir önem arz etmekteydi. Venedik Körfezi'nin girişinde ileri karakol görevi görüyordu.³¹⁹ 25 ağustos'ta başlayan Korfu kuşatması 15 Eylül'e kadar sürdü. Adanın güçlü savunması ve Sultan Süleyman'ın doğuda çıkan sorunlarla uğraşmak zorunda olması nedeniyle kuşatma sonlandırıldı. Korfu kuşatmasının sonucundan memnun olmayan Sultan Süleyman hem karada hem de denizde Venedik Cumhuriyeti ile mücadeleye devam ediyordu.

1537 ve 1538'de Türklere karşı verilen savaşta Venedik Cumhuriyeti, çok önemli bir role sahipti; hristiyan dünyasında dönemin en güçlü deniz devletiydi.³²⁰ Bu nedenle imparatorluğun ve papanın yoğun baskısı altındaydı. Her fırsatta kendilerine İslamiyet'e karşı Hristiyanlığın rolü tekrar tekrar hatırlatılıyordu.

³¹⁶Türkçe olarak Menaveseya.

³¹⁷Türkçe olarak Anabolu.

³¹⁸Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s.744

³¹⁹A.g.e., s. 740.

³²⁰Cacciavillani, Ivone, *Lepanto*, Corbo e Fiore Editori Venezia, Venezia, 2012, s. 35. “ [...]nella guerra turca del 1538 Venezia doveva assumere un ruolo di primissimo piano.”

Ancak Serenissima her görüşmede tarafsızlığını vurguluyor ve savaşa girmek istemediğini belirtiyordu.

Papa, Venedik Cumhuriyeti'nin bu tarafsızlık tutumunu eleştiriyor ve *lega*³²¹ya katılarak hem Fransa hem de Osmanlı'ya karşı savaşmasını istiyordu.³²² Venedik'i bu legaya çekebilmek için de din kartını kullanmaktan çekinmiyordu.

Her ne kadar baskılar olsa da Doç - Andrea Gritti- ki kendisi hem elçi olarak İstanbul'da bulunmuş, hem oğlu Osmanlı sarayında üst düzey yönetici, hem de tüm zenginliğini Osmanlı ile ticaretten sağladığından dolayı- Türklerle ve Sultan ile yakın ilişki içindeydi ve savaşa şiddetle karşı çıkmaktaydı. Üç gün boyunca Senato'da tartışmalar yaşandı ve sonunda tek bir oy farkla savaşa girme kararı alındı.³²³

Görüşmelerin kırılma anı: Senato'da görüşmeler devam ederken veziri azamdan Osmanlı Devleti'nin barışçıl girişimlerine cevap bekleyen İstanbul Bailosunun bir tercümanı Venedik'e geldi.³²⁴ Ancak barış girişimleri sonuçsuz kaldı.

1537 yılında iyice ayyuka çıkan Korfu ve Ege Adaları tehdidine karşı, Venedik Cumhuriyeti eylül ayında Papa ve İmparator'un yanında ittifaka katıldı. Papa sağlanan bu anlaşmadan büyük bir memnuniyet duyar, Roma'da ittifakın duyurulma törenlerinde Venedikli bir kardinal konuşma yaparken Korfu Adası'nın kuşatmadan kurtulduğu haberi ulaşır ve daha büyük bir coşku yaşanır.³²⁵

Batıl inançları kuvvetli olan Katolikler bunu ilahi bir işaret olarak yorumlar ve Venedik'in de katılımıyla Türklere karşı büyük bir zafer elde edileceği görüşü ağır basmaya başlar. Bu vesileyle papalık donanması Ancona'da hazırlanmaya başlar. Çünkü Ancona, Papalık'ın donanma karargâhıydı.

³²¹ *Lega(ita.)*: birlik, ittifak. "Türkçe'de Bağlamak bir araya getirmek" anlamına gelen İtalyanca *Legare* fiilinden. Devletler arasında savunma veya saldırı amaçlı kurulan birlikleri ifade eder. [*Lega*: (v. *Legare*) lat. *Liga*. *Unione formata con patto solenne fra principi o stati, per offendere o difendersi.*] *Vocabolario Etimologico della Lingua Italiana* di Ottorino Pianigiani con prefazione di F. L. Pulle', Roma-Milano, Società Editrice Dante Alighieri, 1907. s.746.

³²² Pastor, Ludwig, *The History Of The Popes*, Edited by Ralph Francis Kerr, Volume XI., London, 1910, s. 262.

³²³ Cacciavillani, Ivone, *Lepanto*, Corbo e Fiore Editori Venezia, Venezia, 2012, s. 35.

³²⁴ Cappelletti, Giuseppe, *Storia della Repubblica di Venezia*, Volume Ottavo, Torino, 1860.

³²⁵ Pastor, Ludwig, *The History Of The Popes*, Edited by Ralph Francis Kerr, Volume X., London, 1910, s. 271.

Bu donanmanın hazırlanmasında en önemli kişi bütün teçhizatı sağlayan Venedikli Giovanni Licci'dir. Bir kez daha görülmektedir ki Venedikliler tüm savaşlardan kar sağlamaktadırlar, hangi tarafta oldukları önemli değildir.

Fakat Carlo V'nun verdiği sözleri gerçekleştirmemesi ve Türklere karşı savaşta Venedik Cumhuriyeti'ni yalnız bırakması, tüm Senato'yu rahatsız etti. Sonunda İmparatorluk nezdindeki Venedik Cumhuriyeti elçisi rahatsızlıklarını iletmek üzere resmi bir görüşme talep etti.³²⁶

Carlo V'nun kurmuş olduğu hristiyan birliğinin amacı ne Türklere ders vermek ne de İtalya'da barış ve sükûnet sağlamaktı. Yegâne hedef tahta rakip çıkan Fransa Kralı I. Francesco'ya ders vermek ve onu bastırmaktı. Ayrıca Fransızların Türklerden alabilecekleri yardımların önünü kesmek niyetindeydi.

Carlo V'nun yaptıklarından ve kendisine ve de Fransa kralına karşı yaptığı hazırlıklardan haberdar olan Sultan Süleyman, Carlo V'ya karşı Venedik Cumhuriyeti'ni de yanına çekmeye çalışıyordu. Bu amaçla elçilerini teklif sunması için Serenissima'ya gönderdi. Fakat Venedik Cumhuriyeti Osmanlı'dan gelen bu teklifi reddeder çünkü Venediklilere göre, Serenissima'nın asli görevi tüm iktidar sahipleriyle barış içinde yaşamak ve hayati çıkarlarını korumaktır.³²⁷

Ancak bu sözünde durmayan Venedik Cumhuriyeti, İmparator ile anlaşmaya varır. Venedik'in bu tavrı Osmanlı-Venedik ilişkilerini sekteye uğratar. Venedikli tüccarlara Osmanlı İmparatorluğu topraklarında ağır yaptırımlar uygulanır, bütün diplomatik gelenekler ve kuralları hiçe sayılır. Osmanlı topraklarındaki Venedik mallarına el konur, gemilerin serbest dolaşımı engellenir, Levant ticaretinin en önemli ayağı olan Suriye'den gelen Venedik gemilerinden %10 daha fazla vergi alınır, daha da önemlisi İstanbul bailosuna gönderilen mektuplara el konur.³²⁸

1537-1538 yılını Venedik Senato'su kargaşa içinde geçirir. Bir yanda İmparatorun yanında savaşa girmek isteyen savaş yanlıları, diğer yanda Doç Andrea

³²⁶Cacciavillani, Ivone, *Lepanto*, Corbo e Fiore Editori Venezia, Venezia, 2012, s. 36. “ *Gli fece intendere per mezzo del suo ambasciatore la dispiacenza che ne provava in vedere così malamente osservati da' sui i pati della lega.*”

³²⁷Cappelletti, Giuseppe, *Storia della Repubblica di Venezia*, Volume Ottavo, Torino, 1860, s. 128.

³²⁸A.g.e., s. 129.

Gritti gibi 1499-1502 Osmanlı-Venedik Savaşı'nı yaşamış, esir alınmış, savaşın zararlarını iyi bilen, barış yanlıları. Senato hem papalıktan hem imparatorluktan yoğun bir baskı görüyordu, tek nedeni ise Türklere karşı savaşta en güçlü donanmaya sahip hristiyan devlet olarak yanlarına çekmekti.

Senatodaki görüşmelerde savaş yanlısı görüş ağır basmaya başlamıştı. Çünkü imparator ile kurulacak bir ittifakın büyük getirileri ve faydaları olacaktı, ancak Türklerle müttefik olmak belirsiz ve tehlikeliydi.³²⁹

1538 yılının Mart ayında Türk donanması Dalmaçya kıyılarından saldırılarına başlar. Dalmaçya'da gerileyen ve büyük kayıp yaşayan Venedik Cumhuriyeti'nin tek umudu birleşik bir savunmaydı. Fakat her ne kadar Papalık donanması vaktinde gelse de- ki sayıları yetersizdi- İmparatorluk donanmasından bir haber yoktu.

Bu tutarsızlığın üzerine Venedik Cumhuriyeti elçileri şikâyetlerini bildirmesi için imparatora yolladı fakat herhangi bir sonuç elde edemedi. Bu gelişmelerden ortaya çıkan, Venedik Cumhuriyeti artık imparatorluk donanmasına güvenemezdi. Bir an önce kendi gücünü hesaplamalı ve ona göre hareket etmeliydi.³³⁰

Hayreddin Paşa emrinde Osmanlı Donanması ile, Papalık, İspanyol ve Venedik ortak donanmasına karşı Preveze yakınlarında karşılaştı. Osmanlı donanmasına karşı verilen savaşta, hristiyan ordularının komutasında Andrea Doria vardı, fakat Venedikliler bu komutandan hoşnut değillerdi, çünkü Doria savaşın gerekliliklerine göre değil, imparatorun isteklerine göre hareket ediyordu.

Birleşik hristiyan donanmasının komutanı Andrea Doria'nın kararsız hareketleri, Osmanlı donanmasının cesur saldırılarını durduramadı. Ve moral bozukluğu yaşayan, cesaretini kaybeden Hristiyan donanması kaçmak zorunda kaldı.³³¹

Bu da Venedikli gemicilerin Türklere karşı savaşta yeterince destek görmemesi demekti.

³²⁹ Cappelletti, Giuseppe, *Storia della Repubblica di Venezia*, Volume Ottavo, Torino, 1860, s. 130.

³³⁰ A.g.e., s. 130; Sansavino, Francesco, *Historia Universale Dell'Origine Et Impero De' Turchi*, Vinetia, 1600, s. 130.

³³¹ Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 749.

İmparator Türkleri yenmeyi arzulamakla birlikte, kendisinden bağımsız hareket eden ve boyunduruğu altına girmeyi kabul etmeyen Venedik Cumhuriyeti'ni yıpratmak için Osmanlı gücünden faydalaniyor ve Adriyatik'teki çarpışmalarda İmparatorluk yardımı ya geç ulaşıyor ya da ulaşmıyordu. İmparator'a göre Serenissima, onun hâkimiyet bölgesinin orta yerinde herkesten bağımsız hareket eden bir çıbanbaşıydı.

Savaş ve geri çekilme Venedik Cumhuriyeti'nin şanına gölge düşürüyordu.³³² Ayrıca bu sonuçla Kuzey Girit'te ve Ege Adalarında Serenissima egemenliği sona eriyordu. Savaştan sonra Türkler Doğu Akdeniz'in hâkimi olmuşlardı. Barbaros hayrettin paşa komutasındaki Osmanlı donanması artık kara ordusuna yardımcı bir güç değil, ana saldırı kuvveti olarak hareket etmekteydi.

Türkler karşısında tek başına kalan Venedik Cumhuriyeti barış için görüşmelere başlamayı denedi. Fakat Venedik Cumhuriyeti'nin şanına leke sürdürmemek için İstanbul'a resmi bir elçi göndermek yerine Doç Andrea Gritti'nin oğlu ve Alvise Gritti'nin kardeşi Lorenzo Gritti'yi³³³ gönderdiler.

Venediklilerin amacı savaş öncesi koşullarla ahitnameyi yenilemek ve iki devlet arasında kalıcı bir barış sağlamaktı. Venedik Cumhuriyeti bu barış ve görüşe çabalarını sürdürürken, Osmanlı Donanması Adriyatik'te faaliyetlerine devam etmekteydi. Barbaros komutasındaki donanma Candia³³⁴ya çıkarma yapıp, bu bölgeyi yağmaladı.

Lorenzo Gritti'nin İstanbul'daki çabaları meyvesini verdi ve 1539 yılının Nisan ayında üç ay süreli bir ateşkes elde etti.³³⁵ Her ne kadar Lorenzo Gritti'nin çabaları ve başarıları olumlu karşılansa da Venedik Senatosu elde edilen bu üç aylık ateşkesten memnun değildi. Arzulanan uzun süreli ve kalıcı bir barıştı.³³⁶

³³² Lane, Frederic C., *Storia di Venezia*, traduzione di Franco Salvatorelli, Einaudi, Torino, 1991, s. 291.

³³³ A.g.e., s. 270.

³³⁴ *Candia (ita.): Girit.*

³³⁵ Cappelletti, Giuseppe, *Storia della Repubblica di Venezia*, Volume Ottavo, Torino, 1860, s. 276.

³³⁶ A.g.e., s. 276.

Her zamanki şüpheciliği ile yaklaşan Venedik cumhuriyeti, kısa süreli ateşkesin bir aldatmaca ve Osmanlı Devleti'nin savaş için gerekli hazırlıkları yapabilmesini sağlayacak bir süre olarak görüyorlardı.

Konu ile ilgili Senato'da önemli ve uzun süren tartışmalar yaşandı. En önemli konu ise barış görüşmeleri için resmi bir elçinin İstanbul'a gönderilip gönderilmeyeceğiydi. Zira resmi bir elçi göndermek Venedik Cumhuriyeti'nin barışa muhtaç olduğu havasını yaratabilirdi.

Bu da Türklere barış görüşmelerinde avantaj sağlardı. Ancak sonunda Pietro Zen'in elçi olarak İstanbul'a gönderilmesine karar verildi.³³⁷ Pietro Zen'e Senatodan verilen talimat savaş öncesi koşullara dönülmesi ve var olan ayrıcalıkların korunması yönündeydi.

Fakat deneyimli diplomat Pietro Zen İstanbul'a olan yolculuğunu tamamlayamadı ve yolda hastalığından dolayı yaşamını yitirdi. Senato, onun yerine, 84 yaşındaki Tommaso Contarini'yi elçi olarak İstanbul'a gönderdi.³³⁸

Venedik Cumhuriyeti, bu barış için, çift taraflı bastırıyordu; bir yandan ulaklarla resmi elçilerinin Tommaso Contarini olduğunu ve 4 gün içerisinde Venedik'ten yola çıkacağını duyuruyor, diğer yandan da İstanbul'da olan Lorenzo Gritti aracılığı ile genel bir ateşkes elde etmeye çabalıyordu.

Fakat çabalar sonucunda sadece Venedik Cumhuriyeti için geçerli olmak üzere, Eylül ayının sonuna kadar bir ateşkes elde ediliyordu.³³⁹ Bu ateşkesin hristiyan âlemindeki yankısı büyük oldu, Papa Paolo III ittifakın bir işe yaramadığını görüp bu anlaşmayı mantığını kavrayıp onaylarken, İmparator Carlo V şiddetle eleştiriyor ve Serenissima'yı ihanetle suçluyordu.

³³⁷ *Relazioni degli Ambasciatori Veneti Al Senato Durante Il Secolo Decimosesto*, Edite da Eugenio Alberi, Serie III, Volume III, Firenze, 1855; Cappelletti, Giuseppe, *Storia della Repubblica di Venezia*, Volume Ottavo, Torino, 1860, s. 277.

³³⁸ Cappelletti, Giuseppe, *Storia della Repubblica di Venezia*, Volume Ottavo, Torino, 1860, s. 278.

³³⁹ A.g.e., s. 279.

Her ne kadar Osmanlı Devleti ve Venedik Cumhuriyeti arasında geçici bir ateşkes sağlanmış olsa da Barbaros Hayrettin Paşa, saldırılarına ve düşmanı yıldırma politikasına devam ediyordu.³⁴⁰

Teoride bu saldırılar ateşkese aykırı gibi görünse de, 1502 ahitnamesinin görüşmelerinden hemen önce Venedik gemilerinin pek çok adaya saldırması ve buralarda elde ettiklerini anlaşmada pazarlık payı olarak kullanmak istemesi misali pratikte uygulanan bir müzakere şekliydi.

³⁴⁰Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s.164

d) 1540 Osmanlı-Venedik Ahitnamesi ve Barış Görüşmeleri

Tommaso Contarini ilk görüşmede her iki tarafın da savaşta elde ettiklerini geri vermesini ve savaş öncesi koşullara dönülmesini istedi; Venedik Cumhuriyeti'nin durumu göz önüne alındığında bu cüretkâr bir istektir. Fakat paşaların kesin ret cevabı görüşmelerin bu minvalde yürümeyeceğini gösteriyordu. Osmanlı Devleti İstanbul'dan Castel-Nuovo'ya kadar olan her yeri istiyordu. Ancak bu şekilde Serenissima'nın ihaneti affedilebilirdi.

Fakat Contarini'nin bu istekleri onaylama yetkisi yoktu. Venedik Cumhuriyeti barış yapmak istiyordu ancak gururundan da vazgeçemiyordu. Tommaso Contarini şartları görüşmek üzere Venedik'e döndü, çünkü Senato'ya şartları aktarması ve tartışmalar katılması gerekiyordu. İleteceği bir diğer haber ise Süleyman'ın düzenleyeceği kutlamalardı. Sultan Süleyman çok güçlüydü ve Venedik Cumhuriyeti bu savaşa tek başına devam edemezdi.

Fakat aşağılayıcı şartlar altında da barışı kabul edemezdi. Senato'da görüşmeler devam ederken Venedik Cumhuriyeti'ne ulaşan haberler arasında kuşkusuz en önemlisi padişahın yapacağı kutlamalardı. Venedik elçisinin konuştuğu tüm paşalar hem fıkirdi ki Venedik Cumhuriyeti padişahın bu mutlu anından faydalanmalı ve barışın sağlanabilmesi için bir elçiyi görüşme yapmak ve düğünü kutlamak üzere İstanbul'a göndermelidir.³⁴¹

Bu tavsiyelere uyarak Senato Alvise Badoer'i geniş yetkiler ile donatarak İstanbul'a gönderdi³⁴². Badoer'in görevi karşılıklılık ilkesi çerçevesinde Venedik Cumhuriyeti'nin şanına zarar getirmeden barışı sağlamaktı.

Marco Foscari'nin Senato'da yaptığı konuşma Venedik Cumhuriyeti'nin içinde bulunduğu durumu özetliyordu; "*Terk edilmiş, ihanete uğramış bir Venedik!*"³⁴³

Görüşmeler için Alvise Badoer 15 Nisan'da İstanbul'a ulaşır.³⁴⁴ Vakit kaybetmeden görüşmelere başlamak ister çünkü Serenissima'nın savaşa devam

³⁴¹Cappelletti, Giuseppe, *Storia della Repubblica di Venezia*, Volume Ottavo, Torino, 1860, s. 288.

³⁴²A.g.e., s. 288.

³⁴³A.g.e., s. 299.

edecek ekonomik gücü kalmamıştır. Senato'nun önerileri üzerinde durmak ister fakat Osmanlı paşaları bu tutumu reddederler. Venedik Cumhuriyeti'nin şartlarını dinlemek değil, sadece kendi şartlarını sunmak ve karşı tarafın bunu kabul etmesini bekliyorlardı.

Osmanlı Devleti Venedik Cumhuriyeti'ne son derece ağır barış koşulları önerir. Bu şartlar içinde hem topraklara el koyma, hem vergi arttırma vardır. Diğer önemli bir nokta ise Serenissima'nın gururundan vazgeçmeyen tutumudur. Venedik Cumhuriyeti Dalmaçya'daki topraklarından vazgeçmek istemez, bunun yerine Osmanlı Devleti'ne her bir yerleşim için vergi ödemeyi önerir ve Osmanlı'nın vassallığını kabul edeceğini bildirir.³⁴⁵ Fakat bu öneriler hemen reddedilir. Sultan Süleyman Napoli di Romania ve Malvasia kendisine verilmeden barış anlaşmasının altına imzasını atmayacaktı.

Ancak Serenissima öneri yapabilecek durumda değildir, Sultan Süleyman bu şartları reddeder. Anlaşma yapılacaksa tek bir yolla yapılacaktı, o da Osmanlı'nın koşullarının koşulsuz kabul edilmesi idi. Sultan Süleyman'ın Venedik Cumhuriyeti karşısındaki tavrı apaçıktı.

*“Kimsenin düşmeliğinden ihtiyatım olmayub ve kimsenin dostluğuna ihtiyacım yoktur.”*³⁴⁶

Görüşmelerin devamında elçinin çabaları bir sonuç vermez ve Venedik Cumhuriyeti şartları olduğu haliyle kabul etmek zorunda kalır. Serenissima anlaşmadan olduğu haliyle memnun olmak zorundadır, çünkü elde edebileceği daha iyi bir şey yoktur.³⁴⁷

³⁴⁴Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 165.

³⁴⁵Sagredo, Giovanni, *Memorie Istoriche de Monarchi Ottomani*, Venezia, 1677, s. 401. “*S'incamino 'il Badoaro (Alvise Badoer) a Costantinopoli. Le sue offerte di danaro furono ripudiate dagl'ottomani, risoluo il Sultano non sottoscrivere le capitolazioni senza il cedimento di Napoli (di Romania) e di Malvasea[...]*”

³⁴⁶A.g.e., s.164.

³⁴⁷Romanin'den aktaran, Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 164. “[...] *poiche' non si ha potuto far meglio restiamo contenti della conclusione essa.*”

1540 Ahitnamesi tamamıyla Osmanlı Devleti'nin isteklerine göre şekillendirilmiştir ve Venedik Cumhuriyeti Türklere üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalmıştır.³⁴⁸

Venedik Cumhuriyeti savaş tazminatı olarak 300.000 ducati ödemek zorundaydı.³⁴⁹ Sadece ödenecek savaş tazminatı değil aynı zamanda tazminatın nasıl ve ne zaman ödeneceği en ince ayrıntısına kadar belirlenmiştir: ilk olarak 100.00 ducatilik kısmı şimdi ödenecekti ve aynı yıl içinde bir 50.000 ducati den oluşan ödeme daha yapılacaktı ve geriye kalan 150.000 ducatilik kısım gelecek yıldan itibaren her yıl 75.000 ducati olmak üzere iki yıl içerisinde ödenecekti.³⁵⁰ Ayrıca Anabolu ve Menavesaye Osmanlılara geçmiştir.

“[...]...ihlas eyleyüb ma beynde dostluk ve müahede olub yüce dergahımla sulh ve salah olunması babında istida-i inayet-i padişahi eyleyüb kendülerin taht-i tesarrüflerinde olan kullarından Morada vakı olan anabolı³⁵¹ ve menavesaye nam kalalarını atabe-i alem-penahıma teslim eyleyüb ve hıthane-i amirem canibine dahı üç yüz bin sikke efrenci altun verüb eda etmek üzere kendülere ahd-i hümayunum ihsan olunmak tezarru eydügi ecilden bendahı mezid-i merhamet-i husrevanem zuhura getürüb tefsil olunacak şartlar üzere anlara müahede-i şerefim ihsan eyleyüb bu nişan-ı hümayun seadet-makrunı verüb ahd-i şerefim bunun üzerine caridir[...]”³⁵²

³⁴⁸ A.g.e., s. 167

³⁴⁹ Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 165; Cappelletti, Giuseppe, *Storia della Repubblica di Venezia*, Volume Ottavo, Torino, 1860, s. 502; Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011, s. 375; Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul, s. 745; Dumont, D. J., *Corps Universel Diplomatique du Droit Des Gens; Contenant un Recueil des Traitez*, Tome IV. Partite I., Amsterdam, MDCCXXVI., s. 197. “*Dapoi alla sublime mia porta quale e' rifugio del mondo li faranno confignare, & ancora aala banda dell'Imperial Tesoro mio, trecento mila Ducati d'oro di stampa franca sono in sul dare che li cento mila dandoli hora & dapoi ancora dentro di questo Anno li cinquanta mila daranno & il resto delli cento cinquanta mila Ducati dapoi questo Anno dentro di dui anni siano in sul pagarli che ogn'Anno veria ad eserse Ducati settantacinque mill[...]*”

³⁵⁰ A.g.e., s. 197.

³⁵¹ Napoli di Romania(italyanca): Anabolu.

³⁵² Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 438.İtalyanca olarak ise “*[...] Capitulatione debba fare et con la eccelsa Porta mia la compositione et attatione a cusa che la si afatta ricercando dele mie Imperiali gratie et delli loro Castelli che si attrovano nel Dominio della sedia loro nelle Morea, dove e' certo Castello nominato Napoli, con il Castello della sua Torre et insieme il Castello nominato Monovassia, insieme le artellarie[...]*” Dumont, D. J., *Corps Universel*

Diğer bir nokta ise Venedik Donanmasına koyulan sınırdı. Bu maddeye göre Venedik donanması Osmanlı'nın yapacağı seferlerde tarafsız kalacak ve kendisine çizilen sınırı diğer bir deyişle kendi körfez bölgelerinin dışına çıkmayacaklardı.

“[...] ve benim memalik-i mahrusmenden tonanma gemilerim ki bir tarafa sefere gide Venedige müteallık olmaya Venedik donanması dostluk üzere epsem kendü halinde olub Korfuz ceziresinden içerü kendüler ihtiyar etdikleri kalalarında turub hareket etmeyüb kimesneye muvenet etmeyebler [...]”³⁵³

Devamında ise Venedik Cumhuriyeti'nin tarafsızlığı garanti altına alınıyordu ve denizde kendilerine karşı koyabilecek tek güç olan Serenissima boyunduruk altına alınıyordu.

“[...] benimle düşmanlık üzere olan kimesnelerin donanmalarına aralarına getürmeyeler ve anlara yardım etmeyeler ve azık vermeyeler bi-l-cümle benim tonanmalarıma zarar ve ziyan erişdirmeye sebep olmayalar [...]”³⁵⁴

1521 ahitnamesinde verilen ayrıcalıklardan olan Venediklilerin davalarının tercümanları olmadan görülmemesi ve de Gelibolu'da yapılan gümrük kontrolünün kaldırılması aynen korunmaktaydı.

“[...] ve şöyle ki Venedik bazirganları ile bir kimesnenin nicazları vakı olub kaziye varalar Venediklünün kendü tercümanları hazır olmayınca kazi olan davaların istima etmeye [...]”³⁵⁵

Diplomatique du Droit Des Gens; Content un Recueil des Traitez, Tome IV. Partite I., Amsterdam, MDCCXXVI., s. 197.

³⁵³ A.g.e., s. 441. İtalyanca olarak ise *“Et se delle Terre del Dominio mio li Navalii delle mie Armate andando in alcun luogo per essercitarsi et per fare Impresa, et che tal luogo non appartenesse a' Vinetiani debbano star quieti in Pace et farli fatti suoi stando su' l'Amicitia, non facendo moto alcuno con andare a' far favore ad alcuno, et che alle mie Armate danno ne' violentia di esserli aggiunto non sia cusa[...]”* Dumont, D. J., *Corps Universel Diplomatique du Droit Des Gens; Content un Recueil des Traitez*, Tome IV. Partite I., Amsterdam, MDCCXXVI., s. 197,198,199,200.

³⁵⁴ Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahnames*, 1998, s. 441.

³⁵⁵ A.g.e., s. 443. İtalyanca olarak ise *“Et cosi se con li Mercanti Veneti alcuni havessero differenza et andessero al cadi, et non essendo presente il Dragomanno delli Venetiani, il Cadi non debba ascoltar la cusa della ne' facciano difficolta' [...]”* Dumont, D. J., *Corps Universel Diplomatique du Droit Des Gens; Content un Recueil des Traitez*, Tome IV. Partite I., Amsterdam, MDCCXXVI., s. 190.

“[...] ve bir venedik gemisi adet ve kanun üzere İstanbulda aranub gitdikden sonra ki kanun-i kadim üzere bir dahı boğaz hisarları önüne vardukdda aranub andan sonra gitmege icazet verile haliya kanun-i kadime muhalif Gelibolıda aranur imiş min bad Gelibolıda aranmayub adet-i kadime muktezasınca girü heman bogaz hisarları önünde aranub gide [...]”³⁵⁶

Bu anlaşma ile Nadin ve Urana kaleleri Osmanlı’da kaldı, bu sayede Dalmaçya kıyıları kontrol altına alınacaktı, ticaretin akışı denetlenebilecekti.

1540 anlaşması Venedik Cumhuriyeti için felaket niteliğindedir, özellikle onursal ve manevi nitelikleri ile. Serenissima artık Türklerle eş koşullarda mücadele edebilecek onlara meydan okuyabilecek bir devlet değildir. Levantta ticaret için Türk sultanların şefaatine muhtaçtır.

1540-1565 arasında Venedik Cumhuriyeti Osmanlı Devleti’ne karşı tarafsızlığını korur, 1540 yılında barışın hangi zor ve aşağılayıcı şartlar altında imzalandığını unutmamıştır. İmparatorluğun Osmanlı’ya karşı düzenlemek istediği *legalarda* yer almaz.

Venedik Cumhuriyeti barışı el de ettiği 1540 yılından Sultan Süleyman’ın öldüğü 1566 yılına kadar çok daha temkinli bir politika takip eder. Bu dönemde Osmanlı-Venedik arasındaki ilişkiler Osmanlı isteklerine göre şekillenen hassas bir dengede yürümekteydi.

Yıllarca süren mücadele ve savaşa rağmen Venedikliler, Osmanlı Devleti nezdinde büyük krediye ve üne sahiptiler. Fakat artık o şaşıla döneme sona ermişti.

1553 yılında yazmış olduğu raporda³⁵⁷ İstanbul Bailosu Bernardo Navagero durumu açıkça ortaya koymaktadır;

“Tüccar olarak bizler, onlar (Osmanlılar) olmadan yaşayamayız.”³⁵⁸

³⁵⁶Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s. 445.

³⁵⁷“Relazione”ler Venedikli diplomatik görevlilerin, bailo (elçi), vice-bailo (elçi yardımcısı) ya da segretario (sekreter) gibi, görevleri sonunda Venedik Senatosu’na sundukları raporlardı. Bu raporlarda meydana gelen her bir olay tüm ayrıntısı ile aktarıldı.

³⁵⁸*Relazioni degli Ambasciatori Veneti Al Senato*, Edite da Eugenio Alberi, Serie III, Volume I, Firenze, 1840, s. 83. “[...] e che essendo mercanti non possiamo vivere senza loro.”

1554 yılında ise bailo Domenico Trevisano yazmış olduğu raporunda Venedik Cumhuriyeti'nin içinde bulunduğu durumu göz önüne serer, bailoya göre her bir Venedikli görevlinin, bilonun, tüccarların, herkesin çok dikkatli davranması gerekir ve herhangi bir skandala ve istenmeyen duruma mahal vermemesini vurgular.³⁵⁹ Çünkü Osmanlı'da henüz Venedik Cumhuriyeti'nin ihaneti unutulmamıştır.

1560 yılında yazdığı relazione'sinde Marino Cavalli kendinden önce gelen bailoların yaptığı gibi Venedik Cumhuriyeti'nin savaştan kaçınmasını, Osmanlılar ile barışı korumaya azami önem göstermesini ve barışı bozabilecek, savaşa neden olabilecek her şeyden kaçınmasını vurgular.³⁶⁰

Cavalli'ye göre Venedik cumhuriyeti dikkatli davrandığı sürece Osmanlılar savaş ilan etmeyeceklerdir. Çünkü Venedikli tüccarların ticaret yapamaması, ticaret trafiğinin aksamasına ve gelirlerde azalmaya neden oluyordu.

En önemlisi de, ne Fransızların ne de diğer milletlerden tüccarların yaptıkları ticaret asla Venediklilerin ulaştığı meblağa ulaşmıyor, aynı geliri sağlamıyordu.³⁶¹

Uskokların saldırıları ve verdikleri hasarlar 1540-1565 arası en önemli sorundur.³⁶² Osmanlı-Venedik arasında tekrardan korsanlara karşı ortak bir mücadele kararı alınır. Daha önce 1526 yılında da Sultan Süleyman'ın şahsi girişimleri ile yine benzer bir politika yürütülmüş, sonucunda ise Osmanlı ve Venedik gemileri korsan saldırılarına karşı ortak hareket etmişlerdir.

³⁵⁹A.g.e., s. 161, 162. “Cio ' non pertanto li ministri di vostra serenita ' e da mare e da terra, e li bails in Costantinopoli debbano continuar nel proceder loro con modo cauto e prudente, siccome hanno fatto sin qui non ando alcuna occasione di scandolo, e sopra tutto cercando di conservare e acquistare l'amicizia delli grandi e di quelli che governano la Porta.”

³⁶⁰A.g.e., s. 282. “Pero ' frattanto esorto vostra serenita ' a star in pace con loro al meglio che si possa, non dando loro occasione ragionevole di guerra importante [...]”

³⁶¹Relazioni degli Ambasciatori Veneti Al Senato, Edite da Eugenio Alberi, Serie III, Volume I, Firenze, 1840, s. 283,284. “Un altro rispetto, e di molta importanza, che muovera ' il Gran-Signore a non far guerra senza causa a vostra serenita ', E' il danno grande ch'egli sente nelli suoi dazj quando li nostri mercanti non possono trafficare con li suoi; massime che ne ' i Franchi ne ' altre nazioni sono bastanti a far quelli traffichi che fanno li nostri, ne ' per quella somma.”

³⁶²Pedani, Maria Pia, Relazioni di Ambasciatori Veneti al Senato, Volume XIV, Relazioni Inedite (1512-1789), Padova, 1996., s. 52 ve 54.

Harita 2³⁶³

1451 yılından başlayarak Osmanlı Devleti'nin Adriyatik, Ege Adaları ve Dalmaçya kıyılarındaki ilerlemesini gösterir. Turuncu ile işaretlenmiş yerler 1451-1481 yılları arasında diğer bir deyişle Fatih Sultan Mehmed'in hükümrânlığı döneminde ele geçirilen toprakları belirtir.

Kırmızı ile işaretli yerler ise 1481-1512 yılları arasında II. Bayezid yönetiminde egemenlik altına alınan topraklardır. Yeşil alanlar ise 1520-1566 yılları arasında I: Süleyman'ın yönetimi sırasında İmparatorluk topraklarına dahil edilen yerleri gösterir.

Kahverengi ile işaretli yerler ise Muhteşem Süleyman'ın ölümünden sonra Girit Savaşı'na kadar geçen dönemde elde edilen toprakları göstermektedir.

³⁶³Pitcher, Ronald Edgar, *An Historical Geography of the Ottoman Empire*, Harita XIV, Leiden, 1972.

V) 1566-1571 Arası Osmanlı-Venedik İlişkileri

1566 yılında babasının öldüğü savaş alınana gelen ve tahta çıkan II. Selim, Venedik Cumhuriyeti'ne bir fevkalade elçi göndererek, Eski barışı sürdürmek niyetinde olduğunu gösterdi.³⁶⁴ Elçi gizli oturumda sultanın Uskokların kendi tebaasına saldırmasından son derece rahatsız olduğunu bildirir ve Sultan'ın sitemini dile getirir.

Venedikliler de iade-i ziyaret olarak hem kutlama hem de ahitnamenin yenilenmesi için Marino Cavalli'yi İstanbul'a gönderir.³⁶⁵ Ve 1567 yılında Cavalli zorlanmadan anlaşmayı onaylatmayı başarır. II. Selim, 25 Haziran 1567 yılında Venedik Cumhuriyeti ile ahitnameyi yenilemiştir.³⁶⁶ Babasının imza etmiş olduğu anlaşmanın benzerini aynen onaylar.³⁶⁷

Ertesi yıl ise Avusturya ile barış imzalayarak Avrupa'dan gelebilecek tehlikeleri önleyerek, sınırları güvenlik altına aldı. Artık amacı, Kıbrıs ve Girit'i almaktı. Çünkü Venedik Cumhuriyeti artık eski gücünde değildi fakat bu iki ada sayesinde ekonomik gücü elinde bulunduruyordu.³⁶⁸ Sultan II. Selim bu anlaşmaları imzalayarak asıl amacı olan fetih politikalarını gizlemek istemiştir. Barış imzaladığı her devleti kandırmıştır, özellikle de Kıbrıs meselesi çerçevesinde kendisine güvenen her kesin inancını boşa çıkarmıştır.³⁶⁹

II. Selim dönemindeki en önemli anlaşmazlık, bir Venedik toprağı durumunda olan Kıbrıs Adası'dır.

³⁶⁴ Cappelletti, Giuseppe, *Storia della Repubblica di Venezia*, Volume Ottavo, Torino, 1860, s. 374.

³⁶⁵ A.g.e., s. 374, 375.

³⁶⁶ Dumont, D. J., *Corps Universel Diplomatique Du Droit Des Gens; Contennt un Recueil des Traitez*, Tome V. Partite I., Amsterdam, MDCCXXVI., s. 140, 141.

³⁶⁷ “[...] et valoroso Marino di Cavalli Cavaliere per Ambasciatore con Lettere sue, il quale insieme con Bailo Jacomo Soranzo Cavaliere, havendo desiderato la confermatione et rinnovatione delli sopradetti Capitoli anch'io gli ho' accettai et confermati[...]

³⁶⁸ Cappelletti, Giuseppe, *Storia della Repubblica di Venezia*, Volume Nono, Torino, 1860, s. 367. “[...] e che l'ambasciatore Marino Cavalli, aveva ottenuto, senza difficoltà, la rinnovazione dei trattati conchiusi della repubblica col defunto genitore di lui.”

³⁶⁹ Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, Ankara, 2011, s. 137.

³⁶⁹ Özellikle Venedik Cumhuriyeti bu durumdan aşırı rahatsızlık duymuştur. Dönem yazarlarından Francesco Sansovino rahatsızlığını açıkça belirtmiş ve II. Selim'in kendine inanan her kesimi hayal kırıklığına uğrattığını yazmıştır. Sansavino, Francesco, *Historia Universale Dell'Origine Et Impero De' Turchi*, Vinetia, 1600, s. 497. “Percioche essendosi costui posto a sedere nel throno del padre, confermando le nuove et l'antiche capitulationi con diversi popoli et servate da suoi maggiori con tanta fee, le giuro, et sottoscrisse in apparenza con faccia tanto piu' allegra, quanta ch'essa era piu' fermo nel suo proposito din on volerle osservare.”

Venedik Cumhuriyeti'nin kontrolüne 1489 yılında Kıbrıs Adası'nın son kraliçesi Caterina Cornaro sayesinde geçmiş olan Kıbrıs Adası doğuya giden gemilerin destek noktası olarak işlev göstermekteydi.³⁷⁰

Osmanlı idari sınıfı bunu kolay bir fetih olarak görmekteydiler ve daha Sultan Süleyman döneminde, büyük ısrarlarda bulunup adanın fethini savunuyorlardı.

Fakat Venedik cumhuriyeti ile imzaladığı barışa sadık kalmak isteyen Sultan bu ısrarları reddetmişti. Ancak oğlu II. Selim'in düşüncesi aksi yöndeydi.³⁷¹

Tahta yeni çıkmış olan Sultan, doğu geleneğine göre kendini meşru kılmak ve kendinden öncekiler gibi fetih yapmak zorunda hissediyordu kendini. Venedik Cumhuriyeti'nin egemenliği altında olan Kıbrıs Adası da en uygun hedefti.³⁷²

Bu ada Doğu Akdeniz bir Türk gölü haline gelmişken, tam ortada hristiyan bir çıbanbaşı³⁷³ olarak durmakta ve pek çok zarara yol açmaktaydı. Kıbrıs Adası özellikle hac yolu üzerinde bulunması, Venedikliler tarafından hac yollarının güvenliğinin sağlanamaması ve Mısır-Suriye bölgesinden toplanan vergileri taşıyan Osmanlı gemilerinin güvenliğini tehdit ediyordu. Ayrıca Kıbrıs Adası'nın fethini kolaylaştıran en önemli etken ise Venedik Cumhuriyeti'nin korsanlarla işbirliği yapması ve onlara karşı başarısızlığıdır.³⁷⁴ Tebaasına saldırılmasının yanı sıra Sultan'ı öfkeye boğan diğer bir olayda 1569 yılında defterdar'ın ve Levant bölgesinden toplanan verginin içinde bulunduğu geminin Hristiyan korsanlar tarafından saldırıya uğramasıdır.³⁷⁵

³⁷⁰Cacciavillani, Ivone, *Lepanto*, Corbo e Fiore Editori Venezia, Venezia, 2012, s. 49.

³⁷¹Cappelletti, Giuseppe, *Storia della Repubblica di Venezia*, Volume Nono, Torino, 1860, s.12.

³⁷²Pedani, Maria Pia, *Breve Storia Dell'Impero Ottomano*, Aracne, Roma, 2006, s. 93, 94, 95.

³⁷³A.g.e., s. 93, 94, 95.

³⁷⁴Cappelletti, Giuseppe, *Storia della Repubblica di Venezia*, Volume Nono, Torino, 1860, s. 12; Şakiroğlu, Mahmut, *II. Selim'in Venedik Cumhuriyeti'ne Verdiği 1567 ve 1573 Tarihli Ahidnameler*, ERDEM, Atatürk Kültür Merkezi Dergisi, Cilt 2, Sayı 5, 1986, s. 529, 530.

³⁷⁵Pedani, Maria Pia, Some Remarks upon the Ottoman Geo-Political Vision of Mediterranean in the Period of the Cyprus War (1570-1573), *Frontiers of Otoman Studies: State, Province, and the West*, Volume II, Edited by Colin Imber, Keiko Kiyotaki and Rhoads Murphy, I.B. Tauris, London-New York, 2005, s. 26.

Bu sorunların başında, Venediklilerin kendilerine ait sınırları ve yerleşimleri aşarak Osmanlı topraklarında yerleşim ve kale inşa etmeleri ve sınır düzenlemelerine riayet etmemeleri geliyordu.

Ayrıca, 1569 yazında Hristiyan korsan gemileri Kıbrıs Adası'nda ikmal yapmışlar, yiyecek ve su almışlardı. Sonrasında ise bu gemiler Osmanlı gemilerine saldırmışlar ve gemileri batırarak mürettebatı öldürmüşlerdi.

Osmanlı Devleti, Venedik Cumhuriyeti ve Adriyatik'teki korsanlar arasında bu çeşit saldırılar ve çatışmalar olmaktaydı. Ancak söz konusu olayları önemli kılan Venedik Cumhuriyeti'nin oluşan zararı ödemeyi reddetmesiydi.

Venedik Cumhuriyeti'nin İstanbul Bailosu kendisine iletilenleri yerine getirmiyordu, bu nedenle iki devlet arasındaki ilişkiler aksamaktaydı. Osmanlı Devleti'nden gelen tüccarlara ödemede sıkıntı yaşatılması ve Venedik Cumhuriyeti'nin kendi kontrol alanında Uskok saldırılarını engellemeyip, Osmanlı gemilerinin zarara uğratılmasına göz yumması diğer önemli nedenlerdi.³⁷⁶

Sadece coğrafi, ekonomik ve politik nedenler değil aynı zamanda Sultan'ın kişisel hırsları da fetih hareketinde etkili olmuştur. Zira Sultan II. Selim, İslam geleneğine göre hükümlanlığını meşru kılmak için fetih gerçekleştirmesi gerekiyordu.

Henüz barış imzalamış olduğu bir devlete savaş ilan etmeden önce II. Selim şeyh-ül islam Ebussud Efendi'den onay aldı. Ebussud'a göre Kıbrıs Adası daha önceden (653-680 yılları arsında) 30 yıl kadar Müslüman egemenliği altındaydı, şimdi padişah burayı hristiyanlardan kurtarmak için hareket edebilirdi.³⁷⁷

İstanbul'daki Venedik bailosu bu fethi önleyebilmek hiç olmazsa Venedik Cumhuriyeti'ne hazırlık yapacak zaman kazandırmak için elinden geleni yapmaktaydı.

³⁷⁶ A.g.e., s. 23 ve 24.

³⁷⁷ Pedani, Maria Pia, *Breve Storia Dell'Impero Ottomano*, Aracne, Roma, 2006, s. 93, 94 ve 95.

Bu amaçla öncelikle fethe karşı olan vezir Mehmet Paşa ile görüştü ve saldırı yapılmadan önce en azından bir elçinin Venedik'e gönderilmesi konusunda ikna etti.

Böylelikle Senato ve Osmanlı son bir anlaşma fırsatı yakalayabilecekti. Asıl önemli olan ise bu elçinin yanına kendi sekreteri Luigi Buonricico'yu da beraberinde gitmesini sağladı; bu durumu Türk elçinin yolculuğunu ve ziyaretini kolaylaştırmak ve güvenliğini sağlamak olarak açıklıyordu.

Ancak asıl niyet çok daha başkaydı; Çavuş ve Sekreter Dubrovnik'e vardıklarında sekreter, beraberinde getirdiği İstanbul bailo'suna ait mektupları kendilerinden önce Serenissima'ya ulaştırması için bir ulak görevlendirdi.³⁷⁸ Böylece Venedik Senato'suna karar almada ve gerekirse savaş için hazırlıklarda zaman kazandıracaktı.

28 Mart 1570 tarihinde Çavuş Kubad Kıbrıs Adası'nın Osmanlı Sultanı'na teslim edilmesini isteyen ültimatomu Venedik Senatosu'na sundu.³⁷⁹ Ancak bu ültimatom reddedildi.

Onlar Meclisi'nin sekreteri Antonio Milledonne, mantıklı ve sakin bir şekilde cevap veriyordu; Senato'nun görüşüne göre, Sultan hiçbir şekilde tahrik edilmemişti ve barışın bozulmasına neden olacak bir olay söz konusu değildi.³⁸⁰

II. Selim yazmış olduğu mektupta niyetini açıkça belirtiyordu; eğer Venedikliler var olan eski dostluğu devam ettirmek niyetindeyseler, iki devlet arasındaki anlaşmazlığın ana konusu ve temel nedeni olan Kıbrıs Adası'nı kendisine teslim etmeliydiler. Aksi takdirde hem karada hem de denizde büyük bir savaşa hazır olmalıydılar.³⁸¹

Ancak Venedik Senato'su geri adım atmak niyetinde değildi, öncelikle yaptıkları barışı bozacak herhangi bir olayın olmadığından emindiler, bu nedenle kendi toprakları olan Kıbrıs Adası'nı korumak için savaşılmaya hazırdılar, her kim bu

³⁷⁸Cappelletti, Giuseppe, *Storia della Repubblica di Venezia*, Volume Nono, Torino, 1860, s. 54, 55.

³⁷⁹Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahdnames*, 1998, s.175.

³⁸⁰Cappelletti, Giuseppe, *Storia della Repubblica di Venezia*, Volume Nono, Torino, 1860, s. 36.

³⁸¹A.g.e., s. 36. "*Pero' nella fine richiedeva (Il Sultano), che volendo i Vinetiani continuare seco nell'antica amicitia, gli dovessero dare l'isola di Cipro, per levare questa principalissima occasione che nutriveva tra lor le discordie; et altrimenti facendo si prepassero per sostenere una gravissima guerra per terra et per mare[...]*"

kutsal mülkiyet hakkını onlardan almaya kalkarsa ilahi adaletin kendi yanlarında olacağına inanıyorlardı.³⁸²

Her ne kadar Osmanlı Devleti'nin 1570 yılında verdiği bu ulti-matom reddedilmiş olsa da Senato doğrudan savaştan yana değildi. Pek çok farklı fikir vardı; Ada'nın yüksek bir fiyatla Osmanlı'ya satılmasını düşünenler gibi; çünkü Osmanlı ile belirsiz ve masraflı bir savaşa girmek istemiyorlardı.³⁸³ Adanın satılması bir yana elçinin gizli bir şekilde infaz edilmesini ya da şehre hiç alınmamasını isteyenler de mevcuttu.³⁸⁴

Venedik Cumhuriyeti vakit kaybetmeden iki taraflı bir politika uygulamaya koyuldu; ilk olarak diplomatik yollarla Osmanlı Devleti'ne karşı bir savunma ittifakı kurmaya çalışıyordu, ikinci olarak ise yüze-bilen her şey ile donamasını savaş için hazırlamaktaydı.³⁸⁵ Venedik Cumhuriyeti yardım için öncelikle Papa'ya, ardından da İspanya'ya yanaşır, fakat istediğini değil, sadece teselli olarak bir yardım görür. Venedik donanması Dalmaçya kıyılarında beklerken Osmanlılar adaya çoktan bir çıkarma yapmışlardı.³⁸⁶

Ancak Serenissima'nın ilk girişimleri başarısızlıkla sonuçlandı, çünkü tüm Avrupa kendi iç meseleleri ile meşguldü ve Kıbrıs Adası'nın güvenliği meselesini de Venedik Cumhuriyeti'nin iç işi olarak görmekteydi.

1570 yılında ulti-matomun reddedilmesiyle, Venedik Cumhuriyeti'ne savaş ilan eden Osmanlı, her zaman yaptığı gibi öncelikle İstanbul'daki Venedikli tüccarları tutuklamış, mallarına ve gemilerine el koymuştur. Ancak farklı olan ise Venedik Cumhuriyeti'nin de aynı ilkeyi uygulaması ve Serenissima'daki Türklerin hapse atılması ve eşyalarına el konulmasıdır.

³⁸²A.g.e., s. 38. *“Ma hora che senza alcuna occasione vedevano esser lor protestata la guerra, quando meno aspettarla dovevano, non erano per la conservatione del regno di Cipro, [...] così maggiormante confidavano nella divina diustitia di poterlo mantenere contro chi sia, che ingiustamente volesse spogliarneli.”*

³⁸³Pedani, Maria Pia, *Breve Storia Dell'Impero Ottomano*, Aracne, Roma, 2006, s. 95.

³⁸⁴Cacciavillani, Ivone, *Lepanto*, Corbo e Fiore Editori Venezia, Venezia, 2012, s. 50.

³⁸⁵A.g.e., s. 50.

³⁸⁶Romanin, Samuele, *Lezioni di Storia Veneta*, Volume II, Firenze, 1875, s. 29.

II. Selim Kıbrıs Adası üzerindeki amacını gizlemek için Venedik Cumhuriyeti ile ahitnameyi tereddütsüz ve kolayca imzaladı. Bu da Venediklileri tehlikenin bastırıldığına inandırdı.

Ültimatomonun reddi üzerine hazır durumda olan Osmanlı Donanması Mart ayında İstanbul'dan yola çıktı, ilk hedef bir Venedik toprağı olan Timos adasıydı.³⁸⁷ Amaç bu adayı sıçrama noktası olarak kullanmaktı fakat başarılı olunmadı. Sonrasında ise 1570 yılının yazında Kıbrıs Adası'na çıkarma gerçekleştirildi.

Mustafa Paşa 80.000 asker, 2000 atlı ve çok sayıda top ile çıkarmayı gerçekleştirdi.³⁸⁸ Ve Nicosia' yı kuşattılar. Her ne kadar iyi bir savunma gerçekleştirilmiş olsa da Osmanlı kuvvetine karşı fazla direnemeyen Nicosia aynı yılın Eylül ayında ele geçirildi.³⁸⁹

Nicosia (Lefkoşa) savunmasının düşmesinden sonra, savunma komutanının başı Dandolo'nun, Famagosta'yı (Magosa) savunan Marcantonio Bragadino'ya gönderildi.³⁹⁰ Bu aşamadan sonra asıl hedef olan Kıbrıs Adası'nın ana limanı konumunda olan Famagusta kuşatması başladı.

Yaklaşık bir yıl süren bir uğraştan sonra Kıbrıs Adası'nın fethi tamamlanmış ve adadaki Venedik Cumhuriyeti hâkimiyetine son verilmiş oluyordu. 30 Temmuz 1571'de Famagosta ele geçirildi.³⁹¹

Adada bu gelişmeler yaşanırken, Nicosia'nın kuşatması sırasında Dalmaçya kıyılarında da çatışmalar başlamıştı. Başlangıçta Scardona'yı ve yakınındaki yerleşimlerini Serenissima ele geçirmişti³⁹² fakat hem Kıbrıs Adası'nda hem de Dalmaçya kıyılarında mücadelede olan Cumhuriyet, bu çift taraflı mücadeleye daha fazla dayanamadı ve 1571 yılında hem Kıbrıs'ı hem de Dalmaçya'da ele geçirdiği pek çok yeri bir kez daha kaybetti.

³⁸⁷Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahndnames*, 1998, s.175.

³⁸⁸Cappelletti, Giuseppe, *Storia della Repubblica di Venezia*, Volume Nono, Torino, 1860, s. 47.

³⁸⁹Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahndnames*, 1998, s.175.

³⁹⁰Romanin, Samuele, *Lezioni di Storia Veneta*, Volume II, Firenze, 1875, s. 29.

³⁹¹A.g.e., s. 35.

³⁹²A.g.e., s. 47.

VI) Belgelerin İtalyan Dili Açısından İncelenmesi

Venedik Cumhuriyeti'nin Osmanlı Devleti ile kuruluş döneminden beri ilişkilere sahip olması dolayısıyla, Türkler ve Venedikliler, genel olarak da İtalyanlar arasındaki ilişki yoğun olmuştur. Özellikle dil ve kültür alanında olduğu gibi iki devletin birbirini önemli biçimde etkilediği aşikârdır.

Gemicilik anlayışı kuruluşundan bir buçuk asır sonra tam anlamıyla bir düzene oturan bir devlet olarak Osmanlılar, deniz ve gemicilik ile ilgili pek çok şeyi Venedikli denizcilerden öğrenmişler, hatta onlarla giriştikleri mücadele ve savaşlar sayesinde denizlerde deneyim kazanmış ve konumlarını güçlendirmişlerdir. Bu yüzden Türkçede günümüzde de kullanılmakta olan pek çok denizcilik terimi İtalyanca, genellikle de Venedik lehçesi kökenlidir. İlişki kurduğumuz ilk Avrupalı devletlerden olan Venedik Cumhuriyeti ve İtalyan ulusundan, başta denizcilik ve ticaret alanından olmak üzere, müzik, sanat, mimari, askeriye gibi birçok alandan sözcükler aldığımız bir gerçektir. İtalyancadan Türkçeye geçmiş sözcüklere örnek olarak aşağıdakiler verilebilir³⁹³:

<i>Türkçe</i>	<i>İtalyanca</i>
Abluka	abloco
Alabora	albora
Alafranga	alla franca
Alarga	allarga
Babafingo	papafigo
Bandıra	bandera/bandiera

³⁹³Kundakçı, Durdu, İtalyancadan Türkçeye, Türkçeden İtalyancaya Geçmiş Sözcükler Üstüne, *İtalyan Filolojisi Dergisi*, Sayı 11, Ankara, 1978, s. 152, 153.

Baştarda	bastarda
Fırtına	fortuna
Gondol	gondola
Fora	fora
Pruva	prua
Pupa	pupa
Pusula	bussola
Tonilato	tonnellata
Vira	vira
Coverta	güverte
Camara	kamara
Corsaro	korsan
Felusca	filika
Tacco	takoz
Rotta	rota

Özellikle kuzey-doğu İtalyan lehçelerinde Türkçenin sık görölmesinin sebebi, Venedik Cumhuriyeti ve Osmanlı toprakları arasındaki yakınlıktır.³⁹⁴ Dalmaçya kıyıları, İtalya'nın kuzeyinde günümüz Slovenya'sı ile sınır olan Friuli bölgesi, ayrıca Macaristan toprakları bu komşuluğa örnek olarak gösterilebilir.

³⁹⁴Özkan, Nevin, *Modena Devlet Arşivi'ndeki Osmanlı Devleti'ne İlişkin Belgeler*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2004, s. 191.

Dolayısıyla Venedik Cumhuriyeti Türkçe sözcüklerin yayılmasında stratejik konumu vasıtasıyla önemli bir rol oynamış, bu sözcüklerin sadece Venedik’e değil, Avrupa’ya yayılmasını sağlamıştır.³⁹⁵

Bu noktada unutulmaması gereken bir diğer önemli nokta ise Venedik Cumhuriyeti’nin o dönemde sadece Avrupa’nın değil, dünyanın baskı merkezi oluşudur. Venedik kanalları arasında yankılanabilen her sözcük İtalya’nın birçok yöresine ulaşabilmiştir. Venedik Cumhuriyeti mükemmel bir baskı merkezi olmuş, dünyadaki en gelişmiş ve iyi dağıtım ağına sahiplik etmiştir.³⁹⁶

Osmanlılar yaptıkları gemilerde Venediklileri örnek almış, söz konusu gemilerin inşasında ve bu gemilerin işleyişinde Venediklilere görev vermişlerdir.³⁹⁷ Nitekim gemi yapımı, tersaneler ve gemilerin yönetiminde Venediklilerden yararlanılması Türkçede denizciliğe ilişkin terim ve deyimlerde yoğun bir şekilde kendini göstermektedir. Pek çok terim aynen veya küçük ses değişimleri ile Türkçeye geçmiştir ve günümüzde de yoğun bir biçimde söz konusu alanda kullanılmaktadır.

İtalyancadan Türkçeye geçen sözcüklerin büyük çoğunluğuna başta gemicilik olmak üzere ekonomi, bankacılık ve müzik alanlarında rastlanır. Ayrıca, İtalyanca ticaret alanında bütün bir dünya literatürüne yön veren bir dildir; özellikle bankacılık alanındaki etkileri çok büyüktür. Bugün hâlen kullanımda olan *banco* (Türkçe “banko”), *banca* (Türkçe “Banka”), *banchiere* (Türkçe “bankacı”), *cassa* (Türkçe “kasa”), *cassiere* (Türkçe “kasiyer”), *bilancia* (Türkçe “bilanço”) gibi pek çok sözcük İtalyanca kökenlidir.

³⁹⁵ A.g.e., s. 191.

³⁹⁶ Bernstein, Jane A., *Print Culture and Music in Sixteenth Century Venice*, Oxford University Press, 2001, s. 9.

³⁹⁷ Turan, Şerafettin, *Türkiye-İtalya İlişkileri I- Selçuklulardan Bizans’ın Sona Erişine*, Metis Yayınları, İstanbul, 1990.

Denizcilik terimlerinin yanı sıra, Türkçeye geçmiş ve Türk sanatında kabul görmüş pek çok İtalyanca sanat terimi ve sözcüğü de bulunmaktadır. Sanat, mimari ve müzik alanında Türkçe-İtalyanca arasında büyük bir etkileşim vardır: *balcone* (Türkçe “balkon”), *colonna* (Türkçe “kolon”), *cornice* (Türkçe “çerçeve”), *cupola* (Türkçe “kubbe”), *villa* (Türkçe “villa”) gibi pek çok sözcük İtalyanca kökenlidir. Bunlardan bazıları³⁹⁸:

<i>Türkçe</i>	<i>İtalyanca</i>
Arya	aria
Balo	ballo
Furya	furia
Kampanya	campagna
Konçerto	concerto
Libretto	libretto
Mayestro	maestro
Nota	nota
Opera	opera
Oratoryo	oratorio
Prova	prova
Serenat	serenata
Solo	solo
Soprano	soprano
Tenor	tenore

³⁹⁸A.g.e., s. 152 ve 153.

Vokal	vocale
Kanto	canto
Korno	corno
Palyaço	pagliaccio

Yine Türkçede Batı Avrupa kültürü ile Türk kültürünü (ya da yaşayış ve davranış biçimlerini) birbirinden ayırmak için kullanılan “*Alafranga*” (alla Franca) ve “*Alaturka*” (alla Turca) deyimleri İtalyanca kökenlidir.³⁹⁹

Türkçenin, İtalyancadan dilimize geçen sözcüklerin yoğunluğu ile orantılandığında, İtalyancaya daha az etkide bulunmuş olmasının sebebi, Türk dilinin sözcük sayısındaki eksikliği ya da azlığı olmayıp; Venedik Cumhuriyeti’nin kendi dili üzerinde göstermiş olduğu hassasiyet ve koruyuculuktur. Fakat bu bir ön yargı ya da küçük düşürme değildir. Zira sadece Türkçeye değil, tüm diğer dillere karşı da aynı hassasiyet gösterilmiştir.

1591 yılı civarında Venedik Senatosu’nda görüşmeye çağrılan Fransız ve İspanyol elçilerinden kendi dillerini değil, Venedik Cumhuriyeti’nin dili olan İtalyancayı kullanmaları istenmiştir.⁴⁰⁰

Diller arası etkileşimin yegâne yolu savaş ve ticaret değildir, bunların dışında karşılıklı etkileşimin ve değişimin pek çok yolu ve yöntemi vardır. Sanat ve kültür adamlarının yeteneklerini diğer ülkelerin saraylarına ve yöneticilerine sunmaları bu etkileşimde belirleyici olmuştur.

Birçok İtalyan sanatçının Avrupa’nın birçok yerinde sanatlarını icra etmeleri buna örnek oluşturmaktadır. Bu sayede İtalyan dili tüm Avrupa’ya yayılmıştır. Bu

³⁹⁹Turan, Şerafettin, *Türkiye-İtalya İlişkileri I- Selçuklulardan Bizansın Sona Erişine*, Metis Yayınları, İstanbul, 1990, s. 343.

⁴⁰⁰Migliorini, Bruno, *Storia della Lingua Italiana*, Firenze, 1971, s. 301. “[...]e appunto dai Veneziani Il Campanella fu richiesto (circa 1591) di un parere “ dovean lasciar parlare in lingua strana e non veneziana gli ambasciatori spagnuoli e francesi nel lor Senato.”

durum, Osmanlı İmparatorluğu için de geçerlidir, zira Fatih Sultan Mehmed'in sarayında hizmetine giren ressam Gentile Bellini, Kanuni Sultan Süleyman'ın sarayında görev yapan İbrahim Paşa ve Doç Andrea Gritti'nin oğlu Alvise Gritti, İtalyanca'yı ülke dışına taşımış önemli ve saygın kişilerin başında gelmektedirler.

Doğrudan Venedik Cumhuriyeti'nin egemenliğindeki yerlerde, İtalyanca öğrenilmesi adeta bir zorunluluk teşkil etmiştir. Bu uygulama nerdeyse tüm Levant kıyıları için geçerli olmuştur, zira vergilerin ve haraçların doğru bir şekilde toplanabilmesinde göz ardı edilemez bir kolaylık sağlamıştır.⁴⁰¹

Venedik Cumhuriyeti'nin XV. ve XVI. yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu ile iyi ilişkiler kurma yoluyla Levant'ta hâkim konuma gelmesi, resmi dil yapısını da değiştirmiştir. Örneğin, Floransa elçileri 1501 yılında Osmanlı'ya Grekçe mektup yazarken, 1508 ve 1521 yıllarında İtalyanca mektup yazmaya başlamışlardır.⁴⁰² Bu uygulama, XV. yüzyılda İtalyancanın bir diplomasi dili konumuna yükseldiğinin göstergesidir.

1557 yılında İstanbul bailosu olarak göreve getirilen Marino Cavalli, iki kültür arasındaki etkileşimi geliştirme yolunda çok önemli adımlar atmıştır. Bunlardan en dikkat çeken, elçilik çalışanlarına Arapça, Osmanlıca ve Farsça öğretilmeye başlanmasıdır. Ayrıca, pek çok genç, eğitim için, Venedik'ten Pera'ya, bailonun ikametgâhına davet edilmiştir.⁴⁰³ Söz konusu gelişmeler, iki toplum arasındaki dil etkileşiminin artırılmasına kuşkusuz büyük katkıda bulunmuştur.

Marino Cavalli, iki ülke arasındaki barış döneminden yararlanarak, pek çok eserin tercüme edilmesini sağlamış ve Padova Üniversitesinden birçok doktor ve

⁴⁰¹A.g.e., s. 346.

⁴⁰²A.g.e., s. 347.

⁴⁰³Özkan, Nevin, & Speelman, Raniero, Parola versus silenzio: “il galateo dell’ambasciatore” di Marino Cavalli il Vecchio, *Il Potere della Parola-La parola del Potere*, a cura di Antonella Ghersetti, Filippi Editore, Venezia, 2008, s. 78, 79.

öğretmenin İstanbul’a gelerek ders vermesini, bu sayede de kültürel ilişkilerin artması yoluyla bilginin paylaşımını sağlamıştır.⁴⁰⁴

Marino Cavalli’nin iki kültür arasındaki hizmetleri sadece bunlarla sınırlı değildir: Yunanca ve Latince eserlerin çevrilmesine, bilimin gelişmesine ve bilginin yayılmasına katkıda bulunmuştur. Hatta I. Süleyman’a Cicero’nun *De Senectute* adlı eserinin bir tercümesini hediye etmiştir.⁴⁰⁵

Venedik lehçesine ve oradan da İtalyan diline yayılan sözcükler genellikle korku, vahşet ve kötü alışkanlıkları ifade etmektedirler. Örneğin “Anne, Türkler Geliyor!” (*İtalyanca, Mamma li Turchi!*) ifadesi, tarihsel bir kökene sahiptir ve günümüzde büyük bir korkunun göstergesi olarak hala kullanılmaktadır.⁴⁰⁶ Bunun yanı sıra, olumsuz anlamda kullanılan “Türk gibi sigara içmek” (*İtalyanca, Fumare come un turco*) ve “Türk gibi küfretmek” (*İtalyanca, bestemmiare come un turco*) ifadeleri de vardır. Türklerle ilgili olumsuz nitelikte böylesi kavramların İtalyan dilinde var olmasının temel nedenleri, Türklere karşı mücadele eden Hristiyan din adamlarının Türklere karşı propagandaları, sürekli yenik durumda olan Avrupa devletlerinin yıllardan beri içlerinde biriktirdiği nefret ve önyargıdır.⁴⁰⁷ Özellikle de Haçlı seferlerine ve güney İtalya ile Roma’nın işgaline kadar uzanan Müslümanlar ile ilgili önyargılardır. Ancak kanımızca en önemli neden, Türklerle yakın ticari ve diplomatik ilişki içinde olan kişilerin Osmanlıca öğrenmek ve Osmanlı kültürünü tanımak yerine, Rum tercümanları kullanmalarındır.

XV. yüzyıldan başlayarak, XVIII. Yüzyıla kadar Levant bölgesinde hâkim olan dil, *Lingua Franca*’dır. *Lingua Franca* (*Lingua Mista-Karma Dil*) pek çok

⁴⁰⁴A.g.e., s. 78, 79.

⁴⁰⁵A.g.e., s. 78, 79.

⁴⁰⁶Özkan, Nevin, *Modena Devlet Arşivi’ndeki Osmanlı Devleti’ne İlişkin Belgeler*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2004, s. 203.

⁴⁰⁷A.g.e., s. 203.

farklı toplumun katkısı ile oluşmuş ortak bir dildir ve onun aracılığıyla Levant bölgesi ticaretinin ve sosyal yaşamının devamı sağlanmaktaydı.

Lingua Franca temel olarak İtalyanca kökenli olup, Fransızca, İspanyolca, Türkçe ve Arapça'dan etkilenmiştir.⁴⁰⁸ Seyahatlar ve seyyahlar sayesinde, dil öğrenimi ve dillerin birbirleri ile olan ilişkileri artmıştır. Bazı diller, sanat ve ticaret alanında -tıpkı İtalyanca gibi- diğer dilleri etkisi altına almıştır. Adı geçen her iki alanda da İtalyanca önemli bir konuma sahiptir.

İtalyan dilinin kökeni incelendiğinde, pek çok dil ile etkileşime girdiği açıkça görülebilir. Ancak, bunların en önemlilerinden ikisi, kuşkusuz Türkçe ve Arapçadır.⁴⁰⁹ Türkçeden ve Arapçadan geçen kelimeler genellikle sanayi ve ticaret alanındadır: *alcova* (Türkçe “yatak odası”), *algebra* (Türkçe “cebir”), *ammiraglio* (Türkçe “amiral”), *arancia* (Türkçe “portakal”), *arsenale* (Türkçe “tershane”), *caff  * (Türkçe “kahve”), *canfora* (Türkçe “k  fur”), *carato* (Türkçe “ayar/karat”), *catrame* (Türkçe “katran”), *cifra* (Türkçe “  fre”), *cotone* (Türkçe “pamuk- eski dilde koton”), *gelsomino* (Türkçe “yasemin”), *lambicco* (Türkçe “ibrik”), *limone* (Türkçe “limon”), *liuto* (Türkçe “ud”), *mummia* (Türkçe “mum”) , *ricamare* (Türkçe “nak   ”), *sofi* (Türkçe “sof”), *tamarindo* (Türkçe “demirhindi”), *tamburo* (Türkçe “tambur”), *tariffa* (Türkçe “tarife”), *zafferano* (Türkçe “safran”), *zero* (Türkçe “sıfır”) gibi pek çok sözcük İtalyanca'ya geçmiştir.⁴¹⁰ Görülebileceği gibi, daha çok ticaret ürünleri ve sanayi ham maddeleri sözkonusudur. Ayrıca, ticari hesaplarda kullanılan bazı terimler de Osmanlı kökenlidir.

Osmanlı Devleti'nin İtalyancaya dil konusunda yaptığı katkılardan bir diğeri ise Müslümanlık ve doğu ile ilgili kavramların aktarımıdır. İtalyanlar ve İtalyanlar aracılığı ile pek çok Avrupa ulusu Osmanlı ve Müslüman yaşayışını anlatan *cadi*

⁴⁰⁸Burke, Peter, *Languages and Communities in Early Modern Europe*, Cambridge, 2004, s. 127, 128.

⁴⁰⁹Bolza, G.B., *Vocabolario Genetico- Etimologico della Lingua Italiana*, Vienna, 1852, s. 31.

⁴¹⁰Morandi, Luigi, *Origine della Lingua Italiana*, Quinta Edizione, Roma, 1851, s. 26.

(Türkçe “kadı”), *skeikh* (Türkçe “şeyh”), *aga* (Türkçe “ağa”), *pahsa* (Türkçe “paşa”), *imam* (Türkçe “imam”), *caravanserai* (Türkçe “kervansaray”), *bazaar* (Türkçe “Pazar”) gibi sözcükleri arada var olan ilişki sayesinde edinmişlerdir.⁴¹¹

Osmanlı Devleti ve Venedik Cumhuriyeti sadece dil ve kültür alanında değil, aynı zamanda bilimsel gelişme ve özellikle de bilimsel metinler konusunda birbirlerini etkilemişlerdir. 1500-1700 yılları arasında pek çok el yazması eser bu iki devlet arasında paylaşılmış ve tercümeleri gerçekleştirilmiştir.⁴¹² XV, XVI ve XVII. yüzyıllarda sadece bilimsel değil, dini eserler de basılmış ve geniş kitlelere satışı gerçekleştirilmiştir. Çünkü Venedikliler her tür ürünü, dini vasıflara sahip ya da değil, ticari meta olarak görmekteydiler. Bunun doğal sonucu olarak kar elde edilebilecek her bir ürünün ticareti yapılmaktaydı.

Kur'an-ı Kerim'in Avrupa dillerindeki ilk baskısı, Latince olarak 1543 yılında yapıldı. 1547 yılında ilk İtalyanca çevirisi gerçekleştirildi ve çevirinin aynı yıl bir baskısı yapıldı.⁴¹³ Her ne kadar ilk intiba bu şekilde olsa da, söz konusu kitaplar sanıldığı gibi az bulunan nadir eserler değil, o dönemde tüm Levant ve Avrupa'da kolaylıkla ulaşılabilen eserlerdi.⁴¹⁴ Bunu sağlayan da Venedik Cumhuriyeti'nin kurduğu başarılı ve yaygın ticaret ağıydı. 1543 yılında basılan Kur'an-ı Kerim, aslında yeni bir Latince çeviri değildi. Basılan metin, *Corpus Toledanum* denilen ve Ortaçağ İtalya'sında Katolik Kilisesi'nin “Düşmanını tanı” ilkesinden yola çıkarak yayınladığı eski bir çevirinin tekrar basımından oluşmaktaydı.

Ancak, eski çeviriye ek olarak çok önemli bölümlere sahipti. Yapıt yalnızca dini bir eser olan Kur'an-ı Kerim değildi, o dönemde doğu –özellikle de Türkler- hakkında ilgi uyandıran bilgiler de içermekteydi. Çeviriye ek olarak konulan bilgilerin başında Martin Luter'in Müslümanlık ile ilgili yazdıklarının bulunduğu bir

⁴¹¹Burke, Peter, *Languages and Communities in Early Modern Europe*, Cambridge, 2004, s. 123.

⁴¹²Burke, Peter, *Cultural Translation in Early Modern Europe*, Cambridge, 2007, s. 191.

⁴¹³Vercellin, Giorgio, *Venezia e l'origine della stampa in caratteri arabi*, Venezia, 2001, s. 24.

⁴¹⁴A.g.e., s. 36, 37.

bölüm, daha da önemlisi Türklerin tarihini, giyimlerini ve dillerini anlatan bir bölüm yer almaktaydı.⁴¹⁵ İtalyanca olarak Kur'an-ı Kerim ilk olarak 1547 yılında yine Venedik'te yayınlandı. Bu Kur'an'ı Kerim'in baskısı Andrea Arrivabene adlı bir Venedikli tarafından yapılmıştır. Andrea Arrivabene 1537-1538 yıllarında Venedik'te yayınlanan ve Arapça kaligrafıyla basılan ilk Kur'an-ı Kerim-i hazırlayan Paganino Paganini ve oğlu Alessandro Paganini'nin yanında çalışmıştı.⁴¹⁶

Ancak aradaki etkileşim sadece ticaret, sanat, din bilgisi ve dil bilgisi alanlarıyla sınırlı değildir. Günümüzde halen kullanımda olan günlük hayata dair pek çok kelime İtalyanca kökenlidir. Örneğin, *gazete* (İtalyanca “gazzetta”), *iskonto* (İtalyanca “sconto”), *karyola* (İtalyanca “carriola”), *lokanta* (İtalyanca “locanda”), *makarna* (İtalyanca “maccheroni”), *moda* (İtalyanca “moda”), *pirlanda* (İtalyanca “brillante”), *reçete* (İtalyanca “ricetta”), *tabela* (İtalyanca “tabella”), *düzine* (İtalyanca “dozzina”), *sedye* (İtalyanca “sedia”), *peçete* (İtalyanca “pezzetta”) gibi kelimeler kökenlidir.⁴¹⁷ Mutfak kültüründen sokak kültürüne kadar bu etki kendisini göstermektedir. İtalyanların Osmanlı Devleti'nde yerleşik temsilcilik açmaları ve sadece kısa süreli değil, kalıcı bir ilişkiye başlamaları ile bu tür etkileşimler hızlanmıştır.

Hem günlük dili hem de ticari dili etkilemenin yanı sıra İtalyanca, Türk ve Osmanlı argosunu da yoğun bir şekilde etkilemiştir. Özellikle çok uluslu bir yapıda olan Osmanlı Devleti'nde böyle bir etkilenme görmek şaşırtıcı değildir. Yabancı kökenli argo ifadelerin büyük bir kısmının İtalyancadan gelmesi, İtalyanların özellikle de Venediklilerin Osmanlı Devleti ile erken dönemde temas kurmaları ve Osmanlı topraklarında yerleşik olarak ilişki sürdürmelerinden kaynaklanmaktadır.

⁴¹⁵A.g.e., s. 36.

⁴¹⁶A.g.e., s. 26.

⁴¹⁷Kundakçı, Durdu, İtalyancadan Türkçeye, Türkçeden İtalyancaya Geçmiş Sözcükler Üstüne, *İtalyan Filolojisi Dergisi*, Sayı 11, Ankara, 1978, s. 153.

İki topluluk arasındaki özel ilişkiler, örneğin aşklar, davalar, kavgalar, sürtüşmeler aradaki argo sözcüklerin etkileşimini hızlandırmıştır. İtalyancadan Türkçeye geçerek benimsenmiş ve bazıları hâlâ kullanımda olan sözcüklere örnek olarak şunlar verilebilir⁴¹⁸:

Façasını bozmak/ Façasını çizmek (faça: İtalyanca *faccia* “yüz, surat” kelimesinden)

Façasını aşağı almak

Falçata (falçata: İtalyanca *falcietto* “deri ve ayakkabı ustalarının kullandığı kesici alet” kelimesinden)

Caka satmak/ caka yapmak (caka: İtalyanca *giacca* “ceket” kelimesinden)

Piyasa yapmak (piyasa: İtalyanca *piazza* “meydan” kelimesinden)

İtalyancanın Türkçeye olan etkisiyle karşılaştırıldığında, daha küçük bir oranda da olsa, Türkçe kökenli pek çok sözcük İtalyancaya yerleşmiştir. Bunların başında Türk-Müslüman kültürünün öğeleri gelmektedir.

Özgün sözcüklerin İtalyan ve Venedik kültüründe bulunmaması, ilgili sözcüklerin İtalyanca’da yazım olarak Latin harfleri ve İtalyan-Venedik fonetiğine uyarlanarak kullanılmasına neden olmaktadır:

İtalyanca

Türkçe

Acangi

akıncı

⁴¹⁸Aktunç, Hulki, *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü (Tanıklarıyla)*, YKY, İstanbul, 2008, s. 112.

Bardaco	bardak
Basci bozuk	başıbozuk
Beglierbei	beyler beyi
Bastangi	bostancı
Budela	budala
Caciucco	küçük
Caffettano	kaftan
Caffé	kahve
Caicco	kayık
Calpacco	kalpak
Chiausso	çavuş
Ciorba	çorba
Dolimano	dolama
Subasi	subaşı
Odalisca	odalık
Firmano	ferman
Giaurro	gavur ⁴¹⁹

Bu doğrultuda İtalyanca kökenli sözcükler XII.-XV. yüzyıldan başlayarak, XVIII. yüzyıla kadar dilimize yerleşmişlerdir. Ancak, Türkçe sözcüklerin İtalyancaya yerleşip kabul görmeleri biraz daha geç gerçekleşmiş ve XV-XVII. yüzyıllar arasında olmuştur.

⁴¹⁹Kundakçı, Durdu, İtalyancadan Türkçeye, Türkçeden İtalyancaya Geçmiş Sözcükler Üstüne, *İtalyan Filolojisi Dergisi*, Sayı 11, Ankara, 1978, s. 152, 153.

Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki ilişki o kadar yoğun olmuştur ki, iki taraf için de anlaşmayı kolaylaştıracak konuşma kılavuzlarının ve sözlüklerin hazırlanması gereği ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyacın sonucu olarak, 1525 yılından itibaren “*Opera chi se deletasse de saper domandar ciascheduna cosa in turchesco*”, “*Opera nova de vocaboli Turcheschi et Greci li quali sono dichiarati in lingua italiana con li suoi numeri*” ve “*Opera nuova di vocaboli turcheschi e greci i quali sono dichiarati in lingua italiana con numeri*” gibi eserler yayımlanmıştır.⁴²⁰

Bu dönemde Türkçe ile ilgili yazılmış pek çok eserde görüleceği gibi, “*Vocabolario Italiano e Arabesco, con alcuni dialoghi in turchesco e in Greco Moderno*” adlı eserde de Arapça kaligrafi yerine, İtalyan ve Avrupalı okuyucu düşünülerek, Latin harfleri tercih edilmiştir. Osmanlıca ve Türkçe sözcükler Latin-İtalyan fonetiğine ve kaligrafisine uydurularak pratik bir konuşma rehberi hazırlanmıştır.

XII. yüzyıldan itibaren doğunun zenginliklerinden ticaret yoluyla yararlanan Avrupa’da, bu gizemli topraklara ve insanlarına karşı bir ilgi uyanmıştır. Zaten yıllardan beri kapı komşuları, tüccar arkadaşları ya da can düşmanları olan Türkler hakkında yazılan kitaplar, tiyatro eserleri ve seyahatnameler büyük ilgi görmektedir.

Bu merak ve etkileşim sonucunda, Avrupalılar bu meraklarını gidermek için araştırmalar yapmaya ve eserler ortaya koymaya başlamışlardır.

Hem siyasi hem de ekonomik yönden Batı’nın Doğu’ya olan bağılılığı göz önüne alınacak olursa, ilk adımın Batı’dan gelmesi gayet doğaldır. Söz konusu araştırmalar sonucu ortaya çıkan eserlerden önemli biri 1611 yılında Cizvit rahibi Padre Pietro Ferraguto’nun kaleme almış olduğu “*La Grammatica Turca*” adlı

⁴²⁰Cortelazzo, Manlio, La Conoscenza del Turco in Italia nel Cinquecento, *Il Veltro*, sayı XXII, 1979, s. 42 ve 43.

eserdir ve döneminde yazılmış olan benzerlerinden oldukça farklıdır. Kitap, her yönüyle günümüz dilbilgisi kitaplarının yapısına sahiptir. Cizvitler bu çalışmayı Türklerin olduğu yerlerde Hristiyanlığı yaymak, diğer bir deyişle misyonerlik faaliyetlerinde karşılaştıkları dil zorluklarını en aza indirmek üzere kullanmışlardır.⁴²¹ Ferraguto'nun amacı dili öğrenerek, rahiplerin Türkler ile daha iyi iletişim kurmalarını sağlamaktır. Eser, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Türkçe'nin dil bilgisi kuralları yer alır; ikinci bölüm bir sözlükten ibarettir; üçüncü ve son bölümde ise diyaloglar ve okuma metinleri bulunmaktadır.⁴²²

İlk bölümde Türkçenin temel dil bilgisi yapısı İtalyanca ile karşılaştırmalı olarak verilirken, sözlükten oluşan ikinci bölümde 3300 adet sözcük bulunmaktadır. Ancak, eserde sadece Türkçe İtalyanca karşılıklar değil, eşanlamlı ve karşıt anlamlılar bölümü de bulunmaktadır.⁴²³ Eser bu nitelikleri ile günümüz dilbilgisi kitaplarının yapısına sahiptir. Ancak İtalyan-Venedik fonetiği ile yazılmasına rağmen, Türkçe ile ilgili sıkıntılar devam eder. 1651 yılında yazdığı “*Dittionario della Lingua Italiana Turchesca*” adlı eserinde Antonio Barberino benzer sorunlara dikkat çeker. Barberino'ya göre, Türkçe konuşmak zor iştir.⁴²⁴

Zira Türkçe bir kaç dilin karşımından oluşmaktaydı. Arapça, Farsça, Tatarca, Yunanca gibi diller Türkçeye katkı sağlıyorlardı. Ancak bu katkı, Türkçenin fonetiğini etkiliyor ve telaffuzunu zorlaştırır. Bu nedenle Türkçeyi öğrenmek için Arapça, Farsça, Tatarca, Yunanca gibi diğer diller hakkında da bilgi sahibi olmak esastır.

Çalışmada kullanılan “Venedik Devlet Arşivi Miscellanea Documenti Turchi”de yer alan belgeler dil açısından incelendiğinde aradaki etkileşimin kanıtı olarak pek çok Türkçe sözcüğün, söz konusu belgelerde yer aldığı görülür. Bu

⁴²¹Bombaci, Alessio, Padre Pietro Ferraguto e la sua Grammatica Turca, *Scritti in onore di Luigi Bonelli*, Roma, 1940, s. 206.

⁴²²A.g.e., s. 208

⁴²³A.g.e., s. 209.

⁴²⁴Barberino, Antonio, *Dittionario della Lingua Italiana Turchesca*, Roma, 1651, s. 36.

sözcüklerden *subaşı* (İtalyanca olarak “subasi” veya “subbasi”) en sıklıkla rastlanılanıdır zira ahitname maddelerinden bazılarının -Bursa’ya Venedikli tüccarların geçişinin denetlenmesi gibi görevler- uygulamaları subaşı tarafından yapılacaktır. Ayrıca yargısal hükümlerin yer aldığı maddelerde -Venediklilerin tercümanları olmadan yargılanmamaları gibi- *kadı* (İtalyanca “cadi”) sözcüğü göze çarpmaktadır. Bunlara ek olarak ekonomik hükümlerin belirtildiği bölümlerde -Zante Adası ve Kıbrıs Adası için ödenecek vergilerde olduğu gibi- *hazine* (İtalyanca “casna” veya “cassa”) sözcüğü geçmektedir. Ayrıca, ahitnamenin uygulanması söz konusu olduğunda gerekli yerlere padişah fermanı ile iletilmesi kararlaştırılmış ve bu kararı belirtirken Türkçe kökenli bir diğer sözcük, “ferman” İtalyanca metinlerde *firmano* olarak kullanılmıştır.

Bunun yanı sıra belgelerde sıklıkla *sultan* (İtalyanca “sultano”), *paşa* (İtalyanca “pascia”), *vezir* (İtalyanca “vizir”), *yeniçeri* (İtalyanca “giannizzeri”) sözcükleri geçmektedir. İncelenen bu belgelerden Türkçe’ye geçen sözcük sayısı kısıtlıdır. Fakat sözcük sayısı kısıtlı olmasına rağmen, Türk-Osmanlı tarihinde büyük öneme sahiptirler. Örneğin, İtalyanca *capitula* ve buradan türeme *capitulatione* sözcüğü kökenli “kapitülasyon” bunlardan biridir.

Görüldüğü gibi, incelenen belgeler sadece tarihi olaylara değil, iki toplum ve iki kültür arasındaki etkileşime de ışık tutmaktadırlar. Dolayısıyla bu belgeler İtalyanca-Türkçe arasındaki etkileşimin ilk örnekleridir. Zira 1478 yılından önce imzalanan anlaşmalar Yunanca olduğu için, söz konusu belgeler dillerarası ilişkinin başlangıç noktalarıdır.

Sonuç olarak, denilebilir ki XV. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar uzanan yoğun bir etkileşim içinde, dilin kullanıldığı her alanda -ticaret, siyaset, sanat, günlük hayat gibi- İtalyanca ile Türkçe arasında hem kültürel hem de dilbilgisel alışveriş gerçekleşmiştir.

VII) XV. ve XVI. Yüzyıl Osmanlı-Venedik İlişkilerinin Edebiyata Yansımaları

Şu iyi bilinen bir gerçektir ki Osmanlı Devleti'nin Venedik kültürünün gelişimine katkısı oldukça büyüktür, tersi durum Osmanlı Devleti için de geçerlidir, pek çok alanda -özelde Venedik etkisi- genelde İtalyan etkisi yadsınamaz. Aralarında yaşanan onca savaşa rağmen adı geçen bu iki devlet her zaman iki dünya -buna ister Batı-Doğu, ister Müslüman-Hıristiyan diyelim- arasındaki bağlantıyı ve iletişimi sağlamışlardır.

Ayrıca, Türk kavramı her zaman için Venedik Cumhuriyeti'nde merak uyandıran ve ilgi çeken bir konu olmuştur. Pek çok Venedikli evlerini Türk tarzında (*alla turca*) halılar, ipekler, divanlar, sedirler ve benzeri eşyalarla donatmışlardır.⁴²⁵

Ele aldığımız 1453 yılından başlayarak 1571 yılına kadar süren dönemde Osmanlı İmparatorluğu ve Venedik Cumhuriyeti arasındaki yoğun ilişki edebiyat ve sanat alanında da derin izler bırakmıştır. Yaşanan ilişkilerin eserlere yansması kaçınılmaz olmuştur. Türk motifleri ve Osmanlı figürlerinin 1400-1600 yılları arasında gerçekleşen sanat ve edebiyatta etkisi büyüktür. Bunu anlamak için Gentile Bellini, Carpaccio, Jacopo Bassano ve Tiziano gibi dönemin büyük ressamlarının Türkler ile ilgili verdiği eserlere bakmak yeterli olacaktır.⁴²⁶

XV. ve XVI. yüzyıl Venedik'inde ve Avrupa'sında edebi eserlerin siyasî ve sosyal olayların sonucunda yakınma ya da kutlama amacıyla yazılmaları yaygın bir gelenektir. Bir başka deyişle toplumun nabzını tutmaktaydılar. Bu noktadan hareketle, Venedik Cumhuriyeti'nde özellikle 1540 yılında imzalanan barıştan sonra yazılan edebi eserlerde Türklerle ilgili ifadelerde daha bir yumuşaklık görülür.

⁴²⁵Venice Reconsidered, The History and Civilization of an Italian City-State, Edited by John Martin Dennis Romano, Baltimore, 2000, s. 418.

⁴²⁶Preto, Paolo, Venezia e I Turchi, Firenze, 1975, s. 245.

Zira Venedikliler edebi eserler yoluyla hem halklarını hem de uzun uğraşlar sonucunda barış elde ettikleri Türkleri kışkırtmak istemiyorlardı.

Örneğin, XVI. yüzyılın başlarında Avrupa ve Venedik Cumhuriyeti'nde Türk algısı katı bir tutum sergilemiştir. Türkler vahşi ve zalimlikleri ile ün salmış bir ulus olarak anlatılmışlardır.⁴²⁷ Bu algı XV. yüzyılın sonunda yerini daha olumlu bir anlatıma bırakmıştır, Türklerin zalimliğinden vazgeçilmemekle birlikte, Gentile Bellini'yi himayesi altına alan II. Mehmed gibi sultanlardan artık “Sanatın Koruyucusu” diye bahsedilmekteydi.

1500-1600 arası tiyatro ve edebiyat eserlerinde en önemli konulardan biri, Türklerdir. Pek çok eserde anlatılan olayların başkahramanları, şaşırtma ve merak unsuru olarak kullanılmışlardır. Tarihsel olaylar, tiyatro ve operanın konusunu yoğun bir şekilde etkilerler. Örneğin *İnebahtı* (İtalyanca “Lepanto”) savaşının etkisi Avrupa'da pek çok farklı sanat alanında eserler verilmesini sağlamıştır. Buna benzer olarak Malta Adası'nın kuşatılması ve Rodos Adası'nın fethi de eserlere konu olmuşlardır.⁴²⁸

Genel olarak Türk tarihinden etkilenen bu eserler, Osmanlı padişahlarını, onların sarayını, saraydaki hayatlarını ve çevreleriyle olan ilişkilerini anlatır.⁴²⁹ XV, XVI ve XVII. yüzyıllardaki İtalyan komedi ve trajedilerinde Türk ögesi kaçınılmaz olarak yer almıştır. Doğu'nun bu merak uyandıran ögesi, siyasal ve sosyal hayatta Venediklileri etkilemekteydi. Dönemin Venedikli oyun yazarları halkın merakını cezbeden bu ulusa eserlerinde büyük bir yer vermişlerdir.

⁴²⁷ A.g.e., s. 248.

⁴²⁸ And, Metin, *La Scena Italiana in Turchia- La Turchia sulla Scena Italiana*, Ankara, 2004, s. 119.

⁴²⁹ A.g.e., s. 119.

1470 yılında Negroponte'nin Osmanlılar tarafından ele geçirilmesi, dönemin Venedik sanatında ve edebiyatında büyük bir yankı uyandırmıştır. Zira uzak bir düşman olarak algılanmakta olan Türkler, artık kapı komşuları durumundadır.⁴³⁰ Ayrıca Negroponte'nin düşüşünü takiben, Türklerin Venedik toprağı olan Friuli, yani bugünkü İtalya-Slovenya sınırında gerçekleştirdikleri akınlar, Venedik Cumhuriyeti'nde büyük bir korku ve panik yaratmıştır. Bu korku edebiyat ve sanatta da esinleyici olmuştur. Rahip Antonio di Padova ve Bartolomeo Pagello, yazdıkları yakınma ve propaganda içerikli eserler ile zikredilmesi gereken isimlerin başında gelmektedirler.

1500'lü yıllarda yaşamış Andrea Calmo ise *Il Travaglia* adlı eserinde Türkleri temel öge konumuna çıkarmıştır. Dönemindeki olayları –XV ve XVI yüzyıl- ve Türk algısını açık bir biçimde yansıtmaktadır. Eserin konusunu, Osmanlıların elinde esir olan bir İtalyan kölenin yaşadıkları oluşturur.

Bu yönüyle eser tarihi bakış açısı içinde Osmanlı-Venedik arasında 1537-1540 yılları arasında yaşanan savaflardan sonra 1540 yılında imzalanan barış anlaşması ile Osmanlı'nın üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalan Venedik Cumhuriyeti'nin durumunun alegorisidir. Eseri edebi açıdan önemli yanı ise, Türklerle ilgili yazılmış olan pek çok eserden farklı olarak, Türklerin günlük yaşantılarını ve alışkanlıklarını anlatmasıdır.⁴³¹

Andrea Calmo eserini yazarken, Venedik sokaklarında duyulan her bir dilden, her bir lehçeden yararlanmıştır. Bu eseri özel kılan diğer bir nokta ise, başkarakterin “Türkçe” olarak adlandırdığı, başka bir deyişle Venedik aksanıyla ve lehçesiyle Türkçe konuşan bir karakterin var olmasıdır.⁴³²

Başkarakter Arpago ikinci perdede Türkçe bir dua eder. Duayı önemli kılan özellik, Andrea Calmo'nun bu duayı Latin harfleriyle Venedik lehçesinin ve İtalyancanın ses yapısını kullanarak yazmasıdır. Ancak, bu bizim bildiğimiz bir Türkçe değil, Calmo'nun o dönem Venedik'te duyarak yazdığı bir Türkçedir.

⁴³⁰Preto, Paolo, *Venezia e I Turchi*, Firenze, 1975, s. 258-259.

⁴³¹And, Metin, *La Scena Italiana in Turchia- La Turchia sulla Scena Italiana*, Ankara, 2004, s. 13-15.

⁴³²Burke, Peter, *Languages and Communities in Early Modern Europe*, Cambridge, 2004, s. 135.

*“Emin t derum bir Tangri ichium xhi gemmi ahlem bona sichiur eder giormey ptur bir daxchi bulasil guosel selnini. Ghit venedik! Sulxhi padissa tirgimmise chrimine schosum bel padissaxch che chie bunum bexlighin surer.”*⁴³³

Dönemin Venedik edebiyatında yer etmiş önemli görüşlerden biri de İstanbul şehrinin karşı konulamaz güzelliğidir: Türkler hakkında eserler kaleme alan, Türklere eserlerinde az da olsa yer veren pek çok yazar, İstanbul’un Avrupa’nın en güzel şehri olduğunu yazmaktadırlar. Bu inanış Venedikli yazar Andrea Calmo’da da açıkça görülür. Calmo İstanbul’u daha önce hiç ziyaret etmemiş olmasına rağmen, onun güzelliğinden şüpheye düşmez⁴³⁴ ve onu “...tüm Yunanistan’daki en onurlu, şanlı şehir.”⁴³⁵ olarak tanımlar.

Seyyahların ve tüccarların yolculuk anıları, elçilerin raporları Venedik’te Türklerle ilgili edebiyatın gelişmesine önemli katkıda bulunmuştur. Doğu ile ilişki içinde olan tüm bu Venediklilerin her birinin eseri ayrıntılı tasvirler ve benzersiz çizimler barındırmaktaydı. Venedik elçi raporlarının ve seyahatnamelerin önemi, tiyatro ve opera eserlerinin sergilenmesinde açıkça öne çıkmaktaydı, zira bu raporlar ile seyyahların anlattıkları doğrultusunda kıyafetler, dekorlar hazırlanmaktaydı.⁴³⁶

XV. ve XVI. yüzyıllardaki Osmanlı-Venedik ilişkilerinden etkilenecek eser veren diğer önemli bir isim de Angelo Beolco idi. Angelo Beolco, halk arasında bilinen adıyla Ruzante, duyarlı ve sanatçı ruhlu bir Venedik Cumhuriyeti vatandaşı olarak, dönemin olaylarına kayıtsız kalamamıştır.

⁴³³ Calmo, Andrea, *Il Travaglia*, A cura di Piermario Vescovo, Padova, 1944, s. 92.

⁴³⁴ Preto, Paolo, *Venezia e I Turchi*, Firenze, 1975, s. 252.

⁴³⁵ *Le lettere di Andrea Calmo*, A cura di V. Rossi, Torino, 1888, s. 352.

⁴³⁶ And, Metin, *La Scena Italiana in Turchia- La Turchia sulla Scena Italiana*, Ankara, 2004, s. 104.

Özellikle Türklerle yaşanan mücadeleleri eserlerine yansıtmıştır. Sadece kendi dönemi için değil, Rönesans tiyatro kültürü için de çok önemlidir. *La Piovana* adlı eseri büyük bir önem taşır: Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki savaşlardan sonra yaşanan görece barışın ve sükûnetin etkisi, eserde kendini hissettirir. Savaşlar ve acılar geride kalmış ve yaralar sarılmaya başlanmıştır.⁴³⁷

1500-1600 yılları arasında Venedik Edebiyatında Türklerden etkilenerek eserler kaleme alan isimler arasında öne çıkanlar, Sebastino Erizzo ve Giovanni Sagredo'dur.⁴³⁸ Her iki yazar da eserlerinde Türk ögesine geniş yer vermiştir. Sebastino Erizzo yazmış olduğu ve 1567 yılında Venedik'te yayınlanan *Le sei giornate (Altı Gün)* adlı eserinde İstanbul'un eşsiz dünyasını ve bir Venedik soylusunun bu şehirde bir kadına âşık olmasının hikâyesini anlatır.

Yazarların ve sanatçıların yaşamış oldukları dönemin tesiri altında kalmaları kaçınılmazdır. Ancak, bu etkilenme, bazen, önyargılar çerçevesinde şekillenir. Osmanlı İmparatorluğu ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki sanatsal ilişkiler göz önüne alındığında, iki devlet arasındaki edebi esinlenmelerde de kuşkusuz bu kural kendini belli eder.

İlişkilerin en sıkı olduğu XVI. Yüzyılda ortaya çıkan eserlerden biri de Bernardo Divizi'nin yazdığı *La Calandriada*. Eser, 6 Şubat 1513 yılında Urbino Sarayı'nda ve 1514 yılının Aralık ayında da Roma'da sahnelenmiş ve yoğun ilgi ile karşılanmıştır.⁴³⁹ Esere gösterilen bu yoğun ilginin asıl sebebi, o dönemde Türkler hakkında yeterli bilginin olmamasıdır. Bu bilgi eksikliği ise halkta büyük bir merak uyandırmıştır.

Burada bilgi eksikliği ile kastedilen sokaktaki halk arsında elle tutulur bir Türk kavramının yerleşmemiş olmasıdır, yoksa Venedik Cumhuriyeti elçi

⁴³⁷ Antonucci, Giovanni, *Storia del Teatro Italiano*, Roma, 1995, s. 27.

⁴³⁸ Preto, Paolo, *Venezia e I Turchi*, Firenze, 1975, s. 272, 273.

⁴³⁹ Divizi, Bernardo, *La Calandria*, A cura di Giorgio Padoan, Padova, 1985, s. 1.

raporlarında hem de yüksek aristokrasi de Türkler ve Osmanlılar hakkında bilgi sahibi ve de doğuyu ziyaret etmiş pek çok seyyah bulunmaktadır.

Eserin konu⁴⁴⁰ kısmında Türklerin yaptıkları saldırılardan ve Modone şehrini ele geçirmek için yaptıklarından bahseder. Burada Türklerin şehri ele geçirmek için katliam yaptıkları ve karşlarına çıkan her bir kişiyi öldürdüklerinden söz edilmektedir.⁴⁴¹ Ancak, bu tanımlama tamamıyla Türklerden duyulan korkudan ve önyargıdan doğmuştur. Zira ne dönem kayıtlarında ne de sonraki yıllarda yapılan çalışmalarda bu şekilde bir bilgiye rastlanmamıştır. Ayrıca, katliam Türklerin geleneğine ve Osmanlı Devleti'nin fetih politikasına ters düşen bir davranıştır.

Buradan da yazarın Venedik Cumhuriyeti'nin kaybettiği toprakların ve daha da öncesi İstanbul'un kaybedilmesinden duyduğu üzüntünün etkisinden hâlen kurtulamadığı görülmektedir. Bu algı eser boyunca devam eder, birinci perde, ikinci sahnede Lidio Femina adlı karakter Türklerin yaptıklarına tanıklığını ve onların şehri tamamıyla kuşatarak, şehrin Türkler tarafından alınışını üzüntüyle anlatır.⁴⁴² Diğer bir deyişle, 1500'lü yılların başında romanlarda, şiirlerde kısaca edebiyatta görülen Türk ögesi, özelde Venedik Cumhuriyeti'nde, genelde tüm Batı'da, olumsuz tasvir edilmekteydi: Türkler vahşi, korkunç ve amansızdılar.

1500-1600 yılları arasında Venedik Edebiyatında Türklerden etkilenecek eserler kaleme alan isimler arasında öne çıkanlar Sebastino Erizzo ve Giovanni Sagredo'dur.⁴⁴³ Her iki yazar da eserlerinde Türk ögesine geniş yer vermiştir.

⁴⁴⁰A.g.e., s. 65.

⁴⁴¹A.g.e., s. 66. “*Li turchi prendeno e ardeno Modone, uccidendo quanti trovano per la citta'.*”

⁴⁴²A.g.e., s. 91. “*...percio' che, da quel giorno in quel giorno in qualche Modene (Türkçe olarak “Modon”) nostra patria fu arsa da Turchi.*”

⁴⁴³Preto, Paolo, *Venezia e I Turchi*, Firenze, 1975, s. 272, 273.

Sebastino Erizzo yazmış olduğu ve 1567 yılında Venedik'te yayınlanan *Le sei giornate (Altı Gün)* adlı eserinde İstanbul'un eşsiz dünyasını ve bir Venedik soylusunun bu şehirde bir kadına âşık olmasının hikayesini anlatır.

Sanat ve tarihi olaylar arasındaki ilişki yadsınamaz öneme sahiptir. Sanat eserleri tarihi olaylardan ve tarih eserlerinden etkilendiğı gibi, tarih eserlerinin yazılmasına da ön ayak olmuş, Türklere olan ilginin artmasını sağlamışlardır.

Bonarelli Pesaro'nun yazmış olduğu eser istisnai bir öneme sahiptir. Zira yazar doğrudan tarihi olaylardan değil ancak Francesco Sansovino'nun Türklerin tarihini, giysilerini, günlük hayatlarını anlatan *Historia universale dell'origine ed imperio dei Turchi* adlı eserinden esinlenerek, 1634 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ı anlattığı *Solimano (Süleyman)* adlı eserini yazmıştır.⁴⁴⁴

XV. ve XVI. yüzyılda yaşanan yoğun ve karmaşık ilişkilerin etkisi daha geç dönemlerin edebiyatında ve sanatında da açıkça gözlemlenebilmektedir.

Örneğin, XVIII. yüzyılda İtalyan Aydınlanmasının ve *Commedia dell'Arte*'nin en önemli sanatçılarından biri olan Carlo Goldoni'nin döneminin önemli olaylarından ve şehrinin görkemli geçmişinden etkilenmemesi düşünülemez. Goldoni "*L'impresario di Smirne*" adlı eserinde Türklere yer vermiş ve Türkleri eserin önemli bir ögesi olarak kullanmışlardır.⁴⁴⁵

Eserin önemli yanlarından biri, esinlendiğı konudur. Pek çok eser Türklerle yapılan savaşların ve Türklerden duyulan korkunun sonucunda ortaya çıkarken, Goldoni iki devlet arasındaki bir diğer temel ögeyi, insani ve ticarî ilişkileri ele

⁴⁴⁴A.g.e., s. 279.

⁴⁴⁵And, Metin, *La Scena Italiana in Turchia- La Turchia sulla Scena Italiana*, Ankara, 2004, s. 142.

almıştır. Bir başka deyişle sadece savaş değil, ticari ilişkiler de sanat için esinleyici olmuştur.

Goldoni'nin *L'impresario di Smirne* adlı eserinde üçüncü perde birinci sahnede İtalyan ve Venedikliler tarafından genel kabul görmüş olan Türk simgelerini kullanır: sahne açıldığında bir Türk -Tüccar Ali Bey- büyük bir sofada oturmuş *lunga pipa*⁴⁴⁶ içmektedir. Divan, nargile genel kabul görmüş Türk eşyalarıdır.

Ayrıca aynı perdenin ikinci sahnesi Türklerle ilgili görüşleri daha açık bir biçimde yansıtmaktadır ve Türklerin Avrupa'da uyandırdığı algıyı da yansıtmaktadır: sahnede Tüccar Ali ile Carluccio arasındaki konuşmalar aktarılır. Carluccio kendisini tanıtır, mesleğini anlatır. Ancak, Ali -Goldoni'ye göre doğu toplumlarına özgü bir önyargıyla- Carluccio'yu tersler. Zira Carluccio, sanatçı olduğunu ve haremde şarkı söylemek istediğini dile getirir: Ali Bey bu durumu yadırgar, ona göre kadınlar için sadece kadınlar şarkı söylemelidir ve bu yargısını şu şekilde dile getirir:

“Ben kedi gibi ciyaklayan bir müzisyen istemiyorum.”⁴⁴⁷

XIX. yüzyılda da 1453-1571 yılları arasında Venedik Cumhuriyeti ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilerin esinlenmesiyle ortaya çıkan, özellikle opera alanında, pek çok eser mevcuttur. Librettosunu Cesare della Valle'nin yazdığı ve Giachino Rossini'nin bestelediği *Maometto II*, ya da diğer adıyla *Conquistatore*'dir (*Fatih*). Bu eser Venedik Cumhuriyeti'ne ait en önemli limanlardan birinin Türkler tarafından ele geçirilmesini ve bu kuşatma sırasında yaşanan bir aşk hikâyesini konu alır.⁴⁴⁸

⁴⁴⁶*Lunga pipa (ita):nargile.*

⁴⁴⁷Goldoni, Carlo, s. 40. “Non star voce de omo. Io non star cosi bestia a voler musico che canta come gatto.”

⁴⁴⁸And, Metin, *La Scena Italiana in Turchia- La Turchia sulla Scena Italiana*, Ankara, 2004, s. 125.

Giachino Rossini'nin bu eseri, arka planda Fatih dönemindeki Osmanlı Venedik savaşını kullanır. *Maometto II* adlı operada, İstanbul'un alınışından sonra 1458 yılında Koron'u almak için gelen Osmanlılar arasından bir gencin, Negroponte⁴⁴⁹,nin Venedikli yöneticisinin kızına âşık olmasını anlatır. Genç kıza âşık olan bu adam Fatih Sultan Mehmed'dir.⁴⁵⁰ Eser sadece kurgu değildir, tarihi olayların yanı sıra tarihi karakterleri de kullanır: eserde yer alan Pado Erisso ve Alvisa Callo gerçek tarihi kişiliklerdir.

Rossini'nin Türkleri ele alan bir diğer operası ise *Il turco in Italia* (*İtalya'da Bir Türk*) adlı eserdir. *Il turco in Italia* eleştirel bir eserdir. Batı toplumu Osmanlı toplumunda ve yaşayışında kendisine garip ve farklı gelen yanları eleştirir. Özellikle de Türkler hakkındaki önemli önyargılardan biri kadınlara verdikleri değerdir.

Eserde de görüleceği üzere, Batılılar Türklerin kadınlara değer vermediklerini ve sıkıldıklarında onları sattıklarını düşünürler. Rossini'nin bu eserinde de bu konuyu anlatan bir sahne vardır: başkarakter kendisine âşık olan ve ilanı aşk eden Türk karaktere şöyle seslenir:

“Siete Turchi, non vi credo:

Cento donne interne avete:

Le comprate e le vendete;

*Quando spento e' in voi l'ardor.”*⁴⁵¹

⁴⁴⁹Türkçede *Ağrıboz* ya da *Eğrıboz*.

⁴⁵⁰Cavaliero, Roderick, *Ottomania- The Romantics and the Myth of the Islamic Orient*, London, 2010, s. 93.

⁴⁵¹A.g.e., s. 189.

“Sizler Türksünüz, inanmıyorum sizlere:

Yüzlerce kadın var hep çevrenizde:

Onları alıp satıyorsunuz;

İçinizdeki heves sönüverdiğinde.”

Yazar hem konuda hem de perde başlarında Türkleri kullanarak, eserin kışkırtıcılığını arttırmış ve insanların aklında yeni olan ve henüz taze olan bir olaya vurgu yaparak, insani duyguları ilgiye ve bu ilgiyi de seyirciye dönüştürmesini bilmiştir.

Türkler ile İtalyanlar arasında, özelde Osmanlı ve Venedik kültürleri, genelde ise Anadolu ve İtalyan yarım adası ekseninde sahne sanatları ve edebiyat alanında gözle görülür bir etkileşim var olmuştur. İlişkilerin olgunlaşmaya başladığı XV. yüzyılın başından Venedik Cumhuriyeti’nin etkisini yitirdiği XVIII. yüzyılın sonlarına kadar birbirinden farklı olmakla birlikte, Akdeniz, Adriyatik Denizi, Ege Denizi, Karadeniz gibi, pek çok ortak bölgede iletişim halinde olmuş bu iki toplum, diğer bir deyişle Türkler ve İtalyanlar arasında incelenmeyi her yönüyle hakeden yoğun ve renkli bir ilişki süregelmış ve hâlen de süregelmektedir.

VIII) Ekler (Belgeler)

Ek-1’de verilen Venedik Devlet Arşivi’nde Miscellanea Documenti Turchi’de bir numaralı dosya⁴⁵²da yer alan 28 numaralı belge Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasında 1478 yılında imzalanan ahitnamenin İtalyanca metnidir. Belgede üzerinde anlaşılan şartlar ayrıntılarıyla verilmekle birlikte Venedik Cumhuriyeti’nin barış anlaşmasından duyduğu memnuniyet ifade edilir.⁴⁵³ Bunun yanı sıra Osmanlı-Venedik ilişkilerinin en önemli konularından biri olan Dalmaçya bölgesindeki topraklar sorunu ayrı bir yer tutar. Serenissima’nın uyması gereken koşullar yer alır.⁴⁵⁴

Ek-2 ve Ek-3’te verilen Venedik Devlet Arşivi’nde Miscellanea Documenti Turchi’de bir numaralı dosyada yer alan 74 ve 76 numaralı belgeler Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasında 1503 yılında imzalanan ahitnamenin İtalyanca metnidir. Belgede öncelikli olarak Zante adası için alınacak vergi miktarı belirtilir.⁴⁵⁵ Ayrıca, Bursa’ya geçişler için özel izin, diğer bir deyişle vize uygulamasının yapılması karara bağlanmaktadır. Bu dönemde Bursa’daki ticaret ve ipek sanayi göz önüne alınırsa Venedik Cumhuriyeti’nin gerçekleştirdiği ipek ticaretinin denetim altına alınması amaçlamaktadır.⁴⁵⁶

Ek-4 ve Ek-5’te verilen Venedik Devlet Arşivi’nde Miscellanea Documenti Turchi’de iki numaralı dosyada yer alan 191 ve 192 numaralı belgeler Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasında 1521 yılında imzalanan ahitnamenin

⁴⁵² *Busta(ita): zarf, dosya.* İncelemede kullanılan dosyalar, Miscellanea Documenti Turchi dell’Archivio di Stato di Venezia, Busta I, II, III, IV.

⁴⁵³ “*Pacio celebrare.*”

⁴⁵⁴ “*E’ la mia signoria e obbligata da restituire i loro li ocupati descritti nei confini vehi e le terre loro vicino ai luoghi de la mia signoria in ogni luogo.*”

⁴⁵⁵ “*...lisola di zante laqual ogni anno pagmano al mio Cassa dux 500 qualli sono 500 dux ma li habianon a dar ogni anno.*”

⁴⁵⁶ “*Et algun veneziano volesse andar in Bursa o in altro luogo non avendo la licenzia dal baylo no possi andare. Et se volesse usare alguna viloenzia et partire senza licenzia , et subaşi li fei fermare e non lassi parit!*”

İtalyanca metnidir. Kanuni Sultan Süleyman bu ahitname ile ileride gerçekleştireceği seferler için Venedik Cumhuriyeti'nin tarafsızlığını sağlar ve işlerine karışmasını engeller.⁴⁵⁷ Ayrıca, daha önceki 1503 ahitnamesinde Andrea Gritti'nin elde etmiş olduğu üç yıllık bailo görev süresi aynen korunmuştur.⁴⁵⁸

Diğer önemli bir maddede, Venedikliler Osmanlı tebaasından biri ile sorun yaşadıklarında Kadı huzurunda dragomanları yani tercümanları olmadan yargılanmamaları karara bağlanıyordu.⁴⁵⁹ Daha önceki ahitnamede Bursa şehri için öngörülen şartlar yani özel izin maddesi korunmaktaydı.⁴⁶⁰ Ve Osmanlı Devleti'nin önemli nakit para kaynaklarından olan Zante Adası ve Kıbrıs Adası için olan vergilerin geçmişte olduğu şekliyle aynen ödenmesi kararlaştırılıyordu.⁴⁶¹ Bu ahitname en önemlilerden biridir, zira imzalanan bu ahitnameden sonrakiler bir birinin aynıdır. Temel ayrıcalıklar –ticaret bölgeleri, haraç, vergiler ve benzeri- aynı kalmakla birlikte, sadece zamanla bir kaç küçük değişiklik gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, 1536 yılında Fransa'ya ve XVI. yüzyılın sonlarından itibaren diğer Avrupalı devletlere de verilen ahitnamelerin temeli niteliğindedir.

Ek-6, Ek-7 ve Ek-8'de verilen Venedik Devlet Arşivi'nde Miscellanea Documenti Turchi'de iki numaralı dosyada yer alan 427, 428 ve 429 numaralı belgeler Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasında 1540 yılında imzalanan ahitnamenin İtalyanca metnidir.

⁴⁵⁷ “...et per tutto il mio paese uscisse armada, et andare in luogo, che non appartiene alla signoria, l'armata della signoria stara quieta, secondo la bona amicizia, che havemo et non si mouva,;et non vada a dar aiuto a loro; et non causa di far venir qualche mal [?] Alla mia armada.”

⁴⁵⁸ “La signoria mandi che Baylo che li piace. Se la vuol che lo Baylo vegni con la sua famiglia a star a Costantinopoli tre anni, vegni, et non essendı finiti li tre anni vadi via;”

⁴⁵⁹ “Essendo menato alcun mercadante venetiano per qualche differentia davanti al Cadi, non possa il Cadi giudiarlo non essendo il suo dragoman la presente.”

⁴⁶⁰ “Se alcun meradante veneziano volesse andar in Bursa, o in altro loco senza licentia del Bailo, non possa partir, e se per caso volesse partir senza la licentia , el subasi debba far quello, che il Bailo forza per non lasciarlo partir.”

⁴⁶¹ “...il tributo di cipro del mia.o de x.o ogn'anno si debba consegna a Costantinopoli al mio casna senza latra diffiulta'.” Ve “Della isola del Zante ogn'anno si pagava 500 si pagassi il simile ogn'anno al mio casna.”

Ek-9’da verilen Venedik Devlet Arşivi’nde Miscellanea Documenti Turchi’de bir numaralı dosyada yer alan 162 numaralı belge Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasında 1513 yılında imzalanan ahitnamenin İtalyanca metnidir. Zante Adası için ön görülen verginin aynı şekilde ödeneceği karara bağlanır.⁴⁶² Ayrıca, anlaşmayı imzalamış olan I. Selim’in anlaşma hakkındaki görüşünü de içerir. I. Selim’e göre imzalamış olduğu bu ahitname babasının 1503 yılında imzaladığından daha iyidir.⁴⁶³

Ek-10’da verilen Venedik Devlet Arşivi’nde Miscellanea Documenti Turchi’de bir numaralı dosyada yer alan 162 numaralı belge Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasında 1517 yılında imzalanan ahitnamenin İtalyanca metnidir. 1513 yılında imzalanan ahitnamenin tüm şartlarını aynen barındırmakla birlikte iki önemli ek madde vardır: İlki, Kıbrıs Adası’nın Osmanlı hâkimiyetine geçmesi ve bu adı geçen ada için alınacak verginin belirlenmesi.⁴⁶⁴ İkincisi ise Venedik Cumhuriyeti’ne imtiyaz tanınana ticaret alanlarına bir de Mısır’ın eklenmesidir.⁴⁶⁵

⁴⁶² “...per l’isola di Zante era [?] ogni anno pagara’ all’Imperio mio errario Cinquecento fiorini.”

⁴⁶³ “.... abbiamo mandato li nuovi capitoli et la pace, [?] memoria del mio padre, li quali avevamo acceptato et rinnovato et onfermato et consignati in prima del ditto ambasciador in modo et in forma et voi vedrete ome erano nel tempo del mio padre et piu meglio.”

⁴⁶⁴ “Per l’isola di cipro otto mila ceusini denari.”

⁴⁶⁵ “...et tutti li mercanti et homeni se viaggiano sotto nome de venezian [?] in trabizonda, in caffè et in ogni altro luoco del mio regno, cosi dentro come fuori del stretto.”

SONUÇ

“Osmanlı-Venedik Ticari ve Diplomatik İlişkileri (1453-1571)” adlı tez çalışmasında, XV. ve XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler siyasi, ekonomik, kültürel ve diplomatik yönlerden incelenmiştir. Gerçekleştirilen bu inceleme ile Osmanlı Devleti’nin sanıldığı gibi aksine dışa kapalı, diğer devletlerle sadece azami ölçüde ilişki kuran bir devlet olmayıp, XV. ve XVI. yüzyılda Avrupa’nın ve Akdeniz bölgesinin önemli bir ögesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İncelenen belgelerin ve yapılan çalışmanın ışığında, Osmanlı Devleti’ne korku ile bakıldığı ve ilişkilerin bozulması ile meydana gelebilecek aksaklıklardan çekinildiği ortaya çıkmaktadır. Bu durum sadece Venedik Cumhuriyeti değil, tüm Avrupa ve Akdeniz bölgesi için geçerlidir. Bu nedenle, incelenen kaynaklar da açıkça göstermektedir ki Osmanlı Devleti’nin faaliyetleri, ilişkileri ve politik tasarıları Venedikliler tarafından dikkatle incelenmiş ve takip edilmiştir.

Osmanlı Devleti ile kurduğu yakın ilişki ve yerleşik-sürekli diplomatik ilişki sayesinde Venedik Cumhuriyeti, Osmanlılar ile ilgili haberlerin kaynağı konumuna gelmiştir. Bu nedenle Avrupalı devletler Osmanlılar hakkında bilgi almak için kendi elçilerini Venedik’e göndermekteydiler.

Ayrıca, incelenen belgelerden ortaya çıkan önemli bir nokta, Osmanlı Devleti’nin yaptığı anlaşmalarda diplomasi yeteneğinin üst düzeyde olduğu ve sadece günlük çıkarların göz önünde tutulduğu değil, uzun dönemli planların yapıldığıdır. Örneğin, Kanuni Sultan Süleyman’ın Venedik Cumhuriyeti’nin tarafsızlığını açıkça sağlayan maddeler gibi.

XV. ve XVI. yüzyıldaki Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki ilişkilerin belirleyici ögesinin ticaret diğer bir deyişle ekonomik çıkarlar olduğu ortaya çıkmıştır. Bu belirleyici ögenin devamının sağlanması için Venedik Cumhuriyeti'nin göze aldığı tehlikeler, uyguladığı politikalar ve Osmanlı Devleti'nin bu politikalardaki rolü incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda Venediklilerin ticari çıkarlar için Osmanlı Devleti ile yakın ilişkiler kurduğu, bu ilişkilerin sadece diplomatik ve siyasal alanlarla sınırlı kalmayıp, zamanla sosyal ve kültürel alanlara da yayıldığı görülmüştür.

Görüldüğü gibi, incelenen dönemde sadece tarihi olaylar, savaşlar ve barışlar değil, iki toplum ve iki kültür arasındaki etkileşim de önemlidir. Bu etkileşim alanlarından biri de dildir. Yapılan çalışma göstermiştir ki hem İtalyanca hem de Türkçe arasında, Osmanlı İmparatorluğu ve Venedik Cumhuriyeti arasındaki ilişkilerin yoğunluğu sayesinde, XV. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar uzanan yoğun bir etkileşim gerçekleşmiştir.

Dilin kullanıldığı her alanda – ticaret, siyaset, sanat, günlük hayat gibi- İtalyanca ile Türkçe arasında hem kültürel hem de dil bilgisel alışveriş gerçekleşmiştir. Ayrıca, Türkler ile İtalyanlar arasında, özelde Osmanlı ve Venedik kültürleri, genelde ise Anadolu ve İtalyan yarım adası ekseninde sahne sanatları ve edebiyat alanında da arada yoğun bir etkileşim ve esinlenme olduğu sonucuna varılmıştır.

Yapılan çalışma sonucunda varılan en önemli sonuç ise, ahitnamelerin düşünüldüğü gibi sadece Osmanlı Devleti'nin aleyhine anlaşmalar olmadığı, Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti'ne olan ihtiyaçlarının bir sonucu olduğu ve karşılıklılık ilkesi ile imzalanmış olduğudur. Zira daha sonraları kapitülasyonlar adıyla anılan bu ahitnamelerin karşılıklılık ilkesine dayanması kanımızca büyük

önem arz eder. Kapitülasyonların sadece tek taraflı ayrıcalıklar olarak nitelendirilmesi ve bu şekilde değerlendirilmesinin yanlış olduğu, bu anlaşmaların Osmanlı'nın diplomatik hünerlerinin bir ürünü olduğu ve Avrupa ile girişilen mücadelede Hristiyan birliğini bozmak için kullanılan önemli bir koz olduğu açık bir şekilde görülmüştür.

Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki ticaretin, özellikle ipek söz konusu olduğunda, bütün bir Avrupa pazarını etkilediği, fiyat dalgalanmalarına yol açtığı saptanmıştır. Bu minvalde, diğer bir ticaret ürünü ve Venedik Cumhuriyeti'nin yaşamsal ihtiyacı olan, özelde buğday genelde hububatın da iki devlet arasındaki ticarete önemli bir yer tuttuğu görülmüştür. Bu nedenle, bu ticaret maddesinin korunması ve sürekliliğinin sağlanabilmesi için ahitnamelere özel maddelerin eklendiği saptanmıştır.

Ayrıca, Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki diplomatik ilişkilerin gelişiminde ve sürdürülmesinde bireylerin çok önemli bir rol oynadığı saptanmıştır. Bireysel çabaların sonucu olarak ahitnamelere özel maddeler eklenmiştir. Örneğin, 1503 yılında imzalanan ahitnamede, bailosun İstanbul'da kalış süresi, Venedikli tüccar- kendisi daha sonradan Venedik Cumhuriyeti'nin Doç'u olacaktır- Andrea Gritti sayesinde 1 yıldan 3 yıla çıkartılmıştır.

Bunun yanı sıra, Kanuni Sultan Süleyman'ın hükümranlılığının ilk on yılında Serenissima ile iyi ilişkilerde Venedik kökenli Sadrazam İbrahim Paşa'nın ve Andrea Gritti'nin oğlu Alvise Gritti'nin önemli bir payı olduğu ve 1540 yılında ahitnamenin imzalanması için Andrea Gritti'nin diğer oğlu Lorenzo Gritti'nin bireysel çabalarının etkiliği olduğu ortaya çıkartılmıştır.

Tüm bu varılan sonuçlar ışığında, XV. ve XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasındaki ilişkilerin durağan bir seyir izlemediği, aksine diplomasiden, edebiyata, edebiyattan giyim kuşama kadar, pek çok farklı alanda sürekli bir devinim izlediği gözlemlenmiştir. Ayrıca, iki devlet arasında imzalanan anlaşmaların durumlar ve koşullar göz önüne alındığında bireysel ilişkilerden etkilendiği ve karşılıklılık ilkesine dayandığı gözlemlenmiştir. Osmanlı Devleti'nin sanıldığı gibi dışa kapalı bir yapıda olmadığı, tüm Avrupa ve özelde Venedik Cumhuriyeti ile yoğun etkileşim ve iletişim halinde olduğu ortaya çıkarılmıştır.

ÖZET

Venedik Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti ile ilişki kuran ilk devletlerdendir. Ayrıca, kurduğu bu ilişkiyi yerleşik düzeyde temsilciliklere de dönüştürerek Batıda, Doğu ile en yakından ilgilenen devlettir.

Osmanlı Devleti ile XIV. yüzyılda başlayan ilişkileri XIX. Yüzyıla kadar sürdürmüş ve aradaki iyi ilişkileri korumaya çalışmıştır. Birbirleriyle sürekli ilişki içinde olan bu iki devlet arasında savaşlar eksik olmamıştır, fakat bu savaşlardan sonra her zaman bir barış imzalanmıştır.

XV. ve XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti ve Venedik Cumhuriyeti hem karada hem denizde pek çok sefer karşılaşmış, bu karşılaşmalar devletler arasında hem kişisel hem de ulusal bazda ilişkilerin kurulmasına vesile olmuştur. Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasında imzalanan anlaşmalarda iki devlet arasında barışın sağlanmasını ve iyi ilişkilerin kurulmasına vesile olmuşlardır. Bu ilişkiler hem kültürel hem diplomatik hem de siyasi ilişkilerde iki devletin birbirini etkilemesiyle sonuçlanmıştır. XV. ve XVI. yüzyıl boyunca Osmanlı Devleti, Venedik Cumhuriyeti için bir tehdit unsuru olmakla birlikte, Serenissima'nın Avrupa'ya karşı kullandığı bir denge ögesi niteliğindeydi.

Venedik Cumhuriyeti'nin Doğu-Batı arasındaki gerçekleştirdiği deniz ticareti, her iki ülkenin de hazinesine büyük katkıda bulunarak, kültürel ve sanatsal faaliyetlerin gelişmesine de ön ayak olmuşlardır. Bu kıtalar ve denizlerarası ticaret sadece diplomatik ilişkileri değil, kültürel ilişkileri de şekillendirmiş ve Batı'da, Doğu toplumları hakkında büyük bir merak uyandırmıştır.

Avrupa’da bu egzotik ve bilinmez bir toplum, diğ er bir deyişle Türkler, hakkında uyanan merakı gideren yine Venedikli tüccar, seyyah ve diplomatlar olmuşlardır. Bu yönüyle, denilebilir ki Venedik Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti’nin Avrupa nezdinde tanıtıcısı olmuştur.

ABSTRACT

The Republic of Venice is one of the states which makes contact with The Ottoman Empire. Furter more, with her diplomatic relations based on permanent and well prepared organizations, the City of Venice, in the West, is the closest state to the Eastern world. The Republic of Venice called also Serenissima, tried to preserve in a good way her diplomatic and all kind of relations, from its origins in the XIV. century until the XIX. century, with The Ottoman Empire.

In the XV. and the XVI. century The Ottoman Empire and The Republic of Venice had many contacts not only in the sea but also on the soil which helped to improve the national relations along with the personal ones. The agreements also known as the capitulations, between The Ottoman Empire and The Republic of Venice contributed to improve to maintain the peace between both states for a while. These contacts between both states resulted in establishing not only the diplomatic ones but also the cultural relationals among with the politicals. During the XV. and The XVI. century The Ottoman Empire, was always a threat for The Republic of Venice but in the same time a balance-power which was used by The Serenissima against Europe.

The maritime commerce between the West and the East executed by The Republic of Venice during the XV. and the XVI. century, contributing to the enlargement of the treasury of both states, served to the progression of the cultural and the artistic relations.

This international maritime trade shaped not only the diplomatic and the cultural relations, rase curosimy by the Western countries for the eastern people who were concerned very enigmatic for many years.

In Europe, Venetian merchants, travelers and diplomats were the first people who sated their interest about this exotic eastern people, called Turks. From a point of view the Venetian people introduced the Turks and the Ottoman culture to the Western world and prepared the base for other countries like Holland and France, willing to create a relationship with the Ottoman Empire.

KAYNAKÇA

A. ARŞİV BELGELERİ

-BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ

Düvel-i Ecnebiye Defterleri no:13

-VENEDİK DEVLET ARŞİVİ

Miscellanea dei Documenti Turchi, Busta I, II, III e IV

B. DÖNEM KAYNAKLARI

Barberino, Antonio, *Dittionario della Lingua Italiana Turchesca*, Roma, 1651.

Bembo, Pietro, *Della Historia Vinitiana*, Vinegia, 1552.

Faroldo, Iulio, *Annali Veneti*, Venezia, 1577.

Fiorentino, Andrea Cambini, *Della Origine de Turchi et Imperio della Casa Ottomana*, 1540.

Iouio, Paolo, *Commentario de le Cose de Turchi*, 1541.

Malipiero, Domenico, *Annali Veneti dall'anno 1457 al 1500*, Firenze, 1843.

Paruta, Paolo, *Della Historia Vinetiana*, Venezia, 1605.

Priuli, Girolamo, *I Diarii (1494-1512)*, 1939.

Relazioni degli Ambasciatori Veneti Al Senato Durante Il Secolo Decimosesto, Edite da Eugenio Alberi, Serie I, II e III, Volume I, II e III, Firenze, 1855.

Sabellico, Marc Antonio, *Dell'Historia Venitiana*, Venezia, 1668.

Sabellico, Marc Antonio, *Dell'Historia Venitiana*, Venezia, 1668.

Sagredo, Giovanni, *Memorie Istoriche de Monarchi Ottomani*, Venezia, 1677.

Sansavino, Francesco, *Historia Universale Dell'Origine Et Impero De' Turchi*, Vinetia, 1600.

Sansovino, Francesco, *Gli Annali Turcheschi o Vero Vite de Principi della Casa Othomana*, Venetia, 1573.

Sanudo, Marino, *Descrizione della Patria Friuli (1502-1503)*, Venezia, 1803.

Sanudo, Marino, *I Diarii*, Tomo V, VI, VII, XVII, XXXVII, XXXIV, XXXV, A cura di Federico Stefani, Venezia, 1881.

Sanudo, Marino, *Le Vite dei Dogi*, Padova, Antenore, 1989.

A. ARAŞTIRMA VE İNCELEMELER

A History of the Crusades, Volume Six, The Impact of the Crusades on Europe, Edited by Harry W. Hazard & Norman p. Zacour, General Editor Kenneth M. Setton, Wisconsin, 1989.

Aktunç, Hulki, *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü (Tanıklarıyla)*, YKY, İstanbul, 2008.

And, Metin, *La Scena Italiana in Turchia- La Turchia sulla Scena Italiana*, Ankara, 2004.

Antonucci, Giovanni, *Storia del Teatro Italiano*, Roma, 1995.

Arbel, Benjamin, *Trading Nations: Jews and Venetians in the Early Modern Eastern Mediterranean*, 1995, Leiden.

Ashtor, Eliyahu, *Studies on the Levantine Trade in the Middle Ages*, Variorum Prints, London, 1978.

- Bellondi, Vincenzo, *Documenti ed Aneddoti di Storia Veneziana (810-1854)*, Firenze, 1902.
- Bernstein, Jane A., *Print Culture and Music in Sixteenth Century Venice*, Oxford University Press, 2001.
- Bertelè, Tommaso, *Il palazzo degli ambasciatori di Venezia a Constantinopoli e le sue antiche memorie ricerche storiche con documenti inediti*, Bologna, Apollo, 1930.
- Boerio, Giuseppe, *Dizionario del Dialetto Veneziano*, Venezia, 1867.
- Bolza, G.B., *Vocabolario Genetico- Etimologico della Lingua Italiana*, Vienna, 1852.
- Bombaci, Alessio, *Padre Pietro Ferraguto e la sua Grammatica Turca*, Scritti in onore di Luigi Bonelli, Roma, 1940.
- Braudel, Fernand, *The Mediterranean and The Mediterranean World in the Age of Philip II*, Volume One, Translation of Sian Reynolds, Volume I, 1972.
- Brechet, Guglielmo, *La Repubblica di Venezia e La Persia*, Torino, 1865.
- Brumett, Palmira, “*Osmanlı Deniz Gücü - Keşifler Çağında Osmanlı Denizgücü ve Doğu Akdeniz’de Diplomasi*”, çev. H. Nazlı Pişkin, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011.
- Burke, Peter, *Cultural Translation in Early Modern Europe*, Cambridge, 2007.
- Burke, Peter, *Languages and Communities in Early Modern Europe*, Cambridge, 2004.
- Cacciavillani, Ivone, *Lepanto*, Corbo e Fiore Editori Venezia, Venezia, 2012.
- Calmo, Andrea, *Il Travaglia*, A cura di Piermario Vescovo, Padova, 1944.
- Cappelletti, Giuseppe, *Storia della Repubblica di Venezia*, Volume Ottavo, Volume Nono e Volume Decimo, Torino, 1860.
- Deborah Howard, *Venice & the East : the Impact of the Islamic World on Venetian Architecture 1100-1500*, New Haven : Yale University Press, 2000.

Delilbaşı, Melek, Ortaçağ'da Türk Hükümdarları Tarafından Batılılara Ahidnamelerle Verilen İmtiyazlara Genel Bir Bakış, *Belleten*, Ankara, 1983.

Diplomatarium Veneto-Levantinum, sive, Acta et diplomata res venetas, graecas atque levantis illustrantia. Pars II, III, IV, V, 1351-1454 / ed. by Riccardo Predelli, 1935.

Dovizi, Bernardo, *La Calandria*, A cura di Giorgio Padoan, Padova, 1985.

Dumont, D. J., *Corps Universel Diplomatique du Droit Des Gens; Content un Recueil des Traitez*, Tome IV. Partite I., Amsterdam, MDCCXXVI.

Dursteler R., Eric, *Venetians in Costantinople, Nation, Identity and Coexistence in The Early Modern Mediterranean*, The John Hopkins Universty Press, 2006.

Ege, Emel Altan, Venedik: Akdeniz'de Doğu ile Batı'nın Buluşma Noktası, *DoğuBatı: Akdeniz*, Ankara, DoğuBatı Yayınları, 2005.

Emiliani, Paolo, *Storia dei Comuni Italiani*, Firenze, 1866.

Fabris, Antonio, "From Adrianople to Constantinople: Venetian-Ottoman Diplomatic Missions, 1360–1453.", 7 no. 2, Dec.1992, s. 154–200.

Fisher, S. N., *The Foreign Relations of Turkey 1481-1512*, Urbana, 1982.

Gallotta, Aldo, Il Trattato Turco-Veneto del 12 Gennaio 1482, *Studia Turcologica Memoriae Alexii Bombaci*, Napoli, 1982.

Goffman, Daniel, *The Ottoman Empire and Early Modern Europe*, Cambridge, 2004.

Greene, Molly, *A Shared World: Christians and Muslims in the Early Modern*, 2000.

Gürol, Ümit, İtalyan Edebiyatında Türkler (Başlangıçtan 1982'ye), İmge Yayınevi, Ankara, 1982.

Hammer, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, cilt 2, çev. Mehmed Ata Bey, İstanbul.

Heyd, W., *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, çev. Ord. Prof. Dr. Enver Ziya Karal, Ankara, TTK Yayınları, 2000.

I 'documenti turchi' dell'Archivio di Stato di Venezia / inventario della miscellanea a cura di Maria Pia Pedani Fabris, con l'edizione dei registi di Alessio Bombaci, Roma, 1994.

Imber, Colin, *The Ottoman Empire 1300-1650*, Macmillan, New York, 2002.

İnalcık, Halil, *The Ottoman Empire Classical Age 1300-1600*, London, 1973.

İnalcık, Halil, Türkiye ve Avrupa: Dün Bugün, *DoğuBatı: Makaleler I*, Ankara, DoğuBatı Yayınları, 2010.

İnalcık, Halil, Kapitülasyonlar ve Ticaret, *DoğuBatı: Makaleler I*, Ankara, DoğuBatı Yayınları, 2010.

İnalcık, Halil, Quataert, Donald, *An Economic and Social History of the Ottoman Empire*, Vol. I., Cambridge University Press, Cambridge, 1997.

İnalcık, Halil, *Devlet'i Aliyye*, İstanbul, 2009.

İnalcık, Halil, İmtiyazat, *The Encyclopaedia of Islam*, Brill, Leiden, 1986, .

İnalcık, Halil, İpek, *Osmanlı İdare ve Ekonomi Tarihi*, İsam Yayınları, 2011, İstanbul.

İnalcık, Halil, A Case Study in Renaissance Diplomacy: the Agreement between Innocent VIII and Bayezid II on Djem Sultan, 66-87, *Ottoman Diplomacy- Conventional or Unconventional*, edited by A. Nuri Yurdusev, New York, 2004.

İnalcık, Halil, Ahmad Pasha Gedik, *The Encyclopaedia of Islam*, Brill, Leiden, 1986.

İnalcık, Halil, *Fatih Devri Üzerine Tetkikler ve Vesikalar I*, TTK Yayınları, Ankara, 1994.

Norwich, John Julius, *A History of Venice*, New York, Knopf, 1982

Jorga, Nicolae, *Büyük Türk Fatih ve Dönemi*, İstanbul, 2007.

Kaçan, Meryem, *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik Ahidnameleri*, İstanbul, 1995. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Kafadar, Cemal, *Kim varmış biz burada yoğ iken*, İstanbul, Metis, 2010.

Kahane, Hery & Renee, Tietze, Andrea, *The Lingua Franca in the Levant, Turkish Nautical Terms of Italian and Greek Origin*, University Of Illinois Press, Urbana, 1958.

Köse, Metin Ziya, *Osmanlı Devleti ve Venedik, Akdeniz’de Rekabet ve Ticaret (1600-1630)*, Giza Yayınları, İstanbul, 2010.

Migliorini, Bruno, *Storia della Lingua Italiana*, Firenze, 1971.

Morandi, Luigi, *Origine della Lingua Italiana*, Quinta Edizione, Roma, 1851.

Muratorius, Ludovicus Antonius, *Rerum Italicarum Scriptores*, Tomus Vigessimustertuis, Medioliani, 1783.

Nicol, M. Donaldi, *Bizans ve Venedik / Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, İstanbul, 2000.

Önalp, Ertuğrul, *Osmanlının Güney Seferleri*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2010.

Özkan, Nevin, & Speelman, Raniero, Parola versus silenzio: “il galateo dell’ambasciatore” di Marino Cavalli il Vecchio, *Il Potere della Parola-La parola del Potere*, a cura di Antonella Ghersetti, Filippi Editore, Venezia, 2008.

Özkan, Nevin, *Modena Devlet Arşivi’ndeki Osmanlı Devleti’ne İlişkin Belgeler*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2004.

Pamuk, Şevket, *Prices in The Ottoman Empire 1469-1914*, Middle East Studies, United States of America, 2004.

Pastor, Ludwig, *The History Of The Popes*, Edited by Ralph Francis Kerr, Volume X., London, 1910.

Pedani, Maria Pia, “Ottoman Merchants in the Adriatic. Trade and smuggling”, *Acta Historiae*, 16/1-2 (2008).

Pedani, Maria Pia, *Breve Storia Dell’Impero Ottomano*, Aracne, Roma, 2006.

Pedani, Maria Pia, *Elenco degli inviati diplomatici veneziani presso i sovrani ottomani*, Venezia, 2000.

Pedani, Maria Pia, *La dimora della pace*, Quaderni di Studi Arabi, Cafoscarina, Venezia, 1996.

Pedani, Maria Pia, *Osmanlı Padişahı'nın Adına*, çev. Elis Yıldırım, TTK Yayınları, Ankara, 2011.

Pedani, Maria Pia, *Relazioni di Ambasciatori Veneti al Senato, Volume XIV, Relazioni Inedite (1512-1789)*, Padova, 1996.

Pedani, Maria Pia, Some Remarks upon the Otoman Geo-Political Vision of Mediterranean in the Period of the Cyprus War (1570-1573), *Frontiers of Ottoman Studies: State, Province, and the West*, Volume II, Edited by Colin Imber, Keiko Kiyotaki and Rhoads Murphy, I.B. Tauris, London-New York, 2005.

Pedani, Maria Pia, Venezia Tra Mori, Turchi e Persiani, *Venezia e Le Culture Mediorientali: Bisanzio, Ebrei, Islam*, Vicenza, 2004.

Pitcher, Ronald Edgar, *An Historical Geography of the Ottoman Empire*, Harita XIV, Leiden, 1972.

Preto, Paolo, Le Relazioni dei Baili Veneziani a Costantinopoli, *Il Veltro*, XXII, 1979.

Preto, Paolo, Relations Between The Papacy, Venice and The Ottoman Empire In The Age of Süleyman The Magnificent, s. 195-202, in *Süleyman The Second* edited by Halil İnalcık & Cemal Kafadar, ISIS Press, İstanbul, 1993.

Preto, Paolo, *Venezia e I Turchi*, Firenze, 1975.

Romanin, Samuele, *Storia Documentata di Venezia*, Venezia, 1855.

Romanin, Samuele, *Lezioni di Storia Veneta*, Volume II, Firenze, 1875.

Rothman, E. Natalie, Interpreting Dragomans: Boundaries and Crossings in the Early Modern Mediterranean, *Comparative Studies in Society and History*, 2009.

Schoneveld-Viallon, Marie, “Guerra e paci veneto-turche dal 1453 al 1573”, in Luisa Secchi Tarugi, *Guerra e pace nel pensiero del Rinascimento*, Firenze, Franco Cesati, 2005.

Setton, M. Kenneth, *The Papacy and The Levant (1204-1571)*, Philadelphia, 1984.

Soykut, Mustafa, *Papalık ve Venedik Belgelerinde: Avrupa Birliği ve Osmanlı Devleti (1453-1683)*, İstanbul bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.

Soykut, Mustafa, *Image of the “Turk” in Italy: a history of the “other” in early modern Europe (1453-1683)*, Berlin, Schwarz, 2001.

Spremiç, Momcilo, XV. Yüzyılda Venedik Cumhuriyeti’nin Şarkta Ödediği Haraçlar, *Belleten*, çev. Mahmut Şakiroğlu, Ankara, Ocak 1983.

Suraiya Faroqhi, “The Venetian Presence in the Ottoman Empire (1600–1630).” *The Journal of European Economic History*, 15, no. 2, s. 345–384, 1986.

Şakiroğlu, Mahmut, 1501 Tarihli Türk-Venedik Anlaşması, VIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, III. cilt, TTK, 1976, Ankara.

Şakiroğlu, Mahmut, II. Selim’in Venedik Cumhuriyeti’ne Verdiği 1567 ve 1573 Tarihli Ahidnameler, *ERDEM*, Atatürk Kültür Merkezi Dergisi, Cilt 2, Sayı 5, 1986.

Tansel, Selahattin, İkinci Bayezit Hakkında Bazı Mütalaalar, *Belleten*, Nisan 1963.

Tansel, Selahattin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed’in Siyasi ve Askeri Hayatı*, Ankara, TTK Yayınları, 1999.

Theunissen, Hans, *Ottoman- Venetians Diplomatic: The Ahnames*, EJOS, 1998.

Turan, Şerafettin, Rodos’un Zaptından Malta Muhasarasına, *Kanuni Armağanı*, TTK, Ankara, 1970.

Turan, Şerafettin, *Türkiye-İtalya İlişkileri I- Selçuklulardan Bizans’ın Sona Erişine*, Metis Yayınları, İstanbul, 1990.

Turan, Şerafettin, Venedik’te Türk Ticaret Merkezi, *Belleten*, Ankara, 1968.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt 'İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne'*, Ankara, 2011.

Valensi, Lucette, *Venedik ve Bab-ı Ali Despotun Doğuşu*, çev. A. Turgut Arnas, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1994.

Van den Boogert, Maurits H., *The Capitulations and the Ottoman Legal System: Qadis, Consuls, and Beraths in the 18th Century*, Leiden, Boston, Brill, 2008.

Venice Reconsidered, The History and Civilization of an Italian City-State, Edited by John Martin Dennis Romano, Baltimore, 2000.

Vercellin, Giorgio, *Venezia e l'origine della stampa in caratteri Arabi*, Venezia, 2001.

Wilson, Brownen, *Reflecting on the Turk in late Sixteenth Century Potrait Books*, Word&Image: a journal of Verbal/Visual Enquiry, 2003.

Wright, G. Diana & MacKay, A. Pierre, When the Serenissima and Gran Truco Made Love, *Studi Veneziani*, LIII, 2007.

Yücel, Yaşar, Sevim, Ali, *Klasik Dönemin Üç Hükümdarı: Fatih, Yavuz, Kanuni*, Ankara, TTK Yayınları, 1991.

1478, 12. Janu. - 1481, 12. Janu.

1478-1481.

Ex^m. Capti n°. 16. pacis celebrate cū d. Mahameth Turcorū dno. 1478.
circa gfinia. Secret^o J^o Davio

D.T. 28

/a J^{te} la mia Signoria e obligada de restituir a' loro li occupadi destrutti
neli confini vecchi d'le terre loro vicinano cū luogi de la mia Signoria
in ogni luogo. Et p^{er} fermeza & roboratio de li g^{ra}ti capti & sagranti
fo fatta la p^{re}te scrittura adi. 25. Zener indit^o l^o. 1478.
In constantinopoli.

Ex^m. Capti. 16. pacis celebrate in const^{li}. cū d. Baiazit Turcorū dno. 1481.
12. Januarij. Oratore. d. Antonio notui mit.
circa gfinia.

16. J^{te} cum la S^{ra} Sig^{ra} hauemo fatto pace & conuentio Et come appie
et neli charta data a' mis^o Bndeto Transan ambascadore d'la felice
memoria d' mio padre la naticia & polliza & li soi destrutti & terruoy
sino de la Signoria d' venetia p^{er} qual cosa gfermo & conueto s^{er}uino
s^{er}uati luogi a' sua p^{re}te potesta & gmando come s^{on}o gsignati p^{er} el
mio padre: et come li haucano a' principio: & alcuno d' la S^{ra} mia
no audisca far alcun dno ouer domandare alcuna cosa d' li s^{er}uati luogi.
17. J^{te} circa tutti l'altri gfini s^{on}o conuenuti cū la S^{ra} Sig^{ra} Et succi &
constituidi confini squal erano & s^{on}o fin al di p^{re}te a' sua liberta
& neli m^u di suo honore sino fermi & imutabili: et alcū hō d'
la S^{ra} mia no audisca ne far ne impazarse in alcuna cosa p^{er} de
g^{ra}ti: et p^{ro} gfermo la charta di confini data a' mis^o Nicolo cocho amb^{as}
cadore d' la S^{ra} p^{er} la recolonda memoria d' mio padre.

Et nupti & maluscia li lor proximal confini & la s. uonga uno ho sufficiente, et dal mio hono-
rato Imperio andea uno mio homo sufficiente: quel habiano a metter fuori confini a nupti
& maluscia: Et cussi fo la lor pace. Accoptoro qd al mio gran sacramento qd quel dio et be-
neato el cielo et la terra en el dese d'unionia et en la p^{re}sent s. la unionia et florboni
et a tui hemoni et sono apodante a loro, et lor castelli et lor terre et a shono et a tui quelli
et lorano el stordano d. s. marco et tui luogi apodanti a loro qd mar/o, prore, et el paese
et al pmo possedono et en laduniv fussono qd possedore et regitassono d la lor fede et no sia di
mia qfina et et no sia mia qmprei.

Et mi li sanjachi & sono fero al mio dnto / et subissi / et timorati et cari quolti et sono fero al
mio dnto: nifuno no habia ad offendore al prefo, no castelli, o covera, o bi bodu, no habin
a far danno o impedimento alcuno.

Et li marandani d'le citta d' n' bono et tuti quelli d' sono nauiganti mandanti si y mar
como q' torer. Et passerano in nome d' uonotiani, Et uonirano not mio dno si y mar como
d' torer in julio o, nno / o, di altri popoli nauily i Consti. pora, orsa, sonda, et cfa, eua.
in ogni loco aspettando al mio dno qn li piace pessino uonir et indre dentro et frum dol
pinto. Et

Et se da altri paesi uenisse barga d'orfinio / o galia / o altri nauili: venendo a li porti d'la. s. da
uenogioa no li habiano ad accopiar et no li lassino star / et no li dano mistuario / et se possibel sia
d pigliarli / prendarli et asigurarli / oueramente cazarli uia: Et simile sol uenire no li mai porti / o
mio solo galia / o barga d'orfinio / o fusta io no li lassero star / et no li lassero star / et no li dno
mistuario / et sol sia possibel de pigliarli / li prendero et asiguro ouer li cazo.

Et se alcuno uorissa del profo & uoluntari fa al mio dno, & posse morare cu alcuno, & non
faccio l'istogo pagamento / ^{depo} & cu fraude o cu ingano scampa: quel tal nouando se, & uo-
nando se al mio honore grandemente fara sanissir al debito

Capta annotat⁺ p. D. turcū, traducta die. 17. m^oij. 1503.

[illegible]

DT. 191

^{mo} M D X X I. ^{mo} Die XI. Mensis Decembris.

Ex^m

Capitula pacis cum Sultano Solimano, conclusa
per nobilem virum Marcum Minium oratorem.

Sultan Soliman Sach q. Sultan Selin Sach grande imperator di Costantinopoli, Paria,
Arabum, Syrie, Hierusalem, Asie, atq. Europe, et de tutta la terra de Egipto
dominus et c. ^{mo} allo ^{mo} jff. et honora. D. Antonio Grimano Dei gratia
Dosa di Venetia. Da presente hauere mandato alla mio gran porta
uno delli uostri grande, et degno homo per ambasciator m. Mario Minio:
il qual ne ha richiesto a renouer la bona pace, et longo amor, che
hauem con la bona anima de mio padre: et cosi come l'ha domandato,
cosi io l'ho accettato, et fino al zorno presente, che sono scritti questi
capitoli, dall' una parte, et l' altera, cosi de poco, come d' alai, quelle cose,
quelle cose, che erano seguite da non se mouer, siamo restati d' accordo,
che dal di d' hoggi sia affirma l' amicitia, et questo capitolo, che è
dato: et cosiurato con gran sagramento per quello Dio, che ha creato
il Cielo, et Terra con il Dosa di Venetia m. Antonio Grimani, et con
l' altera sua signoria di Venetia, et tutti li sui homeni, et con le Terre,
et Paesi allora sottoposti, et con li castelli, et Rocche, et con li homeni,
et con tutti quelli, che leuano la bandiera di s. Marco, et con il Domini-
nio, che allora appartiene per terra, et per mare; et con li paesi, et ter-
ritori, che hanno in suo potere al presente, et con quelli, che haueran-
no ad acquistar delli sui christiani, che non siano delli mei confini, ne
delli mei Carozori, et con la isola de Nixia, et con le isole sottoposte
a quella, intra noi pace, et amicitia sara.

2 Et niuno delli signori di tutto il mio paese sia Sanzaco, o Subassi, o Timar,

fora un preliminar alla pace del 24 luglio 1718

verba Senatus Ebor.

capitolazioni 17/12/1721

DT 192

giuando io li farò dar la roba sua

7

et se alcun nel mio dominio ha alcun debito, o personale
altera la sua persona, o del stampato dal mio
Pater, un inventore non potrà legarsi per lui, e che
per tal causa non habbia ad essere alcuna
obligatione, o quando si mandasse a star nel
Pater loro, et così farò anche io.

8

et se il Pater vuol venire con la sua famiglia nel
mio luogo de Corti, o a un anno, et innanzi
al termine l'anno, o se uadi con due, et se l'anno
uenga con la sua famiglia, et quel non sia di quelli grandi
di Venetia, et habbia a uider le facende loro, et
se l'anno non sia compiuto, o se uadi via, et se l'altro
uenga con quella stessa maniera conditione.

9

et se da Venetia stampato alcun sedicio, o uenisse nel
mio dominio, et che l'ordinatore non si mantenga uenendo
il suo Patron li sia dato mille aspri, et se il patron
non uenisse, et mandasse un suo procuratore, o
mille aspri sia dati al suo procuratore, et se il Pater
in la sua fede sia uenuto il suo sedicio, et similmente
se da lui stampato facciano quel mi d.

11

et se alcun Stampatore di Venetiani uenendo al mio dominio
per cattiva stampa si stampasse, li domini de Capotona
m

El sigillo dmo. et excelso. imperial th el disegno suo. ammirabile. et monarchal
 et iustissimamente. monarchal cum la divina inspiratione eccelle dmo.
 gratie. Delle. gratie Divine. allegual. se ha. da Render. laude. et
 il comandamento suo. equesto. al presente. Jo. th sono. soldan. dli soldan
 et dimostreator. Ha vera et giusta. via. angustamente. sono. Donator. dle
 corona sopra la faccia. Ha terea. Son Sultan. Saileman. haan. fighol
 De Sultan. sellim. haan. ~~idest imperator~~.
 El veneto Doye. th e. petro. Lando. allama felice excelsa et subhme port
 elldato. et suficiente suo. homo. nominato. aliuse. badoer. porator ha.
 ellecto. th fidel et sinceramente. Debia exponer allama. subhme por
 ta. th infra. denoi la amicitia. et capitulation. sedebia far. et cum la
 excelsa. portu. mia. la composition et adaptation th la fia facta. Ricercan
 do. ~~th e p. l. m. p. d. la fia facta~~. dale me. imperial gratie. a causa th
 la fia facta. Ricercandoli. dale me. imperial gratie. Et th loro. Cast
 th si atre non. in nel demio della sedha loro. in le terea. dove. acerto. caste
 llo. nominato. Napoli. cum el castello. dla sua. Torta. et el castello. nominato
 monouasia. insieme. Scartellerie. et Campanie. et ogn. altra. forte. de ar
 mande. et mention. Dopo. pighatele. via. et li signori. ~~idest Regimeth~~
 et soldan. ^{th sono dento} so. Donde. piacere. aquelli. cule so. faculte. andando. sene. et an
 cora. th sudu. th voluntariamente. vorano. Restare. ~~et tunc Restino~~. Et cum
 le faculte loro. quelli. th sene. vorano. andare. Radianse. dopo. queste
 alla Sublime. mia. portu. qual. El Refugio. Al mondo. hfarano. consegnar
 Et alla banda. dlo imperial. Theoro. mo. ~~trecento~~ milia. ducati. doro. et stampa
 franca. sene. insul dar. th li centomilia. dandoli. ora. et dopo. in questo. anno.
 ancora. ~~in questo~~. dentro. di questo. anno. Darano. li cinquanta milia.
 et il resto. dely. cento cinquanta milia. ducati. dopo. questo. anno. dentro.
 d' deo. ann. siano. insul pagari. th ogni. anno. veria. a sser. ducati. setanta
 cinque milia. Et th. a loro. li imperial. me. capitoli. siano. concessi. per causa

1540. Die. secundo octobris.

Traductio Capitulorum Die pace juratis p. Salimann
Turcom die. ¹⁵⁴⁰. medio v. n. Aloij. Basiliensis
oris senatus i. constantinopoli. Quae traductio
facta fuit p. Hieronymum Cuiranum ^{noto} interpretem ex
lingua Turcorum. Alia ^{translato} translatione missa
huc ipse orator i. eius tres. 8. octob. 1540. habuit
13. novemb. istiusmodi p. Zamesianum Turcomum.
registratum in commemoriali ^{senatus} temporis ad c. 24.
comm. XXII. et 34. Sup. qua translatione habita
ex constantinopoli fuit confecta pax cum Turco: quae
Traductio lecta fuit in frequenti senatu ad acceptationem
Pacis: neq. unq. lecta fuit praesens traductio huius Cuirani
i. senatu. Sed tantummodo i. quibusdam Sapientium Collegij.
quid ipse Cuiranus tarde et post menses duos ipsam traduxit
adeo ut habere non potuit tempore pacis acceptae i. senatu.

Et nota. Q. Per sec. ^{ma} principem i. pleno collegio omnib. ^{senatus} istiusmodi.
Die. ultimo Aprilis. Indig. xv. 1542. fuit jurata pax
cum A. Turco i. praesentia Iovis Dei sedentis apud sen.
i. collegio. Et eodem Iovis dei tradit fuit
Capitula Traducta i. constantinopoli distributa i. membranis
cum bulla aurea ^{senatus} p. et ista i. Senatus ^{senatus} resp.
Zamesianus. Scit. et registratum i. in commemoriali
XXII. ^{senatus} et nulla mentio facta fuit de
praesenti translatione huius Cuirani. q. non fuit
unq. distributa neq. lecta i. senatu.

Capitola Pacis inter con^{tra} S^{uo} Subjmano Turanum
Imperatoris jurata die 2 octobris missa in Cris
A. Alexia Baduanij Cris ex Constantinopoli die 8 dimensis

Et sigillo diuino et exalt^o Imperiali, et el digno suo e mura:
bit^o, et inestimabile, e monarcal, con le inspiratione
dell'gratie diuine, all'qual si la da render laude,
et il Command^o suo e questo, Alprante io che son
Soldan d'hi Soldani, et dimostrator di Karama, giusta
uia augustamente son donator delli frons sopra la
faccia della terra, Son Sultan Suliman Han fig^o
d'Alban Lim Ham, el Ven^{to} d'ore, che Pietro
lando alla mia filia ex^{ta} Porta, il fidato, euffia, no
suo suo mo nominato Alun^{to} Baduer per orator di
ch^{to}, che fedel et sinceramente debba esser alla
mia sublim^e porta, che in p^{re} di d'oi amicitia, et ca:
pitulationi si debba fare, et con la ex^{ta} Porta mia. La
compositura, et addattatione, a causa che la sia fatta
vicereando d'alti mie sup^{re} genti, et d'alti loro castelli
che si attrova nel dominio della terra loro, in la
Morea don'e arto castello nominato Haroti et il
castello della sua torre, et insieme il castello nomina:
to Monauasia, insieme le altari, et campan^e et
ogni altra forte di armamenti, et munitioni, d'apoi piglia
tokeua

Noi Sultan Schim Imperatore figlio di
Sultan Baiasit Esmendo Leonardo Lordano
Dote di Venetia mandata alla mia
Torre il ualoro, e Amato Antonio Justignan
suo Amb. per esprimer la sua cordiale et
sincera amichevolezza e di renderla et a
ciare et con Noi ancora siano rinnovati
i patti di sua Pace, et amicitia, et di sacra
con il misericordioso Nro Padre, i quali patti
et amicitia durano dal giorno d'oggi in:
nanzi in virtù de' Capitoli, et Noi giuriamo
per il grande grande Dio, et a onore il sol
e la terra, et star d'amb' le parti stabiliti,
per il poco, et per il molto, et occorrendo,
volere con il sopradd. Dote et altri di
Venetia, con suoi uomini, Parti, et schiavi
a loro soggetti, con le castelle, città, e terre
e con tutti gentili, et portano il suddetto
di S. Marco, con il sommo appartenente a
loro persone, e per terra, con le città, e territori